

FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ PROGRAMI

ÇOCUK- EBEVEYN İLİŞKİ TERAPİSİNİN EBEVEYN
ÇOCUK İLETİŞİMİNE ETKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NERGİZ TUBA ÇAĞIL

İSTANBUL, 2024

FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ PROGRAMI

ÇOCUK-EBEVEYN İLİŞKİ TERAPİSİNİN EBEVEYN
ÇOCUK İLETİŞİMİNE ETKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NERGİZ TUBA ÇAĞIL
(200133053)

Danışman
(Doç. Dr. İtir Tarı Cömert)

İSTANBUL, 2024

26/01/2024

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Psikoloji Anabilim Dalı Klinik Psikoloji tezli yüksek lisans programı öğrencisi 200133053 numaralı **Nergiz Tuba ÇAĞIL**'ın, hazırladığı "**Çocuk-Ebeveyn İlişki Terapisinin Ebeveyn Çocuk İletişimine Etkisi**" konulu yüksek lisans ile ilgili Tez Savunma Sınavı, 26.01.2024 Cuma günü saat 12:00'de yapılmış, sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **Kabulüne Oy Çokluğu/Oy Birliği** ile karar verilmiştir.

Tez adı değişikliği yapılması halinde: Tez adının .....
.....
şeklinde değiştirilmesi uygundur.

Jüri Üyesi	Karar
1. Doç. Dr. İtr TARI CÖMERT (Danışman)	Kabul
2. Dr. Öğr. Üyesi Filiz KUMOVA	Kabul
3. Dr. Öğr. Üyesi Barkan ESKİİLİ	Kabul
4.	.....
5.	.....
6. (İkinci Danışman)*.....	.....

*2. Danışman varsa doldurulması gerekmektedir.

ETİK BİLDİRİM

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bağlı olduğum üniversite veya bir başka üniversitedeki başka bir çalışma olarak sunulmadığını beyan ederim.

Nergiz Tuba Çağıl

TEŞEKKÜR

Çalışma sürecimde akademik bilgi ve deneyiminin yanında sıcaklığını ve yardımını esirgemeyen kıymetli tez danıőmanım Doç. Dr. İtır Tarı Cömert'e,

Eğitim hayatım boyunca gerek maddi gerek manevi destekleri ile varlıklarını hissettiren sevgili annem Asiye Belkız ve babam Mustafa Bozgeyik'e,

Süreç boyunca beni teşvik ederken maddi manevi desteğini esirgemeyen kardeőim Ayőenur ve sevgili eşi Hasan Hüseyin Ceylan'a, neőe kaynağım Muhsin ve Ahmet Numan'a,

Öğrenciliğimin baőından beri bilgi ve birikimini koşulsuz Şekilde benimle paylaőan, Çocuk- Ebeveyn İlişki Terapisiyle tanışmama vesile olan kıymetli hocam Dr. Aziz Zorlu'ya,

Araştırma sürecinde desteğini her zaman hissettiğim çalıőkan ve azimli stajyerim Yağmur Kaplan'a,

Yüksek lisans öğrenciliğim boyunca desteklerini esirgemeyen sınıf arkadaşlarıma,

Zor zamanlarımda yanımda olan, kendime olan inancımı kaybettiğimde bana inanarak, koşulsuz sevgisiyle yolculuğuma eşlik eden eőim Fethi Çağıl'a,

Derslere giren, eğitimler alan annesine oyun saatlerinden fedakârlık ederek katlanan, göz aydınlığım, ay parçam, kızım Aypare Çağıl'a

Son olarak, araştırmaya katılarak annelik yolculuğunun kıymetli bir parçasını benimle paylaőan sevgili anneler ve onların güzel yürekli yavrularına teşekkür ederim.

Ocak,2024

Nergiz Tuba Çağıl

ÇOCUK-EBEVEYN İLİŞKİ TERAPİSİNİN EBEVEYN ÇOCUK İLETİŞİMİNE ETKİSİ

Nergiz Tuba Çağl

ÖZET

Bu çalışmanın amacı Çocuk-Ebeveyn İlişki Terapisinin, ebeveynin çocuğuyla olan iletişimine etkisini araştırmaktır. Bu amaç doğrultusunda 2-10 yaş arası çocuğu olan 20 anne ile çevrimiçi ortamda gönüllülük esasıyla çalışılmıştır. Araştırmada ailelerin bilgilerini elde etmek amacıyla Demografik Bilgi Formu, annenin çocuğuyla olan iletişimini ölçmek amacıyla Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği kullanılmıştır. Veri düzenlemesinin ardından terapinin etkisini incelemek amacıyla Bağımlı örnek t testi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre karşılaştırma grubunun puanlarında değişiklik olmadığı uygulama grubunun puanlarında ise artış olduğu görülmüştür. Buna göre uygulanan Çocuk-Ebeveyn İlişki Terapisinin, ebeveyn çocuk iletişime pozitif etkisi olduğu söylenebilir. Çalışmada yapılan analizler sonucunda elde edilen klinik bulgular yorumlanmış ve sonuçları tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk- Ebeveyn İlişki Terapisi, Ebeveyn Çocuk İletişimi, Filial Terapi, Çocuk Merkezli Oyun Terapisi

THE EFFECT OF CHILD- PARENT RELATIONSHIP THERAPY ON PARENT CHILD COMMUNICATION

Nergiz Tuba Çağl

ABSTRACT

The aim of the study is to examine the effect of Child-Parent Relationship Therapy on communication between parents and their children. 20 mothers who have children between 2 to 10 year old voluntarily participated this study. The sample of the research consisted of an application and a compare group of ten people each. The Parent-Child Communication Scale was used to collect data. The measurements of the scale were taken from both groups before and after ten week Child-Parent Relationship therapy was applied to the application group. The results indicated that the child parent relationship therapy has no effect on compare group however application group scores have significantly increased. In conclusion, this study demonstrated that CPRT has an positive effect on parent childs communication.

Keywords: Child-Parent Relationship Therapy, Parent Child Communication, Filial Therapy, Child-Centered Play Therapy

ÖN SÖZ

Mevcut çalışmanın amacı Çocuk-Ebeveyn İlişki Terapisinin, ebeveyn-çocuk iletişimine etkisini incelemektir. Bu hedef ile çalışmaya 20 anne katılmış, Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği ve Demografik bilgi formu kullanılmıştır.

Veri toplama süreci boyunca, daha önce çocuğu için herhangi bir terapötik yardım almayan 2-10 yaş arası çocuğu olan annelere ulaşılmaya çalışılmıştır. Alanyazında 'Filial Terapi' teriminin, hem Filial Terapi hem Çocuk- Ebeveyn İlişki Terapisi için kullanılması, alanyazın tarama sürecini zorlaştırmıştır. Bunun yanında literatürde, Çocuk- Ebeveyn İlişki Terapisine ait çalışma sayısının kısıtlı olması araştırmanın bir diğer zorluğudur.

Çalışmayı yürüttüğüm süreç boyunca bana destek veren danışman hocam, ailem ve arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Ocak, 2024

Nergiz Tuba Çağıl

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
ÖN SÖZ.....	vii
SEMBOLLER	xii
TABLO LİSTESİ	xiii
KISALTMALAR	xv
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	3
1. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	3
1.1. KURAMSAL ÇERÇEVE	3
1.1.1. Birey (Danışan) Merkezli Terapi	3
1.1.2. Oyun Terapisi.....	5
1.1.3. Oyun Terapisi Türleri	6
1.1.3.1. Yönlendirici Olmayan Oyun Terapisi	6
1.1.3.2. Çocuk Merkezli Oyun Terapisi	7
1.1.3.3. Filial Terapi.....	9
1.1.3.3.1. Filial Terapinin Tarihçesi	9
1.1.3.3.2. Kuramsal Arka Plan	12
1.1.3.3.2.1. Psikodinamik	12
1.1.3.3.2.2. Hümanistik	12
1.1.3.3.2.3. Davranışçı	13
1.1.3.3.2.4. Kişilerarası	13
1.1.3.3.2.5. Bilişsel	13
1.1.3.3.2.6. Gelişimsel/ Bağlanma	14
1.1.3.3.2.7. Aile Sistemleri	14
1.1.3.3.3. Filial Terapinin Tanımı, Amaçları ve Hedefleri	14

1.1.3.3.4. Filial Terapi ile İlgili Araştırmalar	15
1.1.3.4. Çocuk-Ebeveyn İlişki Terapisi	17
1.1.3.4.1. Çocuk-Ebeveyn İlişki Terapisi Tarihçesi	17
1.1.3.4.2. Çocuk-Ebeveyn İlişki Terapisinin Tanımı, Amaçları ve Faydaları	18
1.1.3.4.3. Çocuk- Ebeveyn İlişki Terapisinin Temel Becerileri	21
1.1.3.4.3.1. Yapılandırma	22
1.1.3.4.3.2. Empatik Dinleme ve Karşılık Verme	22
1.1.3.4.3.3. Çocuk Merkezli Hayali Oyun	23
1.1.3.4.3.4. Sınır Koyma	23
1.1.3.4.4. Çocuk-Ebeveyn İlişki Terapisi Süreci	25
1.1.3.4.4.1. Haftalık Çocuk- Ebeveyn Oyun Seansları.....	26
1.1.3.4.4.2. Odak Çocuk.....	27
1.1.3.4.4.3. Grup Formatı	27
1.1.3.4.4.4. Eğitim Formatı.....	27
1.1.3.4.4.5. Süpervizyon Formatı	27
1.1.3.4.5. Çocuk-Ebeveyn İlişki Terapisi ile İlgili Yapılan Araştırmalar	28
1.2. EBEVEYN ÇOCUK İLETİŞİMİ	35
1.2.1. İletişim	35
1.2.1.1. İletişim Türleri	36
1.2.1.1.1. Sözlü İletişim	36
1.2.1.1.2. Sözsüz İletişim	36
1.2.1.1.3. Yazılı İletişim	36
1.2.2. Aile İçi Sağlıklı İletişimin Nitelikleri	37
1.2.3. Ebeveyn Çocuk İletişiminin Önemi	37
1.2.4. Çocuk- Ebeveyn İlişisini Etkileyen İletişim Engelleri	38
1.2.4.1. Savunmacılık	40
1.2.4.2. Yargılayıcılık (Eleştirmek, Suçlamak ve Yargılayıcılık)	41
1.2.4.3. Denetleyicilik	42
1.2.4.4. Aldırmazlık	42
1.2.4.5. Sen Dili	43

1.2.5. Ebeveyn Çocuk İletişimini Destekleyen Kavramlar	43
1.2.5.1. Kabul	44
1.2.5.2. Empati	44
1.2.5.3. Etkin/ Aktif Dinleme	45
1.2.5.4. Dürüstlük	46
1.2.5.5. Ben Dili	46
1.2.6. Ebeveyn Çocuk İletişiminde Ebeveyn Tutumları	47
1.2.6.1. Baskıcı ve Otoriter Tutum	49
1.2.6.2. Aşırı Hoşgörülü (Gevşek) Tutum- İzin Verici, Serbest Tutum	49
1.2.6.3. Dengesiz ve Kararsız Tutum	50
1.2.6.4. Koruyucu Tutum	51
1.2.6.5. İlgisiz ve Kayıtsız Tutum	51
1.2.6.6. Güç Verici- Denetleyici- Hoşgörülü- Destekleyici Tutum	52
1.2.7. Ebeveyn Çocuk İletişimi Boyutları	53
1.2.7.1. Ebeveyn Çocuk İlişkisi	53
1.2.7.2. Oyun Temelli İletişim	53
1.2.7.3. Sembolik İfade	54
1.2.7.4. Çocuğun Liderliği	54
1.2.7.5. Düzeltme Yerine Kabul.	54
İKİNCİ BÖLÜM	56
2. YÖNTEM	56
2.1. KATILIMCILAR	56
2.2. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	56
2.2.1. Demografik Bilgi Formu (Uygulama Grubu)	56
2.2.2. Demografik Bilgi Formu (Karşılaştırma Grubu)	56
2.2.3. Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği	57
2.2.4. Çocuk Ebeveyn İlişki Terapisi.....	57
2.3. UYGULAMA.....	58
2.4. VERİLERİN ANALİZİ.....	60
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	62
3. BULGULAR	62

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	69
4. TARTIŞMA	69
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	72
KAYNAKÇA	74
EKLER.....	91

SEMBOLLER

t	: t Testi İstatistiği
%	: Yüzdeler
k	: Madde Sayısı
n	: Kişi Sayısı
p	: Olasılık Değeri
<	: Küçük
>	: Büyük
=	: Eşitlik

TABLO LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1. Örneklemin Demografik Değişkenler Açısından Dağılımı	53
Tablo 2. Araştırmada Kullanılan Ölçekler İçin Tanımlayıcı İstatistikler ve İç Tutarlılık Katsayıları.....	56
Tablo 3. Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği Ön Test Puanlarının Uygulama ve Karşılaştırma Grupları için Bağımsız Örnek t-Testi ile Karşılaştırılması	58
Tablo 4. Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği Son Test Puanlarının Uygulama ve Karşılaştırma Grupları için Bağımsız Örnek t-Testi ile Karşılaştırılması	58
Tablo 5. Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği Toplam Puanının Uygulama ve Karşılaştırma Grupları İçin Bağımlı Örnek t-Testi ile Karşılaştırılması.....	59

KISALTMALAR

Akt.	Aktaran
APT	Amerikan Oyun Terapisi
ÇEİT	Çocuk- ebeveyn ilişki terapisi
Çev.	Çeviren
ÇMOT	Çocuk merkezli oyun terapisi
Ed.	Editör
v.d.	Çok yazarlı eserlerde ilk yazardan sonrakiler

GİRİŞ

Yetişkinler iletişim kurarken soyut düşünme ve sözel becerileri kullanır. Çocukların bu becerileri henüz gelişmemiştir. Bundan dolayı yetişkinler gibi iletişim kurmakta zorlanırlar. Oyun çocuğun dili, çocuğun doğal iletişim yoludur. Oyuncaklar ise kelimeleri gibidir. Çocuklar oyun ve oyuncaklar aracılığıyla kendilerini daha iyi ifade ederler. Bu bağlamda oyun terapisinin amacı; çocuğu erişkinler gibi kendini ifade etmeye zorlamak yerine çocuğun iletişim dünyasına girip o dünyada çocuğu anlamaktır (Öztekin,2022).

Çocuk Merkezli Oyun Terapisi; Virginia Axline tarafından geliştirilen, Carl Rogers'ın Danışan Merkezli Terapi prensiplerine dayanan yönlendirilmemiş oyun terapisi türüdür. Çocuk-Ebeveyn İlişki Terapisinde ebeveynler yapılandırma, empatik dinleme ve karşılık verme, çocuk merkezli hayali oyun ve sınır koyma gibi temel ÇMOT becerilerini kazanır ve bu becerileri çocuklarına oyun seanslarında uygularlar. Oyun seanslarında sınırlar terapinin çerçevesini çizer. Çocuk hem kendisine hem oyuncaklara hem de terapisteye zarar veremez. Bu kural güven hissi oluşturur. Ebeveynler oyun seansları boyunca çocuğun kendi potansiyeline inanır, çocuğun lider olmasına izin verir, ebeveyn sadece rehberlik eder (Yavuz, 2017).

Ebeveynlerin çocukları ile kurduğu iletişimin niteliği, aile içi iletişim, çocuk ile kurulan iletişim ve oyun esnasında kurulan iletişim; çocuğun ergenlik dönemindeki ilişkilerini, akran iletişimini, akademik başarısını ve sosyal hayatını etkilemektedir (Döğer ve Kılınç,2021). Çocukla iletişim kurarken onların gelişim özellikleri bilinmeli, kendine özgü bireyler oldukları kabul edilmeli, değeri verilmeli, saygı duyulmalı, iş birliği yapılmalı, anlamaya çalışılmalı ve etkin dinleme becerilerine sahip olunmalıdır. İletişimin başarılı bir şekilde kurulabilmesi için gerçekçi ve doğal olunmalı ve empati kurabilmelidir (Basit,2017)

Bu araştırmanın amacı, 2-10 yaşlarında çocuğu bulan ebeveynlere Çocuk-Ebeveyn İlişki Terapisi uygulanarak ebeveynlerin çocukları ile olan iletişiminin etkisini ölçmektir. Bu amaç doğrultusunda ebeveynlere çevrimiçi ortamda Zoom programı üzerinden 10 oturumdan oluşan Çocuk- Ebeveyn İlişki Terapisi eğitimi

verilecek ve etkililiğini belirlemek amacıyla Ebeveynin ocuğuyla İletişimi leği (EÇİÖ) uygulanacaktır. ArařtırmanınH₁hipotezi, ‘‘ocuk- Ebeveyn İlişki Terapisinin ebeveyn ocuk iletişimine etkisi vardır’’şeklindedir.

Literatür taraması yapıldığında ocuk- Ebeveyn İlişki Terapisinin, Filial terapi çatısı altında araştırıldığı görölmüştür. Ancak VanFleet tarafından geliştirilen Filial terapi, bu çalışmada uygulanan ocuk-Ebeveyn İlişki Terapisinden farklıdır. VanFleet’in filial terapisinin görece uzun olması üzerine, ocuk- Ebeveyn İlişki terapisti Garry Landrethtarafından 10 oturuma sığdırılacak şekilde geliştirilmiştir. ocuk- Ebeveyn İlişki Terapisti ile ilgili başta Amerika olmak üzere dñnyada birçok çalışma olsa da ölkemizde bu konuyla ilgili daha fazla çalışmaya ihtiyaç olduğu fark edilmiştir. Bu çalışmanın alanyazına katkı sağlayacağı dñřünölmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

1.1. KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1.1. Birey (Danışan) Merkezli Terapi

Birey merkezli terapi olarak bilinen, danışanı merkeze alan terapi yaklaşımını Carl Rogers geliştirmiştir. Maslow'un *kendini gerçekleştirme*' kavramını merkeze alarak geliştirdiği bu yaklaşım, üniversitenin danışma merkezlerine gelen öğrencilerle ilgili yaptığı çalışmaları kapsamaktaydı. Muhafazakâr analistlerden farklı olarak Rogers, terapide hedeflenen değişim sorumluluğunu, terapist değil, danışanın kendisine yüklemekteydi. Yani Rogers, bireyin istenmeyen davranış ve düşüncelerini, istenene doğru değiştirebileceğini öne sürmüştür (Schultz & Schultz, 2007).

Danışan merkezli terapide terapist danışanı merkeze koyar, yönlendirmez, koşulsuz kabul eder, otoriter değildir, saygı gösterir, terapistin hızını danışanın belirlemesine izin verir, birey ve bireyin davranışlarını bir bütün olarak ele alır ve bütün bunları yaparken danışana empatik bir anlayış ile yaklaşır. Aynı zamanda bireyin kendini gerçekleştirme potansiyeline sahip olduğuna inanılır. Kendini gerçekleştiren birey; sorumluluk alır, kendinin olumlu ve olumsuz özelliklerini kabul eder ve yüksek öz saygıya sahiptir (Kaya ve Odacı,2019).

Carl Rogers 1940 yılında birey merkezli terapiyi geliştirmiştir. Birey merkezli terapistin 1940- 1980 yılları arasındaki tarihsel süreci dört dönemden oluşmaktadır:

1. Birinci Dönem: 1940'lı yıllarda yönlendirici olmayan yöntemin terapide kullanılması
2. İkinci Dönem: 1950'li yıllarda bireye odaklanan fenomenolojik yaklaşımın kullanılması
3. Üçüncü Dönem: 1960'lı yıllarda Rogers ve arkadaşları danışan merkezli yaklaşımın temelini oluşturan varsayımları sınamışlardır. Danışan ve terapist arasındaki ilişkinin nitelikli olması gerektiğini ve psikoterapinin bu öğeler çerçevesinde gerçekleşmesi gerektiğini vurgulamışlardır.
4. Dördüncü Dönem: 1980 yıllardan bugüne kadar gelen dönemde Rogers, danışan ile etkili iletişime geçebilmenin olmazsa olmazının empati olduğundan bahsetmektedir.

Danışan merkezli yaklaşımın kullanımı çok boyutlu olarak genişlemiş, danışanın aile hayatında, eğitim yaşantısında ve sağlığını ilgilendiren konularda işlevselliğini sürdürmüştür (Akt. Yılmaz Esenboğa, 2022)

Virginia Axline, Carl Rogers'ın danışan merkezli terapi yaklaşımını çocuklara uyarlayan ve çocuk ve oyun terapisine daha hümanist bir yaklaşım getiren ilk kişidir (Schaefer,2013).Carl Rogers'ın danışan merkezli terapisinden uyarlanan çocuk merkezli oyun terapisini, çocuğun pozitif dönüşümünü kendisinin gerçekleştirebileceğine inanır (Scalone ve Misbah 2021).

Rogers, çocuğun benlik gelişiminde anne-çocuk ilişkisine *koşulsuz sevgi* kavramıyla vurgu yapmıştır. Annenin çocuğun sevgi ihtiyacını karşılamasıyla çocuk sağlıklı bir kişilik geliştirecektir. Şayet anne, çocuğuna sevgiyi, belli koşullar altında verirse çocuk bu tutumu içselleştirecek ve buna uygun değerler edinecektir. Diğer bir ifadeyle çocuk sadece belli şartlar altında kendini değerli hissedecek ve annenin istemediği davranışlardan değer görmek adına kaçınacaktır. Rogers'a göre bu durum çocuğun benliğinin bir bütün olarak gelişmesini engelleyecektir. Çünkü çocuk, benliğinin tüm yönlerini, -anne reddeder- korkusuyla açığa vuramayacaktır (Schultz & Schultz, 2007).

Terapistin danışanı olduğu gibi kabul etmesi, kişinin benliğinin gelişimine katkı sağladığı gibi, annenin çocuğunu koşulsuz kabul etmesi, çocuğun benlik saygısının tohumlarını eker. Anne babanın kendi duygu ve düşüncelerini dayatmadan, çocuğu bir birey olarak koşulsuz kabul etmesi, çocuğun benlik saygısını olumlu yönde geliştirir (Özçiçek,2014).

1.1.2. Oyun Terapisi

Yetişkin terapilerinde genelde oturma ve konuşma hâkimdir. Ancak çocukların yaradılışı gereği bu mümkün değildir. Konuşmayı ve oturmaya sevmeyen çocukların temel iletişim yolu oyundur. Bu durum terapistlerin hareket ve oyunu temel alan yöntemler geliştirmesine neden olmuştur. Genel anlamda oyunu temel alan terapilere oyun terapisi denmiştir (Teber, 2021).

Oyun terapisine dair birçok tanım bulunmaktadır. Oyun Terapileri Derneğine göre oyun terapisi şöyledir:

“Oyun terapisi eğitim almış oyun terapistleri tarafından teorik bir modeli sistematik bir şekilde kullanarak kişiler arası bir süreç kurmalarını sağlamak, danışanların psiko-sosyal güçlüklerle karşılaşmalarını önlemelerine ya da çözmelerine veya ideal bir büyüme ve gelişimlerine yardımcı olmak için oyunun terapötik gücünden yararlanması” şeklindedir (Zorlu, 2016).

Amerikan Oyun Terapisi Derneği (APT)’ne göre oyun terapisi: “Eğitilmiş oyun terapistlerinin danışanların psikososyal sorunları engellemelerine ya da çözmelerine, ideal büyüme ve gelişmelerine yardımcı olmak amacıyla, oyunun terapötik gücünden faydalanılan, kişilerarası süreçleri barındıran kuramsal bir modelin sistemli bir biçimde uygulanmasıdır.” (Akt. Candan, 2017). Axline’ a göre ise oyun terapisi, çocuğun kendisini dışa açmada kullandığı en doğal yöntemdir (Bekeç, 2018)Oyun terapisiyle, çocuk ve terapisti arasında anlayış ve güvene dayalı bir ilişki kurulur. Bu süreçte çocuğun iç dünyası ve hislerine dair farkındalık kazanılır. Bu farkındalıkla çocuğa yardım edilir (Halmatov, 2016).Başka bir tanıma göre ise oyun terapisi, çocuğun tabii eğilimi kullanılarak, geniş bir alanda çocuğun kendini ruhsal yönden güvende hissedeceği terapötik bir çevrede iletişim ve ilişki

kurmasının, kendisini ifade etmede ve problem çözmede cesaretlendirilmesidir (Vanfleet vd., 2018).

Oyun terapisinde çocuk, endişelerini, korkularını oyun odasında kendisini anlayabilecek ve duyabilecek bir terapistin yanında açığa çıkarabilir. Böylelikle oyunu dil olarak kullanan çocuk, oyuncakları da kelimeleri olarak kullanır. Bu durum terapistin, çocuğun problemlerini anlamasına ve çocuğa geri yansıtmasına imkan tanır (Schaefer&Drewes, 2013).

1.1.3. Oyun Terapisi Türleri

Oyun terapisti kuramları, genel olarak psikodinamik, hümanistik, sistemik ve gelişmekte olan modeller diye sınıflandırılabilir. Psikodinamik modeller arasında Psikanalitik oyun terapisti, Jungian analitik oyun terapisti, Anna Freud ve MelaineKlein'in psikanalitik oyun terapisti, Winnicott ve Erikson'un terapötik oyunu, M. Lowenfed'in oyun tekniği ve serbest bırakma oyun terapisti sayılabilir. Hümanistik modellerde ise, çocuk merkezli oyun terapisti, deneyimsel oyun terapisti, filial oyun terapisti ve Gestalt oyun terapisti sayılabilir. Sistemik oyun terapistinde ise, grup oyun terapisti, aile oyun terapisti ve ekosistemik oyun terapisti örnek olarak sayılabilir. Çözüm odaklı oyun terapisti, bilişsel davranışçı oyun terapisti, anlatsal oyun terapisti, vakaya özgü oyun terapisti, bütüncül oyun terapisti, bağlanmayı geliştirici (theraplay) oyun terapisti ise gelişmekte olan oyun terapistidir. Bunların yanında, aile oyun terapisti çalışmaları, sanat terapisti, gelişimsel oyun terapisti, davranış yönetimi tekniği gibi teknikler de oyun terapisti teknikleri arasındadır (Zorlu, 2017).

1.1.3.1. Yönlendirici Olmayan Oyun Terapisti

Yönlendirilmemiş oyun terapisti deyince akla VirginiaAxline gelmektedir. Yönlendirilmemiş oyun terapistinin kuramsal temeli Carl Rogers'ın arkadaşı ve öğrencisi olan Axline'a dayanmaktadır. Axline oyun terapistine çok daha insancıl ve danışan merkezli yaklaşmıştır. Empatik yaklaşım, koşulsuz kabul ve içtenliğin, çocuklarda terapötik değişim için kritik önemine vurgu yapmıştır (Yanıt, 2019).

Virginia Axline ‘‘Play Therapy’’ isimli bir kitap yayımlayarak (1947), ‘Yönlendirici olmayan oyun terapisi’ tekniğinin öncüsü olmuştur. Bu kitapta, kuramın temel varsayımları, temelleri, önemli bileşenleri, oyun odası ve oyuncakların nasıl olması gerektiği ile ilgili detaylı bilgilere yer vermiştir. Axline, bu kitabını 1969’da tekrar gözden geçirmiştir (Zorlu, 2017).

Virginia Axline’in yönlendirilmemiş oyun terapisine yaptığı diğer bir önemli katkı da, 1964 yılında çıkardığı Türkçe adıyla ‘Benliğini Arayan Çocuk’ kitabıyla olmuştur. Bu kitapta bir çocukla yaptığı oyun terapi uygulamalarını anlatmıştır. Bir oyun terapi uygulamasının detaylı bir örneği ve oyun terapisinin terapötik etkisini detaylarıyla gözler önüne seren ilk kitap olması nedeniyle oldukça popülerdir. Popüler olmasına rağmen, araştırma standartları incelendiğinde, güvenilir bir araştırma çalışması olarak görülmüştür (Bratton, Ray, Rhine, & Jones, 2005).

Yönlendirici olmayan oyun terapisinde, terapinin merkezinde çocuk vardır. Fakat amaç çocuğun semptomlarına ya da bunların nedenlerine odaklanmak değildir. Bu durum terapistin çocuğun bakış açısını kaybetmesine neden olabilir. Bu yüzden yönlendirici olmayan oyun terapisti, tanı koyucu görevi yüklenmez(Ersevim, 2009).Yönlendirici olmayan oyun terapisinde çocuğun kendi sorunlarını kendi çözebilecek gücü olduğu gibi kendini gerçekleştirebileceğine de inanılır. Burada önemli olan, terapistin çocuğun kendi olmasına izin veren, onu koşulsuz kabul eden ve yargılamayan bir ortam sağlaması gerektiğidir(Vanfleet vd., 2018).

Virginia Axline ile detaylı bir şekilde ele alınan yönlendirici olmayan çocuk terapisi zaman içerisinde çeşitli teorisyenler tarafından çalışılmış ve bazı uygulama şekilleri değiştirilmiştir. Özellikle Clark Moustakas, Haim Ginott, Garry Landreth Van Fleet gibi isimler Axline’in bu kuramı üzerine çalışarak önemli katkılar sağlamışlardır. Günümüzde dünyada özellikle Amerika’da ‘Çocuk Merkezli Oyun Terapisi’ olarak adlandırılan oyun terapisi, Virginia Axline’in yönlendirilmemiş oyun terapisi kuramına dayanmaktadır (Zorlu, 2017).

1.1.3.2. Çocuk Merkezli Oyun Terapisi

Yönlendirici olmayan çocuk terapisi kuramından yola çıkılarak geliştirilen Çocuk Merkezli Oyun Terapisi kuramı, şu anda çocuk terapistleri arasında sıklıkla

tercih edilmekte ve oyun terapisi araştırmalarında çok sık bağımsız değişken olarak kullanılmaktadır. Garry Landreth, Axline'ın çalışmaları ve Ginott ve Moustakas'ın fikirleri arasında bağlantı kurarak 'Çocuk Merkezli Oyun Terapisi' adıyla yeni bir yaklaşım geliştirmiştir (Zorlu, 2017).

Çocuk merkezli oyun terapisi, çocuğu büyüme ve bütünleşmesini hedefler. Ancak ocuğun değişim için gerekli hedefleri terapistler ya da ebeveynler tarafında belirlenmez. Bu hedefler çocuklar tarafından belirlenir. Çocuğun iç dünyasındaki ihtiyaçlarının giderilmesi için oraya çıkan duygu ve davranışların değişim sürecine çocuklar karar verir (Ray ve Landreth, 2015).

Çocuk merkezli oyun terapisi, çocuğun kişiliğine odaklanır, sorununa değil. Amaç, ocuğun yaşamını etkileyebilecek güncel ve gelecekteki problemleriyle başa çıkabilecek güce gelmesini sağlamak, çocuğun çabasını kolaylaştırmaktır. Landreth'a göre MOT'nin terapötik amaçları aşağıdaki gibidir:

- Daha olumlu bir benlik kavramı geliştirme
- Daha fazla öz sorumluluk üstlenme
- Daha fazla kendini kabul etme
- Daha özerk olma
- Daha özgüvenli olma
- Kontrol duygusunu deneyimleyebilme
- Kendi kendine karar verebilme
- Baş etme sürecine duyarlı hale gelme
- Kendine daha çok güvenme
- İçsel değerlendirme kaynağı geliştirme

Landreth (2012)'a göre terapistle ocuk arasında terapötik ilişki ortaya çıktıkça, bu hedeflere yönelik davranışlar gözlenebilecektir. ocukla terapist arasında terapötik ilişki kurulması, terapistin koşulsuz kabul ve anlayış iletmesi ile mümkündür.

Terapistin çocuğun sözlerini, davranışlarını ve duygularını yansıtmasıyla yürütülen terapi sürecinde çocuk, içsel değerlerini tanımaya başlar. Terapist oyun odasında soru sormaktan, çocuğu değerlendirmekten, eleştirmekten kaçınır; çocuk bu özel oyun odasında övülmez, eleştirilmez ya da sorgulanmaz. Terapistin bu müdahalelerden kaçınmasının nedeni, çocuğun öz değerlendirme, öz yönelim ve sorumluluk geliştirmesine imkân tanımaktır. Çocuk merkezli oyun terapisinde, neyin iyi neyin kötü olduğuna çocuk karar verir. Terapistin çocuğun oyununa katılıp katılamaması da yine çocuğun talebiyle belirlenir (Sweeney&Landreth, 2017).

1.1.3.3. Filial Terapi

1.1.3.3.1. Filial Terapinin Tarihçesi

Filial terapi temelleri 20.yy. başlarına dayanan bir terapi şeklidir. Freud'un 5 yaşındaki Hans'ın at fobisini yenmek için, babasını terapötik oyun sürecine dahil etmesi filial terapinin ilk örneği kabul edilebilir. Freud, Hans'ın babasına, evde oynaması için terapötik oyun etkinlikleri öğretmiş ve çocuğun babasıyla konuşarak danışmanlık yapmıştır (Paul-Elling, 2003). Freud'a benzer şekilde Dorothy Brauch (1949) anne babaların çocuklarıyla olan iletişim sorunlarını çözmeleri için, çocuklarının kendilerini daha iyi ifade edebilmeleri için yönlendirmesiz oyunları evde uygulamalarını tavsiye etmiştir. Bonnord (1950)' da obsesyonları olan bir çocuğun annesine, evde oyun seansları yapmasını önermiştir (Yavuz, 2017).

Carl Rogers'ın kızı NatalieFuchs (1957), babasının danışmanlığında, kızının tuvalet eğitimi sürecindeki kaygılarını azaltmak amacıyla V. Axline'ın (1947) yönlendirilmemiş oyun terapi prensiplerine uyarak evde düzenli oyun seansları düzenlemiştir. Kızında ve kendisinde olumlu yönde değişimler gözlemlemiş ve bu değişimleri bir makalede yayınlamıştır (Paul-Elling, 2003).

Makowsky (1952) ve Moustakas (1959), çocuklarıyla sorun yaşayan anne babalara, yönlendirilmemiş oyun terapisi kriterlerine uygun olarak oynamalarını önermiştir. Bu prensipleri öğretmenin ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişkiyi geliştirdiğini, çocukların içsel çatışmalarının azalmasına ve duygularını daha iyi ifade etmelerine yardımcı olduğunu ifade etmiştir. Ancak bunları detaylı bir eğitim ve süpervizyon vererek yapmamışlar önermişlerdir (Yavuz, 2017).

Kökleri eskiye dayanan filial terapinin, bugünkü uygulamadan iki farkı bulunmaktaydı. Bunlardan ilki, ebeveynler süpervizyon almıyor ya da sistemli bir eğitime tabi tutulmuyorlardı. İkincisi ise destekleyici bir grup ortamında yaşadıkları deneyimleri paylaşmıyorlardı (Vanfleet, 2013).

Bernard Guerney (1964) yayınladığı makale de filial terapi metodunu geliştirilmesine sebep olan konuları ele almıştır:

1. Çocukların sorunlarının gerçek kaynağı patolojileri değil, ebeveynlerin uyguladığı sert disiplin, çocuklardan gerçek dışı beklentiler, çocuğun duygularını kavrayamama gibi ebeveynlerin ebeveynlik bilgi ve becerilerinin eksikliğinden kaynaklanıyordu.

2. Ebeveynin çocuğuyla terapötik bir oyun oynamasının, onları daha iyi anlamalarını sağlayacağını, çocuklarını ve duygularını yanlış anlama döngüsünden çıkacaklarını düşünmüştür.

3. Baruch (1949) ve Moustakas (1959) ebeveynlere çocuklarıyla yaşadıkları problemlerin çözümünde yönlendirilmemiş oyun seansı uygulamalarını önermiş ama sistematik bir eğitim ve süpervizyon verilmemiştir. Ebeveynler, sistematik bir şekilde eğitilir, süpervizyon verilir ve duygusal olarak desteklenirse çocuklarının problemlerini çözüme terapötik oyun seanslarını uygulayabilirler.

4. Ebeveynlere çocuklarının değişimi için terapötik bir sorumluluk verilirse, hiçbir şey bilmedikleri bir tedavi yöntemine gösterecekleri tepkiyi göstermeyecek ve dirençleri kırılacaktır.

5. Çocuğun terapistle kuracağı terapötik ilişki, çocuğun ebeveyni ile kuracağı ilişkiden daha etkili olacaktır. Çünkü ebeveynler, çocukların hayatındaki en önemli varlıklardır (Akt. Ateş, 2015).

Terapistlerin zamandan tasarruf etmesini sağlayan bu yeni ve etkili yöntem, Guerney'in eşi LousiseGurney tarafından desteklenmiştir. Sonrasında bu terapi şeklini 'Çocukla İlişkiyi Zenginleştiren Aile Terapisi' olarak tanımlamışlar ancak adı filial terapi olarak kalmıştır(Yavuz, 2017).LoiseGuerney'in tarifine göre filial terapi çocuğun ebeveyninin eğitim ve süpervizyon alarak, terapi sürecine doğrudan katıldığı çocuğun emosyonel ve davranışsal problemlerinin çözüldüğü bir terapi

şeklidir. Guerney'e göre amaçları şöyle sıralanmıştır. İlki, çocuğun yaşadığı sorunları azaltmak; ikincisi çocuğun ebeveynine oyun terapisi becerilerini edindirmek ve bunları günlük hayata entegre etmesine yardımcı olmaktır. Son olarak ebeveynin çocuğuyla arasındaki ilişkiyi geliştirmek olarak belirtmiştir(Guerney, 1997).

Vanfleet (2005) filial terapinin amacını tanımlarken, çocuğun kaygı ve sorunlarını kaynağında gidererek, daha iyi başa çıkmasını sağlamasını ve sorun çözebilme becerisini geliştirmesini; ebeveyn ve çocuk arasındaki iletişimi arttırarak, ebeveynin edindiği becerileri kullanarak ileride çıkması muhtemel sorunları bağımsız şekilde çözmelerini sağlamak olarak ele almıştır(Sweeney ve Skurja, 2001).

Landreth filial terapiden bahsederken, ebeveynin çocuğuyla arasındaki iletişimi güçlendirmek için, etkin dinleme, çocuğun duygularını anlama, çocuğun kendine güvenini arttırma, seçilmiş bir takım oyuncaklarla, çocuk merkezli oyun terapisindeki temel becerileri kazanarak evde oyun saati uygulamaları yaparak, çocuklarını eleştirmeden, anlayış ve koşulsuz kabulün olduğu bir ortam yaratmayı öğrendiklerini söyler (Landreth&Bratton, 2006).Filial terapi, bilişsel, davranışsal, psikodinamik, hümanistik, bağlanma, toplum psikolojisi ve aile sistemleri gibi kuramlardan yarar sağlayarak geliştirilmiştir (Vanfleet, 2011). Ebeveynin çocuğuyla arasındaki ilişkiyi güçlendirmek ve sorunları çözerken oyunun gücünü kullanan bir aile terapisi modelidir. Ebeveyni terapötik sürece dahil ederken, kendi çocukları hakkında ebeveyni bilirkişi kabul eder. Bunun nedeni ebeveynin çocuğuyla olan ilişkisi her ne kadar çatışmalı ve yıpranmış olsa da çocuklarını yakından tanıdıkları ve beraber yaşadıkları için çocukların reaksiyonlarını, ilgi ve yeteneklerini herhangi bir uzmandan çok daha iyi bilirler ve bu ilişki çok daha samimidir(Vanfleet, 2013).

Filial terapi psikoeğitim temelli bir müdahaledir. Psikoeğitim temelli yaklaşımlarda, danışanın karşılaştığı problemlerle nasıl baş edeceğini bilmediği varsayılır. Danışana bu sorunlarla başa çıkmak için yararlı bilgi ve beceriler öğretilir. Danışanın öğrendiklerini kendi hayatına uyarlaması istenir. Buna benzer şekilde filial terapide, ebeveynin sorunlarının beceri eksikliğinden kaynaklandığını ve bu beceriler öğretildiği zaman sorunların biteceğine inanır. Filial terapinin çocuk merkezli oyun terapısından farkı, çocuğa terapistin değil, ebeveynin oyun terapisi uygulamasıdır. Filial terapi çocuk ve ebeveyni arasındaki ilişkiyi güçlendirirken, ebeveyni terapötik

sürece dahil eder. Ebeveynler evde oyun saatleri yaparken hem ebeveyn, hem çocuk, hem de tüm aile güçlenmiş olur (Yavuz, 2017).

1.1.3.3.2. Kuramsal Arka Plan

Her terapinin özü, dayandığı kurama bağlıdır. Çocuk- Ebeveyn İlişki Terapisinin kuramsal dayanağını anlamak için, Filial Terapinin temellerini anlamak gereklidir. Bernard Guerney, Filial terapiyi yapılandırırken, insan psikolojisindeki birçok teorinin en güçlü kısımlarını almıştır. Hümanistik, davranışçı, psikodinamik, kişilerarası, bilişsel, gelişimsel ve aile teorilerinde kardığı bir sentez oluşmuştur. Örnek verecek olursak; Filial terapi sürecinde ebeveynler çocuğuna koşulsuz olumlu ilgi ve kabul göstermeyi öğrenir. Aynı zamanda çocuklarının davranışlarına sınır koymayı ve güvensiz ya da yıkıcı özellikteki davranışların sonuçlarını da net bir şekilde görürler. Diğer yandan ebeveynler, terapistler tarafından, pekiştirmenin kullanımını ve sosyal öğrenme teorilerini öğrenirken, terapistten de bol empati ve destek görürler (VanFleet, 2021).

1.1.3.3.2.1. Psikodinamik

Filial terapi, psikodinamik teoriden bilinçdışı ve savunma mekanizmaları tanımı alır. Bu kavramlar bireyin kendini anlama becerisinin, gelişim ve büyümedeki önemini vurgular. Filial terapi esnasında çocukların iç dünyaları, duyguları, düşünceleri ve fantezileri oyun aracılığıyla gün yüzüne çıktığı kabul edilir. Bu doğrultuda çocukların oyunları sembolik ve anlamlı olarak görülür. Çocukların oyunlarını anne- babalar açısından değerlendirildiğinde oyun içerikleri aile dinamikleriyle ilgili konulardır (VanFleet, 2021).

1.1.3.3.2.2. Hümanistik

Filial terapi süreci boyunca hümanistik başta olmak üzere Rogeryen teori çok sık uygulanır. Koşulsuz kabul, içtenlik, saygı ve empati gibi temel öğeleri kullanır. Ebeveynler çocuklarının duygu, düşünce ve motivasyon kaynaklarına, koşulsuz kabul ve empati göstermeyi öğrenir. Seanslar boyunca çocuklar ebeveynlerinin olumlu ilgisini görür. Aynı şekilde terapist de ebeveynlerin duygu, düşünce ve arzularını içten kabul göstererek anlar ve anladığını onlara iletir. Ebeveynlerin aktif

bir şekilde terapi sürecine katılabilmesi için terapistin empati duygusunun yüksek olması gerekir. Terapistten anlayış ve kabul görmek ebeveynlere güç verir. Bu doğrultuda filial terapi bir empati zinciri görevi görmektedir. Terapistin ebeveynlere kabul edici davranması ebeveynlerin çocuklarına kabul edici davranmasını sağlar (VanFleet, 2021).

1.1.3.3.2.3. Davranışçı

Filial terapi, davranışçı teorilerden ve öğrenme teorilerinden yöntemleri de içerir. Oyun seanslarında davranışçı öğeler kolaylıkla gözlemlenir. Bu seanslarda yapılandırma ve sınır koyma becerileri kullanılarak istenmeyen davranışlar ortadan kaldırılır. Terapistler anne- babalar ile yaptıkları çalışmalarda pekiştirme, davranış şekillendirme ve dolaylı öğrenme metodlarını kullanır. Bu teknikler yoluyla ebeveynler kullanacakları yeni beceri ve davranışları iyice öğrenir. Filial terapi, ebeveyn eğitim sürecinde çoğunlukla davranış ve öğrenme ilkelerinden faydalanmaktadır (VanFleet, 2021).

1.1.3.3.2.4. Kişilerarası

Filial terapi, insan davranışlarının büyük ölçüde kişilerarası ilişkilerden etkilendiği görüşünü benimser. Sullivan'ın (1947) kişilerarası döngüsel modeline göre bireyin tepkileri diğer bireylerin davranış ve tepkileriyle yakından ilgilidir. Birey döngüsel bir biçimde bu davranış ve tepkilerden etkilenmektedir. Filial Terapi, anne babalara bu konuda farkındalık kazandırmayı amaçlar. Çocuk- ebeveyn ilişkilerinde yaygın olan davranış- tepki kalıplarını değiştirmeye odaklanır (VanFleet, 2021).

1.1.3.3.2.5. Bilişsel

Bilişsel model düşüncelerin hisleri ve davranışları etkilediğini savunur. Filial terapi, oyun seanslarında çocukların kendilerini, başkalarını ve dünya ile ilgili düşünme şekillerini değiştirmeye yardımcı olur. Çocuklar bunu farklı duyguları, rolleri, kimlikleri, senaryoları oyun odasında canlandırarak gerçekleştirir. Terapistlerin bir diğer görevi; oyunlar esnasında ortaya çıkan temalara ebeveyn

çocuğa karşı tepki gösterdiğinde ebeveynlerin düşüncelerini çözümlmek ve duruma farklı bir bakış açısıyla bakmalarını sağlamaktır (VanFleet, 2021).

1.1.3.3.2.6. Gelişimsel/ Bağlanma

Çocukların duygu ve davranışları gelişim düzeylerinden ve bağlanma şekillerinden oldukça etkilenir. Filial terapi seanslarında çocukların oyunları genellikle o dönemki gelişim basamaklarına uygun görevlerden oluşur. Terapistlerin görevi ebeveynlere oyun seansında ortaya çıkan gelişimsel özellikleri anlamalarını sağlamak, ebeveynlerin daha gerçekçi beklentiler içinde olmalarına veya daha kabul edici yaklaşımlarına yardım etmektir. Çocukta eğer bağlanma problemi varsa oyunda esnasında kendi kendine ortaya çıkar. Böyle bir durumda terapist bu durumu da terapi sürecinde düzeltebilir. Filial terapi bütün aile üyelerini duygusal olarak güçlendirir (VanFleet, 2021).

1.1.3.3.2.7. Aile Sistemleri

Kuramsal açıdan bakıldığında Filial terapi danışan, ebeveyn ve çocuk arasında ve tüm aile üyeleri arasında olan ilişkidir. Ailenin bir parçası değişirse bu durumdan tüm aile sistemi etkilenir. Bundan dolayı Filial terapi terapistleri, aile üyelerinin hepsini olabildiğince sürece dahil etmeye çalışır. Terapistler sürecin bütün aşamalarında olası değişikliklere karşı dikkatli olması gerekir. Geniş aile, okul, iş, mahalle ve kültür gibi daha geniş sistemleri de değerlendirmeye alır (VanFleet, 2021).

1.1.3.3.3. Filial Terapinin Tanımı, Amaçları ve Hedefleri

Filial terapinin çocuklarla ilgili amaçları, Vanfleet (2013) tarafından şöyle ifade edilmiştir:

- Çocuğun duyguları yapıcı ve doğru şekilde tanımlaması ve ifade etmesi
- Çocuğun kendine saygı ve kendine güvenini arttırması
- Çocuğun davranış sorunlarını azaltması
- Çocuğun sorun çözüme becerilerini geliştirmesi
- Çocuğun korku ve diğer duygular üzerinde üstünlük kurması

- Çocuğun regülasyon, öz düzenleme becerisini arttırması
- Çocuğun olumlu sosyal davranışlar geliştirmesi
- Çocuğun ebeveynlerine güven duymasına yardım etmesi

Ebeveynle ilgili amaçları ise Vanfleet (2013) şöyle sıralamıştır:

- Ebeveynin çocuğu için daha gerçekçi beklentiler geliştirmesi
- Ebeveynin çocuk gelişimi ile ilgili bilgilerinin artması
- Ebeveynin çocuğunun duygu ve düşüncelerini anlama becerisini geliştirme
- Ebeveynin gelişimin bir parçası olarak oyunlarına değer vermeleri
- Ebeveynlik beceri ve güvenlerinin artması
- Ebeveynin çocuğuyla daha tatminkar ve yakın bir ilişki geliştirmesi
- Ebeveynin çocuğuna olan güveninin artması
- Ebeveynin empati ve kabul etme kapasitesinin artması
- Ebeveynin çocuğuna sınır koyma becerilerini geliştirme
- Ebeveynin çocuklarıyla daha sık oynaması ve daha fazla keyifli vakit geçirmesi
- Aile içi iletişimin artması

Son olarak Vanfleet, filial terapinin tüm aile ile ilgili amaçlarını şöyle sıralamıştır:

- Aile üyelerinin birbirlerinden daha fazla keyif almaları
- Var olan sorunları en temel düzeyde çözmeleri
- Kişiler arası iletişim ve sorun çözme becerilerinin artması
- Aile üyelerinin birbirleri ile etkileşimlerinin artması
- Daha işlevsel, uyumlu ve aile yaşamlarından daha çok doyum alarak işlevselleşmeleri

1.1.3.3.4. Filial Terapi ile İlgili Araştırmalar

Filial terapinin etkililiği, deneysel olarak ilk defa Stover ve Guerny (1967) tarafından sınanmıştır. Byölece annelerin yansıtıcı iletişim yollarını kullanımının arttığı, müdahaleci ve emir verici reaksiyonlarının azaldığı gözlenmiştir. Ayrıca, filial terapi uygulanan ebeveynlerin çocuklarının, bu terapiyi amaçlayan annelerin çocuklarına kıyasla, psikolojik adaptasyonlarında ciddi ölçüce artış gözlenmiştir (Landreth, 2012).

Filial terapiyle ilgili literatüre bakıldığında, bu terapinin birçok değişkenle beraber araştırıldığı dikkat çekmektedir. Farklı ebeveynlerle yapılan filial terapi uygulamaları çeşitli araştırmalara konu olmuştur. Örneğin öğrenme güçlüğü yaşayan çocukların ebeveynleri, çocuk evlat edinen ebeveynler, davranış problemi yaşayan çocukların ebeveynleri, bağlanma sorunu yaşayan aileler, kronik hastalığa sahip çocukların aileleri, aile içi şiddet, tutuklu aileler, boşanmış aileler, göçmen aileler, ergen ebeveynleri, cinsel istismar mağduru çocukların suçlu olmayan ebeveynleri gibi (Ateş, 2015)

Filial terapi ile ilgili ilk kapsamlı çalışma 1971 yılında B.G. Guerny ve Stover'in ulusal finanse edilen bir araştırma projesiyle oldu. Bu çalışmaya 3-10 yaşlarında olan ciddi duygusal problemleri olan 51 anne dahil edildi. Aileler küçük gruplar halinde 12-18 ay kadar katılım sağladılar. Çalışma sonucuna göre, annelerin çocuklarına empati gösterme yetisi ve çocuklarıyla doyumunu gelişti. Çocukların sorunlu davranışları azalırken, toplumsal uyum becerileri arttı. Bu derin keşif çalışmasında kontrol grubu kullanılmadı. Oxman ise 1972'de Guerny ve Stover'in bu çalışmasındaki 51 anneyi deney grubu olarak kullandığı bir karşılaştırma çalışması başlattı. 77 anneden oluşan bir kontrol grubunu çalışmaya dahil etti. Deney grubundaki anneler, kontrol grubundaki annelerden çok daha bildirimde bulundu. Deney grubundaki 51 anneden 42'si, takip çalışmasında terapideki kazanımların %86'sının terapiden sonraki 1-3 yıla kadar devam ettiğini gösterdi. Buna ek olarak annelerin dörte üçünden fazlası çocuklarından memnun olduklarını bildirmeyi sürdürdü (VanFleet, 2021).

Filial terapi yaygınlaştığıca, çalışmalar birçok problemi çözmedeki etkinliğini keşfetmeyi kolaylaştırmıştır. ABD'de ve dünyada çeşitli kültürel gruplarla çalışılmış, bu çalışmalar, doktora tezleri, burs projeleri olarak çeşitli şekilde yürütölmüştür.

Filial terapinin, çocuğun adaptasyon becerisi, ebeveynin çocuğu kabulü, aile memnuniyeti ve aile stresinin azaltılması gibi konularda pozitif anlamda gelişme sağladığı kanıtlanmaktadır (VanFleet vd., 2005).

Filial terapi, uygulanabilirliğini ve etkisini ABD’de ve diğer ülkelerdeki çeşitli kültürel gruplarda da göstermiştir. Kore’de yaşayan Koreli aileler, Çinli aileler, Kızılderililer, ABD’de yaşayan Koreli göçmen aileler, Alman anneler ve çocukları gibi birçok kültürel grupla çalışmalar yapılmıştır (VanFleet, 2021).

Sywulak’ın 1981 yılında yapmış olduğu boylamsal çalışmada, filial terapiye tabi tutulan annelerin çocukları 3 yıl boyunca takip edilmiştir. Bulgulara göre, kontrol grubuna kıyasla, çocukların adaptasyonunda artış olmuştur ve çalışmanı devamını içeren 3 yıl süresince de, çocukların adaptasyonunda önemli miktarda düşüş olmamıştır (Ateş, 2015).

1.1.3.4. Çocuk-Ebeveyn İlişki Terapisi

1.1.3.4.1. Çocuk-Ebeveyn İlişki Terapisi Tarihçesi

Landreth, Bratton ile birlikte kaleme aldığı kitabında (2020) Çocuk- Ebeveyn İlişki Terapisinin gelişme sürecini anlatırken kendi kariyerinden örnekler verir. Landreth, oyun terapisini ebeveynler için anlattığını fakat bunları özel oyun saatleri vurgusu yapmadan aktardığından bahseder. Oyun odasında kullandığı bazı tekniklerin ebeveynler tarafından kullanıldığında çocuklara fayda sağlayacağını düşünür. Oyun terapistlerinin kullandıkları bazı metotları ebeveynler ve öğretmenlerle paylaşmaları gerektiğini savunur. Oyun terapistinin yeteneklerini kapıların ardında saklı tutmaması gerektiğini ifade eder. Guerney’in filial terapiyle yaptığı çalışmalar kendisinin profesyonel olarak ebeveyn çocuk iletişim terapisi sürecini geliştirmesine sebep olur. Filial terapinin uzun sürmesi gerçeği ise Landreth’in aklına takılır. Çünkü çeşitli ortamlarda çalışırken, ailelerin çocuklarını uzun süre terapiye getirmekte zorlandığını fark eder. Bu nedenle kendi filial terapi çalışmalarını 15 haftadan oluşacak şekilde yapılandırır.

Landreth filial terapiyi kısaltarak uyguladığı halde on ikinci seanslarda bile ailelerin terapiyi bırakması sorunuyla karşılaşır. Üç ay boyunca ailelerin terapiye

devam etmesi oldukça zorlayıcı olmaktadır. Landreth, Arthur Kraft'ın kitabındaki (1973), on seanslık filial terapi vakasını inceler ve on seanstan oluşan terapi süreciyle, ebeveynler tarafından tam katılım elde eder. Bu 10 haftalık süreci yapılandırırken, Landreth, eğitim materyalini seansları 2 saatlerden oluşan şekilde, nasıl verimli bir şekilde yapılandırılacağını görev edinir ve bunu başarır.

Landreth, Bratton ile yazdığı kitabında (2020), Çocuk- Ebeveyn İlişki Terapisindeki eğitimin yöntemi, içeriği ve sunuluş tarzı, çocuk merkezli oyun terapisi alanında Kuzey Texas Üniversitesi'nde uzun yıllar yüksek lisans ve doktora derslerini verme deneyiminden etkilendiğini aktarır.

1.1.3.4.2. Çocuk-Ebeveyn İlişki Terapisinin Tanımı, Amaçları ve Faydaları

Çocuk-Ebeveyn İlişki Terapisi, 2-10 yaşındaki çocuklarla haftalık düzenlenen 30-dakikalık oyun saatleri kullanarak ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişkiyi kuvvetlendirmeye yarayan 10 oturumluk özel bir ebeveyn eğitim programıdır. Oyunun çocuklar için en önemli iletişim aracı olmasını temel alan bu programda, çocuklar oyun yoluyla deneyimlerini keşfeder. Düşüncelerini oyunla ifade eder. Bu özel oyun saatlerinde oyun çocukların dili, oyuncaklar ise kelimeleri olur (Landreth ve Bratton, 2006).

Çocuk- ebeveyn ilişki terapisi, psikoeğitim modeli şu düşünceyle yola çıkmaktadır: eğer terapistin kullandığı iletişim teknikleri ve bir takım becerileri (yansıtıcı dil, oyun saatinde sınır koyma vb.) öğretilirse, ebeveyn çocuğa büyük ihtimalle en az terapist kadar yardımcı olabilecektir. Guernsey bunu 3 temel varsayıma dayandırmaktadır: İlk olarak, ebeveyn terapistle oranla çocuk için emosyonel yönden daha önemlidir. İkincisi, ebeveyn kaynaklı kaygılar, benzer koşullar altında daha efektif biçimde ortadan kaldırılabilir. Üçüncü olarak, bireyler arasındaki yanlış algılamalar, hangi davranışın durum, yer ve zamana göre uygun olup olmaması, ebeveyn tarafından daha açık ve net bir biçimde düzeltilir (Ateş, 2015).

Ebeveynin birincil değişim öznesi olarak sürece dahil edildiği bu terapi modelinde, ebeveynin çocuğuyla özel ve yönlendirmesiz oyun saatleri

programlayarak eğitim alması ve terapist tarafından süpervize edilmesi gerekir. Ebeveyn kendi yeterli hissettikçe, ÇEİT sürecinde edindiklerini ev ortamına taşır. Terapist süreç boyunca ilerlemeyi gözlemler ve ebeveynin kazandığı becerileri, günlük yaşama entegre etmelerine yardımcı olur (Shaefer ve Drewes, 2013).

Çocuklar, yetişkinler gibi *deneyimlerini*, düşüncelerini, yaşadıkları sorunları ve duygularını sözel olarak ifade etmekte zorlanırlar. Oyun ve oyuncaklar, çocuğun yaşadığı sorunları, hissettiği duygularını, içsel çatışmalarını ifade etmesinde kolaylık sağlar. Bu yüzden ÇEİT'te amaç, ebeveynlere çocuğuna bu fırsatı sunmasında yardımcı olmaktır. Her hafta ebeveynlere çocukları ile geçireceği 30 dakikalık özel oyun saatleri düzenlemesi öğretilir. Bu özel oyun saatinde ebeveyn, evde belirlediği bir odada seçilmiş birtakım oyuncaklarla özel oyun saatleri için gerekli ortamı hazırlar. Ebeveynler, bu özel oyun saatleri sırasında çocuklarının hissettiği duygulara empatik bir şekilde tepki vermeyi, onların özsaygısını geliştirmeyi, çocuklarının kendi davranışlarını kontrol etmeyi ve davranışlarından sorumlu olmayı öğrenmelerine yardımcı olmayı öğrenir (Landreth ve Bratton, 2020).

Çocuk- ebeveyn ilişki terapisi özel oyun saatleri esnasında çocuklarının tepkisel hareketlerine sınır koymayı ve ÇEİT oturumlarını kapsayan haftalarda günlük yaşamlarında kurallar oluşturmayı detaylı olarak öğrenirler. Bu yönüyle ÇEİT, çocukla doğru iletişim tekniklerini kullanarak; yansıtıcı dil kullanma, temel ve ileri seviye sınır koyma, çocuğun özsaygısını geliştirme gibi birçok konuda ebeveyne kapsamlı bir psikoeğitim alma imkanı tanımaktadır (Landreth ve Bratton, 2020).

Çocuk- ebeveyn ilişki terapisi esnasında, özel oyun saati olan 30 dakika boyunca, ebeveynin evreninin *merkezinde çocuk vardır*. Bu özel oyun saati içerisinde çocuk, ebeveyni tarafından anlaşıldığını ve koşulsuz kabul edildiğini hissedecek bir ortamdadır. Çocuk kendisini güvende hissettiği bu özel oyun saatinde, korkularını, sevdiği sevmediği şeyleri, öfkesini, neşesini ya da mutsuzlarını oyunlarıyla dışa vurur. Bu özel oyun saati, alışılmış bir oyun saati değildir. Terapistin ebeveyne öğrettiği bu becerileri uygulaması sonucunda, özel oyun saatlerinde ebeveyn ve çocuk arasında özel bir ilişki oluşur. Bu özel ilişkide çocuğu eleştirmeye ya da yargılamaya, aşağılamaya, azarlamaya, değerlendirmeye ve zorlamaya yer verilmez. Özel oyun saatlerinde çocuğa soru sorulmaz. Yargılanmayan, değerlendirilmeyen

çocuk, anlaşıldığını ve olduğu gibi kabul edildiğini keşfeder. Bu farkındalıkla ebeveyne güven duyar. Böylelikle çocuk bu özel oyundaki ilişkiyi deneyimleyerek, sorunlarını dışa vururken gerginliklerinden, onu rahatsız eden duygusal yüklerinden kurtulurlar (Landreth ve Bratton, 2020).

Landreth ve Bratton (2019) özel oyun seanslarının ebeveynlere olan faydalarını şu şekilde sıralamışlardır:

- Çocuklarını anlamak ve onları kabul etmek
- Çocuklarının duygularına karşı duyarlılık geliştirmek
- Çocuklarının sorumluluk almasına, onları yönlendirmesine ve güven duygusu geliştirmesini nasıl destekleyeceklerini öğrenmek
- Çocuklarına karşı hissettikleri duyguları fark etmek
- Çocuk merkezli oyun terapisi ilke ve becerilerini öğrenmek

Çocuk ebeveyn ilişki terapisinde çocuklara, ebeveynlere ve aileye kazandırılması gereken özel hedefler belirlenmiştir. Bu hedefler aşağıda sıralanmıştır.

A. Çocuklar için hedefler:

- Çocuğun sorunlu davranışını ortadan kaldırmak veya azaltmak
- Çocuğun düşüncelerini, duygularını ve ihtiyaçlarını bu oyun ortamı aracılığıyla ebeveynine iletmesi
- Çocuğun anlaşılmış, kabul edilmiş ve değerli hissederek benlik saygısı, yetkinlik ve güven duygusunu yaşaması
- Çocuğun güven duygusunun artmasıyla, ebeveynin tutum ve davranışlarına dair olan olumsuz algısını değiştirmek
- Çocuğun özdenetim geliştirmesi ve davranışlarını kendisinin kontrol edebilir hale gelmesi, eylemleri için sorumluk alması ve ihtiyaçlarını ifade edip, ihtiyaçlarının karşılanması için daha uygun yollar seçmesi
- Etkin sorun çözme becerileri geliştirmesi

B. Ebeveynler için hedefler

- Ebeveynin çocuğunun duygu dünyasına karşı olan kabulünü, anlayışını ve duyarlılığını arttırmak
- Çocuk merkezli oyun terapisi ilke ve becerilerini öğrenmek
- Çocuğunun sorumluluk, özdenetim ve özgüven geliştirmelerini nasıl teşvik edeceklerini öğrenmek
- Ebeveynin kendisine ve çocuğuna dair daha realist ve hoşgörülü algı ve tutumlar gerçekleştirmesi
- Ebeveynin çocuğuyla ilgili içgörü geliştirmesi
- Ebeveynin kendini kabul etmesini ve ebeveynlik yetenekleriyle ilgili güvenlerini arttırmak
- Ebeveynin çocuğunun gelişimsel olarak uygun yöntemlerle daha etkin becerileri geliştirmesi
- Çocuğunun ebeveyni olma 'keyfini' yeniden yaşaması.

C. Çocuk- ebeveyn ilişkisi için hedefler

- Ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişkiyi güçlendirmek; ikisi arasındaki güven, güvenlik ve yakınlık duygusunu geliştirmek
- Aile arasındaki etkileşimleri ve sevgi ifadelerini geliştirmek
- Çocuk- ebeveyn arasındaki ilişkiden keyif alma düzeyini arttırmak
- Sorunlarla başa çıkma ve bu sorunları çözme becerilerini arttırmak (Öztekin, 2021).

1.1.3.4.3. Çocuk- Ebeveyn İlişki Terapisinin Temel Becerileri

Çocuk-ebeveyn ilişki terapisinde oyun terapistleri, çocuk merkezli oyun terapisinin temel becerilerini ebeveynlere öğretirler (Günaydın,2019).

Landreth ve Bratton'a göre (2019) Çocuk- Ebeveyn İlişki Terapisinde dört temel beceri aşağıda sıralanmıştır (Öztekin,2021).

1.1.3.4.3.1. Yapılandırma

Terapi süresince yapılacak olan oyun seanslarının genel çerçevesi bu beceriyle belirlenir. Bu beceriyle çocuk, ebeveyni tarafından yürütülen bu özel oyun saatlerinin herhangi bir oyun vaktinden farklı olduğunu anlamasına yardımcı olur. Oyun saatlerinin yeri, zamanı yapılandırılarak terapötik ortamın oluşturulması; çocuğun gereksinim duyduğu rahat ve kabul edilebilir ortam sağlanmış olur. Çocuk kendileri için hazırlanmış bu ortamda kendisi gibi olmaktan çekinmez, düşünce ve duygularını oyun yoluyla keşfeder. Yapılandırma becerisi kazanan ebeveyn, oyun seanslarını başlatır ve bitirir (Günaydın,2019).

1.1.3.4.3.2. Empatik Dinleme ve Karşılık Verme

Kendi duygu ve düşüncelerini bir tarafa bırakan ebeveyn, bu beceriyi edinerek, çocuğun duygularını, davranışlarını ve sözlerini nasıl geri yansıtacağını öğrenir. Bu yansıtmaları yaparken, çocuklarını yönlendirmekten kaçınırlar. Ebeveynler edindikleri bu empatik becerileri, çocuk tek başına oynarken de kullanır. Bu empatik dinleme becerisi, bir adaptasyon becerisidir. Ebeveyn önce çocuğun duygusunu yüz ifadelerine bakarak anlamaya çalışır. Ardından duygusunu kabule ederek, yargılamadan çocuğa yansıtır. Guerney&Ryan'a göre (2013) empatik dinleme becerisinin faydaları şunlardır:

- Ebeveyn empatik dinleme becerisi sayesinde çocuğa ilgi göstermiş olur.
- Çocuğun duygu ve davranışlarıyla ilgili ebeveynin yanlış anlamalarını ortaya çıkarmak için çocuğa imkan tanır
- Çocuğun duygularını tanımasını ve duygularını isimlendirmesini sağlar. Böylece, çocuğun duygu ifade etme becerisi gelişir.
- Ebeveynin çocuğu kabul ettiğini fark eden çocuğun kendisini kabul etmesine yardımcı olur

Tehlikeli ya da zarar verici bir durum olmadığı sürece, tüm duygu ve davranışlar empatik dinleme becerisiyle kabul edilir. 'Aktif dinleme' ya da 'yansıtıcı dinleme' olarak da adlandırılan bu beceriyle ebeveyn, özel oyun saatinde çocuğun

söylediği şeyleri, duygularını ve davranışlarını sesli bir şekilde yansıtarak ifade eder (Günaydın,2019).

Özel oyun saatleri boyunca ebeveynler, çocuklarının duygularını ve çocuğun oynarken yaptıklarını yansıtmalı ve tüm odağı çocuğa vermelidir. Bunları eğitim seanslarında, terapistle rol yaparak, canlandırarak öğrenirler (Öztekin,2021).

1.1.3.4.3.3. Çocuk Merkezli Hayali Oyun

Çocuk merkezli hayali oyun becerisiyle, ebeveynler çocuklarıyla çeşitli rolleri nasıl oynayacağını ve çocuğun oyun esnasındaki yönlendirmelerini nasıl takip edeceklerini öğrenirler. Günlük hayatta ebeveynler çocuklarıyla oynarken, yönlendirme yapıp, oyuncak seçimlerine müdahale dip çocuğun oyunlarını yönlendirebilirler. Ebeveynlerden bazılarıysa, çocuklarıyla oynarken ilgi ve dikkatlerini vermekte zorlanabilirler. Bu özel oyun seanslarında çocuk hem oyuncu hem yönetmen gibidir. Çocuk ebeveyne bir rol verirse, ebeveyn bu rolü oynar. Ebeveyn çocuğun oyununa, ancak çocuk davet ederse katılır (Öztekin, 2021).

1.1.3.4.3.4. Sınır Koyma

Sınır koyma prosedürleri farklı çeşitleri olsa da tüm oyun terapisi yaklaşımlarının önemli bir parçasıdır (Landreth, 2002). Moustakas'a göre (1959) terapötik bir ilişkide sınırlar büyümenin gerçekleşmesi için ihtiyaç duyulan yapıyı sağlamaktadır (Akt. Ateş,2015).

Sınır koyma, çocukların kendilerini güvende hissetmesi için gereken yapıyı sağlar. Ebeveynin koyduğu sınırlar çocukların savunmasız hissetmesine engel olur. Özel oyun saatlerinde, ebeveynin istenmeyen davranışa sınır koyarken, onların bu davranışları yapma isteğiyle empati kurmaları öğretilir (Ateş,2015).

Çocuklar istenmeyen davranışlarda bulduklarında, bazı duygular hisseder. Özel oyun saatinde sınır koyarken ebeveyn, çocuğun duygularını değiştirmeye çalışmadan, duygularını kabul eder. Bu esnada çocuğun duygularını sınırlamazlar. Sadece çocuğun davranışlarını sınırlarlar (Guerney&Ryan, 2013).

VanFleet'e göre (2014) sınır koymanın amaçları ve terapistin dikkat etmesi gereken kısımlar aşağıda sıralanmıştır.

- Oyun esnasında sınır koymanın amacı çocuğa davranışlarından sorumluluk almasını öğretmektir. Çocuk sınıra uymamayı tercih ederse, sonuçlarının sorumluluğunu üstlenmiş olur.
- Oyun seansları boyunca ebeveynler oldukça az sınır koymalıdır. Sınırlar az olduğunda çocuğa daha özgür bir ortam sağlanmış olur.
- Ebeveyn sınırı belirlerken, çocuğun güvenliği, kendisinin güvenliği ya da oyuncakların korunması için mi sınıra ihtiyaç duyulduğunu düşünmelidir.
- Sınırların uygulanmasında tutarlılık çok önemlidir. Tutarlılık sağlandığında, ebeveynin kararlılığı çocuk tarafından görülmüş olur. Böylece çocuğun ebeveyni sınıması azalmış olur (Öztekin, 2021).

Landreth ve Bratton'a göre (2006) sınırlar sadece gerektiğinde ve dört temel nedenle ortaya çıkabilir:

- Çocuk kendisine ya da başkasına zarar verirse onu korumak maksadıyla
- Değerli eşyaları, mülkü korumak maksadıyla
- Ailenin çocuklarını kabul etmelerini sağlamak için
- Özel oyun saatlerinde, oyun alanı içerisinde çocuğa ve oyuncaklara sınır koyarak, oyun saatini zamanında sonlandırmak; tutarlılığı sağlayabilmek için.

Oyun saati içerisinde ebeveyn sınır koymadan önce kendisine aşağıdaki soruları sormalıdır:

- “Bu sınır gerçekten gerekli mi?”
- “Ben bu sınırı, tutarlı bir şekilde uygulayabilecek miyim?”
- “Şayet bu davranışa sınır koymazsam, bu davranışa her seferinde izin verebilecek miyim? Çocuğumu kabul edebilecek miyim?” (Landreth ve Bratton, 2020).

Çocuk- ebeveyn ilişki terapisinde, terapist ebeveynlere üç aşamadan oluşan sınır koyma tekniğini öğretir. Landreth ve Bratton'ın (2020) temel sınır koyma tekniği, ebeveynin çocuğa seçenek sunmasını içerir. Bu metot üç aşamadan oluşur:

- **Kabul etme:** Bu aşamada çocuğun istekleri ve duyguları ebeveyn tarafından kabullenilir. Ebeveyn çocuğun ismiyle başlar:

“(Çocuğun adı), beni silahla vurmanın sana eğlenceli geldiğini biliyorum” şeklinde bir cümleyle çocuğu yansıtır. Çocuğun ebeveyni tarafından duygusunun yansıtılması, çocuğun duygusunu ve ihtiyacını azaltır.

- **İletme:** Sınırı iletme. (Sınır özel, anlaşılır ve kısa olmalıdır.) Ebeveyn yansıtma cümlesinden sonra cümleyle sınırı ileterek devam eder:

“Fakat ben vurmak için değilim.”

- **Hedef gösterme (Kabul edilebilir alternatifler sunma):** Ebeveyn çocuğun isteğini, daha kabul edilebilir bir şey üzerinden gerçekleştirmesi için alternatif sunar.

“Oyuncak bebeği ben gibi düşünebilir ve ona (bebeği işaret ederek) vurabilirsin.”

Temel sınır koymada amaç, çocuğun özdenetim sağlamasına imkan vererek, duygu ve davranışlarını ifade edebileceği alternatif, uygun bir seçenek sunmaktır (Landreth ve Bratton, 2020).

Ebeveyn, ‘Kabul et, ilet ve hedef göster’ (KİH) metodunu seans içerisinde üç kez tekrar ettiği halde, çocuk sınıra uymazsa, ebeveyn çocuğa şu şekilde bildirimde bulunur:

“(Çocuğun adı), oyuncak bebeğe vurmayı seçersen, silahla oynamayı seçmiş olursun. Beni silahla vurmayı seçersen, silahla bu oyun seansında oynamamayı seçmiş olursun.’

Böylece çocuk bir seçimde bulunur. Ebeveyn sonucu uygular. Buna göre çocuk, silahla oynamaya devam eder ya da ebeveyni silahla vurup, oyun saati boyunca onla oynayamaz.

1.1.3.4.4. Çocuk-Ebeveyn İlişki Terapisi Süreci

Çocuk- Ebeveyn İlişki Terapisi, ebeveynlerin evlerinde çocuklarıyla düzenlediği ve oyun terapisti tarafından süpervize edilen destekleyici atmosferin

birleşiminden meydana gelen dinamik bir eğitim programıdır. Terapistin yaşadığı en büyük zorluk, eğitimin sürdüğü on hafta boyunca, ebeveynin ihtiyacı olan destek ve cesaretlendirmeyi, ebeveynlerin teknik becerileri öğrenme süreci esnasında sağlamaktır (Landreth ve Bratton,2020).

1.1.3.4.4.1. Haftalık Çocuk- Ebeveyn Oyun Seansları

Çocuk-Ebeveyn İlişki Terapisinin başarısında ebeveynin çocuğuyla yürüttüğü 30 dakikalık oyun seansları kritik önem taşır. Bu oyun saatlerinin basit prensipleri aşağıdaki gibidir:

- Çocuk bu özel oyun saatini nasıl değerlendireceğine bütünüyle kendi karar verir. Çocuk yönlendirir, ebeveyn takip edendir. Ebeveyn, öneride bulunmak ya da soru sormaktan kaçınır.
- Ebeveynin birincil görevi, çocukla empati kurmak, davranışlarının niyetini anlamak, duygu ve düşüncelerini kavramaktır.
- Ebeveynin diğer bir görevi, etkin yanıtlarla çocuğun yaşadığı duygularını anladığını sözleriyle mümkün mertebe çocuğa ifade etmektir.
- Ebeveyn çocuğa mümkün olduğu kadar az, belirli ve açık sınırlar koymak konusunda nettir. Sınırlar, zaman sınırı, oyuncakları kırmamak ve fiziksel olarak ebeveyne zarar vermemektir.

Terapide ebeveynin belirlediği bir zaman ve yer seçilir. Ebeveyn, çocuğuyla olan bu özel oyun saatlerini kaçırmama konusunda cesaretlendirilir. Ebeveynlerin öğrendikleri teknikleri otuz dakikalık bu özel oyun saatlerinde uygulaması, uyguladıkları ebeveynlik metotlarını kökünden değiştirme gerginliğini yaşatmadığı için daha rahat hissederler.

Özel oyun saatini yapılandırırken ebeveynlere oyun saatinin doğasını anlaması için oyuna giriş cümlesi öğretilir:

“Bu oyun odasında istediğin tüm oyuncaklarla, istediğin birçok şekilde oynayabilirsin.”

Yönergedeki ‘istediğin birçok şekilde’ ifadesi, çocuğa limitlerin az da olsa olduğunu belli etmek amacıyla belirlenmiştir.

Ebeveynlerin çocuklarına eşlik ederken, başlarını doksan derece çevirerek gözleriyle çocuklarını takip ettiği ancak bedenleriyle takip etmediği gözlemlendiği için, çocuk- ebeveyn ilişki terapisinde, ebeveynlere sadece başları değil, tüm vücutlarıyla çocuklarını izlemeleri ve eşlik etmeleri öğretilir (Landreth ve Bratton, 2020).

1.1.3.4.4.2. Odak Çocuk

Ebeveynlerden, iki ve on yaşları arasındaki çocuklarından yalnızca birine on hafta boyunca odaklanması istenir. Çünkü düzenlenecek oyun saatleri aynı ebeveyn ve aynı çocukla yürütülecektir. Terapist, ebeveynin hangi çocuğu seçeceğiyle ilgili karar vermede destek olur. Eğer iki ebeveynin ya da bakım verenin beraber haftalık programa katılması söz konusuysa, her biri bir başka çocukla oyun seanslarını yönetir. Eğer tek çocuklu bir ailenin iki ebeveyni de terapiye katılıyorsa, her ebeveyn haftada birer saat çocukla ayrı özel oyun saatleri düzenler (Landreth ve Bratton, 2020).

1.1.3.4.4.3. Grup Formatı

Bireysel ya da grup şeklinde yürütülebilen ebeveyn çocuk ilişki terapisinin grup formatının, altı-sekiz ebeveynle yürütülmesi tavsiye edilir. İkinci seanstan sonra yeni katılımcı alınması istenmez. İlk birkaç haftadaki teknikleri kaçıran ebeveynin sonradan katılıp yetişmesi mümkün olmayabilir (Landreth ve Bratton, 2020).

1.1.3.4.4.4. Eğitim Formatı

Uzun eğitim konularından mümkün mertebe kaçınılır. Asıl odaklanılan yer ebeveynlerdir. Her hafta ebeveynlere verilen ev ödevleri vardır. Terapistler ebeveyni ev ödevleriyle bunaltmama ya da eğitimde aşırı bilgiye boğmama konusunda dikkatlidirler. Canlandırma ve rol yapmalar, ebeveynlerin kendi çocuklarıyla yaptığı oyun saati videosunun süpervize edilmesi, ebeveynlerin teknikleri öğrenmesi için azami önem taşır (Landreth ve Bratton,2020).

1.1.3.4.4.5. Süpervizyon Formatı

Süpervizyon, kısmı ebeveyn çocuk ilişki terapisinin en kritik parçalarından biridir. Ebeveynler bir yandan oyun seanslarını kayda alırken, hafta içinde eğitim seanslarına getirdikleri videolarıyla oyun terapisti tarafından süpervize edilirler. Her hafta ebeveynlerden bir ya da ikisinin çocuğuyla yaptığı oyun saatinin videosunu seansa getirmesi istenir. Kendi videoları üzerinden destekletici ve geliştirici geribildirimler almak, ebeveynler için önem taşır (Landreth ve Bratton, 2020).

Çocuk- ebeveyn ilişki terapisi, problem odaklı bir yöntem değildir. Ebeveynlerin hatalarını bulmaya değil, onların ebeveynlik becerilerini ve dolayısıyla çocuklarını güçlendirmeye odaklanır. Bu yüzden süpervizyonlarda ebeveynlere verilen geribildirimlerin pozitif ağırlıklı olması oldukça önemlidir (Landreth ve Bratton, 2020).

Teknik açıdan ebeveynlerin oyun seanslarını kayda alırken ya da çevrimiçi paylaşırken sorunlar yaşaması sıklıkla görüldüğünden, terapistin kliniği ya da ofisinde oyun saatinin kayda alınması daha efektif olmaktadır (Landreth ve Bratton, 2020). Bu tez çalışmasında ebeveynlerle yürütülen ÇEİT, 'Zoom' programı üzerinden çevrimiçi olarak düzenlenmiş, ebeveynler videolarını eposta yoluyla terapistte iletmiştir.

1.1.3.4.5. Çocuk-Ebeveyn İlişki Terapisi ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Çocuk- ebeveyn ilişki terapisiyle ilgili bir araştırmada, sekiz aileye bu terapi uygulanmıştır. Ailelerden altısının aile işlevselliğinde ciddi artış gözlenmiştir. Ailelerden yedisi aile doyumunda, dördü uyumunda, üçü iletişimde, biri esnekliğinde artış olduğunu kendileri ifade etmiştir. Gözlem sonuçlarında ise, ailelerden beşinin esnekliğinin, dördünün uyumunun ve iletişiminin arttığı gözlenmiştir. Çalışma çocuk- ebeveyn ilişki terapisinin aile sistemine genellenebildiğini desteklemiştir (Cornett ve Bratton,2014).

Tek gruplu pilot bir çalışmada, çocuk- ebeveyn ilişki terapisinin, evlat edinilen sekiz ile on dört yaşlarında çocukları olan ebeveynlerin bağlanma ile ilgili endişeler, ebeveyn-çocuk ilişkisindeki stres ve çocuklarda davranış problemlerine olan etkisini araştırıldı. Ebeveyn empatisi, çocuk davranışı ve ebeveyn çocuk ilişkisi değişkenlerinde anlamlı iyileşme görüldü. Çalışma, çocuk ebeveyn ilişki terapisinin

evlat edinilen ebeveynler ve ergenlik öncesi çocuklar için umut verici bir yöntem olduğunu gösterdi (Swan, Bratton, Ceballos ve Laird, 2019).

Sudanlı mülteci bir aileyle yapılan bir vaka çalışmasında ise çocuk- ebeveyn ilişki terapisinin algılanan etkisi değerlendirildi. Hem niceliksel hem niteliksel içsel bir vaka çalışma yaklaşımını benimseyen araştırmacılar, baba oğul ikilisindeki değişime ilişkin derinlemesine analizde bulundular. Nicel sonuçlar, babanın stresinin azalmasında ve çocuğun dışsallaştırma davranışlarının azalmasında terapinin etkili olduğunu gösterdi. Bu etkiye ulaşmada kritik faktörün, babanın kaybının üstesinden gelme becerisi olduğu fark edildi. Babanın kendi yas sürecine açık hale gelmesi, çocuğun oyun vasıtasıyla yas sürecini kolaylaştırdığı gözlemlendi (Lim ve Ogawa, 2014).

Amerika’da yaşayan otuz dört göçmen Çinli ebeveyn ve çocukları ile yapılan bir deneysel çalışmada Chau ve Landreth (1997) ebeveyn kabulü, empati düzeyi, ebeveynlik stresi ve çocukların davranış sorunları alanlarında anlamlı değişiklikler görülmüştür. Yuen, Landreth ve Baggerly (2002), aynı çalışmayı Kanada’da yaşayan göçmen Çinli ebeveynler ve çocuklarıyla tekrarlamış ve benzer sonuçlara ulaşmıştır (Akt. Yavuz, 2017)

Beş ve altı yaşlarındaki anaokuluna giden öğrencilerle yapılan bir çalışmada, içsel davranış problemleri ve öz saygı üzerine 10 seans, 20’şer dakika çocuk ebeveyn ilişki terapisi verilerek çalışıldı. Çocukların ebeveynleri ve anaokulu öğretmenleri çocukların içsel davranış problemlerinde istatistiksel olarak bir azalma olduğunu bildirmiştir. Ayrıca bu öğrencilerin terapilerden sonra öz saygılarında da artış gözlemlenmiştir (Baggerly ve Landreth, 2001).

Yalnız olan ebeveynler ve onların 3-7 yaş aralığındaki çocuklarıyla, davranışsal problemler ve çocuk- ebeveyn ilişkisindeki stres problemleri üzerine 1 hafta boyunca, 30 dakikalık çocuk-ebeveyn terapisi verilerek çalışılmıştır. Bu çalışma sonucunda ebeveynlerin çocuklarıyla olan empatik etkileşimlerinde istatistiksel olarak bir artış gösterilmiştir. Çocuk- ebeveyn ilişkisindeki stresin çocuklara yansıyan davranış problemlerinde de önemli düşüşler görülmüştür (Bratton ve Landreth, 1995).

Evlat edinilmiş bağlanma problemleri olan çocukların seçildiği bir araştırmada, 1 hafta boyunca çocuk ebeveyn terapileri verilerek davranışsal bozukluklar ve bağlanma güçlükleri çözülmeye çalışılmıştır. Bu çalışma sonucunda çocukların davranış problemlerinin azaldığı, ebeveynlerin empati seviyelerinin arttığı görülmüştür (CarnesHolt ve Bratton, 2014).

Düşük gelirli göçmen Latin ebeveynlerin davranış problemlerine sahip olan çocuklarına 7 seanslık çocuk- ebeveyn ilişki terapisi uygulanmıştır. Bu terapiler sonucunda çocukların dışsallaştırılmış ve içselleştirilmiş davranış bozukluklarının önemli ölçüde azaldığı görülmüş ve kaygı düzeylerinin normal düzeye geldiği gözlemlenmiştir (Ceballos ve Bratton, 2010).

Çinli ebeveynler ve onların 2-10 yaş aralığındaki çocuklarıyla, ebeveynsel empati etkileşiminin, çocuğun ebeveyn tarafından kabulü ve ebeveyn stresi ile ilgili çalışma yapılmıştır. 1 hafta boyunca düzenli olarak terapi verilmiştir. Çalışma sonucunda ebeveynlerin empati seviyelerinde ve çocuğu kabul etmelerinde önemli bir artış görülmüştür (Chau ve Landreth, 1997).

Cinsel tacize uğrayan 5-9 yaş aralığındaki çocuklarla, çocuk-ebeveyn ilişki stresi ve davranışsal problemlerle ilgili çalışma yapılmıştır. 1 hafta boyunca çocuk-ebeveyn ilişki terapisi verilmiştir. Terapiler sonucunda çocukların anksiyetelerinin, duygusal uyumlarının ve benlik kavramlarının önemli ölçüde geliştiği gözlemlenmiştir (Costas ve Landreth, 1999).

Üç ile on yaş aralığındaki yerli Amerikalı çocuklarla, davranış bozuklukları ve ebeveyn-çocuk ilişkisindeki stresle ilgili, 1 hafta boyunca çocuk-ebeveyn ilişki terapisi çalışması uygulanıyor. Bu terapilerden sonra ebeveynlerin çocuklarına karşı empatilerinin ve ebeveynsel kabullenmenin arttığı ve ebeveyn-çocuk ilişkisinin azaldığı gözlemlenmiştir (Glover ve Landreth, 2000).

Hapsedilmiş annelerin, 3-10 yaş aralığındaki bağlanma ve davranış problemleri yaşayan çocuklarıyla, 2 haftalık terapi verilerek bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışmanın sonucunda çocuklarının davranış problemlerinde düşüş görülmüş ve çocukların anneleriyle olan empatik bağlarının güçlendiği görülmüştür (Harris ve Landreth,1997).

Üç ve dört yaş aralığındaki çocuklarla yapılan bir çalışmada, öğretmen-çocuk ilişkisi, öğretmenlerinin ilişki kurma becerilerini kullanmalarına ve öğrencilerinin sınıf davranışı üzerindeki etkisine bakılmıştır. 3 hafta boyunca terapi seansı uygulanmıştır. Çalışma sonucunda öğretmenlerin sınıfta ilişki kurma becerilerinin arttığı ve öğrencilerini dışsallaştırıcı davranışlarında azalma gözlemlenmiştir (Helker ve Ray, 2009).

İsrail’de 5-10 yaş çocuğu olan ebeveynlerle yapılan ÇEİT’te ebeveyn çocuk ilişki stresine bakılmıştır. Kontrol grubundaki anneler ile kıyaslandığında ÇEİT uygulanan ebeveynlerin çocuklarıyla empatik etkileşimlerinde artış ve ebeveyn ilişki stresinde istatistiksel azalma gözlemlenmiştir. İzlem çalışmasında ÇEİT ebeveynleri ayrıca çocukların dışsal davranış problemlerinde azalma belirtmiştir (Kidron ve Landreth,2010).

Tutuklu ebeveynlerle yapılan bir çalışmada uyum problemleri ve ebeveyn çocuk ilişki stresine bakılmıştır. ÇEİT uygulanan babaların ebeveynlik kabulünde belirgin artış gözlemlenmiş ebeveyn ilişki stresinde ise belirgin azalma gözlemlenmiştir (Landreth ve Lobaugh, 1998).

Amerika’da yaşan Koreli ebeveynlerle yapılan çalışmada komorbid davranış problemleri ve ebeveyn çocuk ilişki stresine bakılmıştır. ÇEİT uygulanan grupta ebeveynlerin çocuklarına karşı empatik etkileşimlerinde ve ebeveynlik kabulünde belirgin artış gözlemlenirken ebeveyn çocuk ilişki stresinde belirgin azalma gözlemlenmiştir (Lee ve Landreth, 2003).

Evlat edinilmiş çocuklarla yapılan ÇEİT terapisinde 49 koruyucu ebeveynle çalışılmıştır. ÇEİT sonrasında evlatlık çocukların davranış problemlerinde ve ebeveynlik stresinde azalma görülürken ebeveynlik empatisinde artış gözlemlenmiştir (Opiola ve Bratton,2018).

Düşük gelirli Afrika kökenli Amerikan ailelerle yapılan çalışmada ÇEİT uygulanan ebeveynlerin çocuklarında klinik davranış problemlerinde ve ebeveyn çocuk ilişki stresinde azalma görülmüştür (Sheely ve Bratton, 2010).

İşitme engelli ve işitme zorluğu olan okul öncesi çocukları ile yapılan ÇEİT çalışmasında davranış problemleri ve sosyal- duygusal işlevselliğe bakılmıştır.

Çalışma sonunda ÇEİT uygulanan çocuklarda empatik etkileşim kazanımlarında artış gözlemlenmiştir (Smith ve Landreth,2004).

Aile içi şiddete şahit olan çocuklarla yapılan ÇEİT çalışmasında, ÇEİT uygulayan ebeveynlerin çocuklarının davranış problemlerinde belirgin azalma görülmüş, özgüvenlerinde belirgin artış gözlemlenmiştir. Ayrıca ÇEİT uygulanan ebeveynler çocukları ile olan empatik etkileşimlerinde öncesine oranla artış belirtmişlerdir (Smith ve Landreth,2003).

Yataklı serviste tedavisi devam eden, kronik hastalığı olan 3-10 yaşlarındaki çocukların ebeveynleri ile yapılan çalışmada ÇEİT uygulanmıştır. Kontrol grubuna oranla ÇEİT uygulanan ebeveynlerin ebeveyn- çocuk ilişki stresinde ve çocukların davranış problemlerinde belirgin azalma gözlemlenmiştir. Ayrıca ÇEİT uygulanan ebeveynler ebeveynlik kabulünde belirgin oranla artış olduğunu belirtmişlerdir (Tew ve diğerleri,2002).

Kanada'da yaşayan Çinli göçmen ebeveynlerle yapılan ÇEİT çalışmasında komorbid davranış problemleri ve benlik algısına bakılmıştır. Çocukların davranış problemleri ve ebeveyn çocuk ilişki stresinde azalma görülürken ebeveynlik kabulünde artış gözlemlenmiştir. ÇEİT grubundaki çocuklarda sosyal kabul ve özgüvenlerinde artış belirtilmiştir (Yuen, Landreth ve Baggerly,2002).

Okula uyum sağlamakta zorlanan lise öğrencileriyle, 1 hafta boyunca terapi seansları yapılmıştır. Bu çalışma sonucunda öğrencilerin içselleştirme ve genel davranış problemlerinde azalma gözlemlenmiştir (Jones, Ray ve Bratton, 2002).

Öğrenme güçlüğü çeken 5-10 yaş aralığındaki çocuklarla ebeveyn-çocuk ilişki stresi hakkında çalışma yapılmıştır. Bu çalışma sonucunda ebeveyn-çocuk ilişki stresinde azalma yaşandığı gözlemlenmiştir (Kale ve Landreth, 1999).

İran'da dikkat eksikliği/hiperaktivite bozukluğu olan çocukların annelerinin, ebeveynlik stresi ve çocuk- ebeveyn ilişkileri üzerine etkileri araştırılmıştır. ÇEİT'ten sonra ebeveynlik stresi ve çocuk- ebeveyn ilişkisi ortalama puanları incelendiğinde deney grubunun kontrol grubuna göre anlamlı derecede bir fark yarattığı bulunmuştur. Sonuçlar, Çocuk- Ebeveyn İlişkisine Terapisinin, ebeveynlik stresini azaltmanın ve dikkat eksikliği/hiperaktivite bozukluğu olan çocukların

annelerinin ebeveyn-çocuk ilişkisini geliştirmenin etkili bir yolu olarak değerlendirilebileceğini göstermiştir (Narimani ve Taghizadeh,2021).

2019 yılında İran'da yapılan bir çalışmada, filial terapi modeli ile oyun terapisi eğitiminin çocukların davranış sorunlarına ve işitme engelli annelerin direncine olan etkisi araştırılmıştır. Çalışmaya 15 deney ve 15 kontrol grubunda olmak üzere 30 işitme engelli anne katılmıştır. Achenbach&Rescorla Çocuk Davranış Kontrol Listesi (CBCL) veConnor-Davidson Direnç Ölçeği ile değerlendirme yapılmış ve sonuçlar filial terapi modeli ile oyun terapisi eğitiminin çocukların davranış sorunlarına ve işitme engelli annelerin direncine önemli bir etkisinin olduğunu göstermiştir (Ashori ve Karimnejad,2021).

Avustralya'nın kırsal bölgelerinde bulunan ilkokullarda 2020 yılında yapılan bir araştırmada ön test- son test tasarımı kullanılarak filial terapinin etkisi araştırılmıştır. Deneysel grupta 37 ve kontrol grubunda 22 olmak üzere çalışmaya toplam 59 çocuk katılmış ve filial terapi uygulanan çocuklarda, davranış yönetimi, öğrenci devamı ve fen bilimleri ile genel akademik performans gibi çeşitli alanlarda olumlu etkilerinin olduğu tespit edilmiştir (Cooper, Brown ve Yu, 2020).

2019 yılında İran'da yapılan başka bir çalışmada filial terapinin kanser hastası çocukların depresif belirtileri üzerindeki etkisi ve annelerinin stres, kaygı ve depresyonları üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Çalışmaya 32 (16 deney grubu ve 16 kontrol grubu) kanser hastası olan çocukların anneleri dahil edilmiştir. Uygulama öncesi ve sonrasında depresyon, kaygı ve stres anketi-21 (DASS-21), çocuklar için depresyon envanteri (CDI) ve Wong-Baker yüzler ağrı derecelendirme ölçeği (WBFPRS) ile değerlendirme yapılmış ve sonuç olarak deney grubundaki annelerin, son-testinde depresyon, kaygı ve stres düzeylerinde anlamlı bir azalma görülmüş, kontrol grubundaki annelerde ise depresyon, kaygı ve stres düzeylerinde bir iyileşme tespit edilmemiştir. Ayrıca filial terapinin çocuklardaki etkisine bakıldığında ise son-testte depresyonlarının önemli ölçüde azaldığını gösterilmiş, kontrol grubundaki çocukların depresyon ortalaması ise değişiklik göstermemiştir(Ebrahimi, v.d., 2019).

On altı Hong Konglu oyun terapisti, Çocuk- ebeveyn ilişki terapisini 6-8 yaş arasındaki çocukları olan düşük gelirli 158 Hong Konglu ebeveyne çevrimiçi olarak uygulamıştır. Uygulama öncesi ebeveynlere Portal Ebeveyn Kabul Ölçeği uygulanmıştır. Sonuçlar ÇEİT'in ebeveynler tarafından ebeveynlik becerilerine ve çocuklarının davranışlarına yararlı olarak algıladıklarını göstermektedir (Chau&Baggerly,2023).

2019 yılında bağlanmayla ilgili endişeler, ebeveyn-çocuk ilişkisinde stres ve çocuk davranış sorunları bildiren 8-14 yaşları arasındaki çocukları evlat edinen ebeveynleri için çocuk-ebeveyn ilişkileri terapisinin (ÇEİT) etkisinin araştırılması amacıyla tek gruplu pilot çalışma yapılmıştır. ÇEİT ebeveyn empatisi, çocuk davranışı ve ebeveyn çocuk ilişki stresinde anlamlı iyileşme göstermiş. Bu pilot çalışmadan elde edilen bulgular, ÇEİT'in evlat edinen ebeveynler ve ergenlik öncesi çocuklar için umut verici olduğunu desteklemektedir (Swan, v.d. 2019).

4-10 yaş arası çocukların ebeveynlerine COVID-19 sırasında filial terapi, çocuk- ebeveyn ilişki terapisti ve kişilerarası nörobiyoloji ile desteklenen çevrimiçi oyun temelli ebeveynlik programının pilot çalışması gerçekleştirilmiştir. Programın amacı çocuk davranışlarını, bilinçli ebeveynliği, çocuk- ebeveyn ilişkisi kalitesini ve koruyucu faktörleri iyileştirmedeki potansiyel etkinliğini araştırmaktır. Sonuçlar, ÇEİT'e katılmadan önce ve katıldıktan sonra önemli farklılıklar göstermiştir. Çocuğun akranlarıyla olan etkileşimlerindeki değişimler anlamlı düzeye yaklaşmıştır. Bu bulgular, güncellenmiş çevrimiçi oyun tabanlı ebeveynlik programlarının, COVID-19 sırasında ebeveynlik ihtiyaçlarını karşılamada bir miktar destek sağladığını göstermektedir. (Wisen ve Bokoch, 2023).

Genç'in 2023 yılında yaptığı çalışmada, çocuk- ebeveyn ilişki terapisinin ebeveynler ve çocuklar üzerindeki etkileri; empati, aleksitimi ve psikolojik belirtiler açısından incelenmiştir. Araştırmaya 12 kişi (6 deney 6 kontrol) katılmıştır. Araştırmanın sonucunda ÇEİT'e katılan ebeveynlerin bazı ölçek alt boyut puanlarında artış olduğu görülmüştür. Artış olan alt boyutlar: ebeveyn kabulü, karşılıksız sevgi ve çocuğun benzersiz olduğunu takdir, olumlu ilişki, empatiyle çocuğa kabulü iletme, çocuğun kendini yönlendirmesine olanak sağlama ve oyuna katılım alt boyutları olarak tespit edilmiştir. Ebeveynlerin çocuklarında algıladıkları

psikolojik semptom ile sorunlu sosyal davranış ve duygu kontrolü güçlüğü; depresyon, aleksitimi ile duygularını tanımada güçlük ve duygularını söze dökmeye güçlük alt boyutları puanlarında azalma tespit edilmiştir (Genç,2023).

Filial terapinin bakım elemanlarının öz- yeterlilik ve kaygı düzeyleri ile korunma ihtiyacı olan çocukların davranış sorunlarına etkisi incelenmiştir. Araştırmaya 21 bakım elemanı ve 3-4 yaş arasındaki 70 korunma ihtiyacı olan çocuk (33 çocuk deney grubu ve 37 çocuk kontrol grubu) katılmıştır. Bulgular filial terapi eğitiminin bakım elemanlarının öz yeterlilik düzeylerini arttırmada ve kaygı düzeylerini azaltmada etkili olduğunu göstermiş ve çocukların davranış sorunlarını azaltmada da etkili olduğu sonucunu göstermiştir (Yavuz, 2017).

1.2. EBEVEYN ÇOCUK İLETİŞİMİ

1.2.1. İletişim

Cüceoğlu (2010) göre iletişim, anlam alışverişidir ve iki insanın birbirinin farkına vardığı andan itibaren başlar.

İletişim, başkalarıyla etkileşimde bulunmak için fikir, duygu ve düşüncelerin sözlü veya sözsüz olarak farklı yollarla ortak işaretler kullanılarak ifade edildiği ve bu ortak işaretlerin başkaları tarafından alınıp yorumlandığı bilinçli veya bilinçsiz, amaçlı ya da amaçsız yapılan bir süreç olarak tanımlanır. İletişim, en az iki kişi ve iki sistem (iki insan, iki hayvan ya da bir insan, bir hayvan) arasında anlaşabilmek amacıyla gerçekleştirilen bilgi alışverişidir. İletişimin oluşabilmesi için bilgi aktarımının iki yönlü olması şarttır. İletişim kavramının çok yaygın bir şekilde kullanılması ve multidisipliner bir kavram olmasından dolayı tek bir tanımının yapılması zordur (Teke, 2021).

İletişim, insanın çevre ile arasındaki etkileşiminin sağlanmasında, diğerleriyle karşılıklı bilgi alışverişinde bulunmada, kendini ifade etmede ve karşısındakini anlamada araçtır. Bireyin kurmuş olduğu iletişimin niteliği; bulunduğu ailenin ve çevrenin etkisiyle değişkenlik ve çeşitlilik gösterir (Horan Dinç, 2023). İnsanlar günlük yaşamda sözlü ya da sözsüz birçok iletişim aracına maruz kalmaktadır: Gazete okumak, radyoda haberleri dinlemek, sosyal medya kullanmak, araba

kullanırken trafik işaretlerine bakmak, reklam panoları vb. maruz kaldığımız iletişim araçlarından bazılarıdır. Bu noktadan bakıldığında iletişim kavramı paylaşım ve etkileşimi beraberinde getirmektedir (Ed. Vural, 2012).

1.2.1.1. İletişim Türleri

1.2.1.1.1. Sözlü İletişim

Sözlü iletişim, seslerin kelimelere dönüşmesi sonucuyla oluşan iletişim türüdür. Sözlü iletişime; diyaloglar, toplantılar, konferanslar ve telefon konuşmaları örnek verilebilir (Teke,2021). Sözlü iletişimi etkili ve doğru bir şekilde sürdürebilmek için ses tonu, ses hızı, ses şiddeti, vurgu ve tonlamalar dikkatle ayarlanmalı, ağır bir dil kullanımından ve gereksiz kelimelerden kaçınılmalıdır (Uçar Çabuk, 2017). Çünkü vurgu ve tonlamalar cümlenin anlamını daha da güçlendirdiği gibi daha da karışık hale gelmesine sebep olabilmektedir (Arabacı ve Ömeroğlu, 2013).

1.2.1.1.2. Sözsüz İletişim

Bireyin iletişim esnasında el, yüz, kol, baş ve mimik gibi beden dili hareketlerinden faydalanmasına sözsüz iletişim denir. Bakış, dokunma, göz teması, jestler, mimikler, mekan, duruş, baş, kol ve bacak hareketleri sözsüz iletişimin başlıca öğeleridir. İletişimin olumlu bir şekilde kurulabilmesi için sözsüz iletişim öğelerinin doğru ve uygun zamanda kullanılması gerekir (Uçar Çabuk,2017) Sözsüz iletişim beden dili olarak da adlandırılır ve sözlü iletişimin uygun olmadığında iletişimin kurulmasını sağlar. Sözsüz iletişim sözlü iletişimin etkisini artırarak verilmek istenen mesajın karşı tarafa iletilmesini destekler ve bireyin kendi duygularını göstermesini sağlar (Genç Cengiz, 2022).

1.2.1.1.3. Yazılı İletişim

Yazılı iletişim; mektuplar, raporlar, afişler, başvuru formları, dilekçeler, genelgeler, broşür, el kitapları gibi çeşitli iletişim araçlarıyla gerçekleşmektedir. Bu iletişim araçları birbirinden görsel ve içerik olarak farklı olsalar bile işlevsel olarak aynı amaca hizmet etmektedir. Yazılı iletişimin, zaman alıcı olması ve geri bildirim

de bulunulmaması gibi bazı dezavantajları vardır. Ancak bilginin kayıt altında tutulması ve kanıt niteliği taşıması sözlü iletişime göre bir avantajdır. Sözlü iletişim de bilginin bir süre sonra hatırlanmama ihtimali söz konusu iken yazılı iletişim kalıcı olma özelliği taşımaktadır (Üçok, 2014).

1.2.2. Aile İçi Sağlıklı İletişimin Nitelikleri

Sağlıklı iletişim kuran aile daha az sorunla karşı karşıya kalır. Çünkü aile üyeleri kendilerinden beklenen görev ve sorumluluklar bilincinde olur. Bir sorunla karşılaştıklarında hızlıca kendilerini toparlayıp çözüme odaklanırlar (Akarslan,2022). Etkili iletişimin olduğu bir aile de büyüyen çocuklar; kendilerini ve duygularını ifade edebilen, kendine güveni olan ve başkalarının haklarına saygı gösteren bireyler olarak yetişecektir (Tekin ve Temiz, 2023).

Ebert Stinnett ve Defain'e göre sağlıklı ailenin işlevleri arasında "duyguları paylaşma, duyguları anlama, bireysel farklılıkları kabullenme, ilgi ve sevgi duygularını geliştirme, iş birliği, mizah duygusu, temel gereksinimleri karşılama, problem çözme, taahhüt, takdir duygularını ifade etme, iletişim, birlikte zaman geçirme, maneviyat vs. bulunur (Özatça, 2009).

1.2.3. Ebeveyn Çocuk İletişiminin Önemi

Çocuk ve anne babası arasındaki ilk iletişim doğumla birlikte başlar. Çocuk doğduğu andan itibaren çevresiyle iletişim kurmaya ve edindiği bilgileri anlamlandırmaya çalışır. Bu dönemde, ebeveyn ile çocuk arasında sözsüz iletişim vardır. İletişime zaman içerisinde ses ve sözcükler eşlik eder ve bu iletişim sadece bilgi değişimini içermez, duyguların da ifade edilmesini içerir. Ebeveyn çocuk iletişimi hem çocuk hem de ebeveynler için çok önemlidir. İletişim, çocuğun tüm gelişim alanları üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Anne baba ile kurulan iletişimin çocuk üzerinde kısa veya uzun süreli etkileri olabilir. Erken çocukluk dönemindeki çocuklar nasıl iletişim kuracaklarını ebeveynlerini rol model alarak öğrenir ve öğrendiklerini davranışların sonuçlarını gözlemleyerek yeni davranışlar oluşturur. Doğru ve etkili mesajlar vermek isteyen anne babalar iletişim kurma yöntemlerini bilmeli ve birtakım kurallara dikkat etmeleri gerekir (Arabacı ve Ömeroğlu,2016).

İletişimin önem kazandığı aile ortamlarında çocukların duygu ve davranış gelişimi olumlu yönde etkilenirken, aile içinde sorunların çok fazla olması çocukların sağlığını ve gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir (Özbay, v.d., 2023). Etkili iletişimin olmadığı bir aile ortamında büyüyen çocuklar; duygu ve düşüncelerini ifade etmekte ve kendi ihtiyaçlarını ön planda tutmakta zorlanır, kendilerine olan güvenleri ve saygıları zayıftır (Tekin ve Temiz, 2023).

1.2.4. Çocuk- Ebeveyn İlişisini Etkileyen İletişim Engelleri

İletişimin olumlu bir şekilde kurulmasını zorlaştıran, bir mesajın verilmesini ya da alınmasını olumsuz yönde etkileyen unsurlara iletişim engeli denir (Üçok, 2014). İletişim engelleri, genellikle alıcı ile kaynak kişi arasındaki psikolojik uyum sağlanamadığında ya da bu uyumun sağlanabilmesi için gereken geri bildirim yanlışı yorumlanmasından kaynaklanmaktadır. Yani iletişim sürecinde; konuşurken ya da yazarken verilmek istenen mesaj açık bir şekilde ifade edilmediğinde, alıcı mesajı kendi varsayımlarına ve önyargılarına göre tamamladığında iletişim engeli meydana gelir. (Tanju Aslışen, 2017).

İletişim esnasında insanlar birbirlerini dinlerken ve kendilerini ifade ederken isteyerek veya istemeyerek iletişim engelleri kullanabilir. İletişim sürecinde iletişim engelinin olması, iletişimin; sağlıklı, kalitesiz, etkisiz ve verimsiz olmasına yol açar (Çetintaş,2022). Etkili iletişimin kurulabilmesi için iletişimde engel oluşturan unsurlardan kaçınılmalıdır (Ed. Uzun, 2020).

Kişiler arası ilişkiler de ve ebeveyn çocuk arasındaki ilişkide en çok yaşanan sorunlar, genellikle sağlıklı bir şekilde kurulamayan iletişimden kaynaklanır. Aile içinde sorun yaşandığında iletişim engellerinin kullanılması çocuk üzerinde olumsuz etki oluşturur. Böyle bir durumun oluşması kişiyi; savunmaya geçirir, diğerinin konuşmasını engeller, kavgacı yapar, yetersiz olduğunu hissettirir, kızdırır, küstürür, olduğu gibi kabul edilmediğini düşündürür, sorun çözmede kendisine güvenilmediğini, anlaşılmadığını ve duygularının gereksiz olduğunu hissettirir (Keski ve Aykaç,2014).

Humphreys (1998), sağlıklı ve sağlıklı ailelerdeki iletişim kalıplarının listesini oluşturmuştur. Sağlıklı ailedeki iletişim kalıpları; etkin dinleme, yargılamama, özgür

bırakma, empati kurma, eşitleme, dürüst olma ve tutarlılıktır. Sağlıksız ailenin iletişim kalıpları ise; yargılama, denetleme, üstünlük kurma, katılık, çelişki içeren mesajlar, kişiselleştirme, fazla kabullenme ya da fazla eleştirme, hedef değiştirme ve sırlardır (Korap,2013).

Çocuklarla iletişim çocuk merkezli olmalı, çocuğun yaşı, cinsiyeti ve kişiliği göz önünde bulundurulmalıdır (UNICEF, 2011).

Gordon (1989), ebeveyn ile çocuk arasında yaşanan iletişim engelleri on iki maddede toplamıştır (Akt. Genç Cengiz,2022):

1. Emir verme, yönetme: “Benimle böyle konuşamazsın”.
2. Uyarma, tehdit etme: “Bunu yaptığına seni pişman ederim”.
3. Öğüt verme, ahlaki değerlendirme: “Böyle laflar etmemelisin”.
4. Çözüm yolları önerme: “Karar vermeden önce biraz beklemelisin”.
5. Mantıksal tartışma: “Bu konuyla ilgili gerçeğe bir bakalım”.
6. Yargılama, eleştirme, karşı çıkma: “Doğru düşünmüyorsun”.
7. Övme: “Senin fikrine katılıyorum”.
8. Alaycı tavır: “Buraya bak küçük hanım”.
9. Yorum: “Bunu beni kızdırmak için yapıyorsun”.
10. Telkin etme, avutma: “Yarın daha iyi olacaksın”.
11. Soru sorma: “Ne zamandan beri kendini kötü hissediyorsun”.
12. İlgiyi başka yöne çekme: “Bu konuyu daha sonra tartışalım”.

Bu tarz cevaplar çocukların; konuşmalarını engeller, savunmaya geçirir, yetersizlik ve aşağılık duygusu oluşturur, gücendirir, sinirlendirir, suçlu ve kötü hissettirir. Bu durumda ebeveynlerin yıkıcı konuşmalara son vermeleri ve çocukları ile iletişimde yeni iletişim yolları kurmayı öğrenmeleri gerekir (Yavuzer,2021).

Biz de iletişim engellerini "savunmacılık, yargılayıcılık, denetleyicilik, aldırmazlık ve sen dili" olmak üzere beş başlık altında inceleyeceğiz.

1.2.4.1. Savunmacılık

Savunma bireyin kendini saldırı altında gördüğünde ya da tehdit altında hissettiğinde göstermiş olduğu tabii bir tepkidir. İletişim de savunma ise karşı taraftaki kişinin mesajının saldırganlık içerikli olması veya bu mesajın saldırı olarak yorumlanması durumunda verilen tepkidir. Kişi fiziksel ve psikolojik iyilik halini bozabilecek herhangi bir zarardan kaçınmak için savunmacı bir konumda olmayı tercih eder. Bireyin iletişim esnasındaki savunmacı tutumu sözel olarak ve sözel olmayan ipuçlarıyla gözlemlenebilir (Çağdaş, 2012).

İletişim, savunucu iletişim ve açık iletişim olarak iki şekilde de gerçekleşir. Açık iletişim, eşitlik belirtir ve çözüme yöneliktir. Taraflar arasında çatışma yaşanmaz. Savunucu iletişim, üstünlük kurar, yargılayıcı ve denetlemecedir. Bundan dolayı da taraflar arasında genellikle çatışma yaşanır (Öksüzoğulları,2013). Sağlıklı iletişimin olduğu ebeveyn çocuk ilişkilerinde çocuklar; duygularının, düşüncelerinin, istek ve ihtiyaçlarının farkında olur ve bunları özgürce ifade etme becerileri gelişir. Sağlıklı iletişimin olmadığı ailelerde, aile içi çatışmalar meydana gelir ve çocuk kendini savunma ihtiyacı hisseder. Bundan dolayı da çocukların bu becerileri gelişmez (Tüfekçi, 2023).

İletişim kurulurken güven ve değer verici olmak çocukların duygu ve gelişimlerini etkiler. Çocuklarla iletişimin tehdit edici, baskı kurucu, korku verici, azarlayıcı ve küçümseyici tavırların olması savunmacı kişiliklerin oluşmasına neden olur. Aynı zamanda savunma arttığında konuyla ilgili dağılmalar yaşanır. Buna bağlı olarak da iletişimin seviyesi düşer. Çocuklara karşı savunulan ya da çocukların başkalarına karşı savunulduğu biri olduğu sürece çocuklar hayatları boyunca kuracağı iletişimlerde konuşulan konu yerine kendine odaklanır ya da çok fazla sessiz kalır (Öztürk,2023). Çünkü kişi, dikkatini ve enerjisini konuşulan konudan ziyade kendini savunmaya harcandığında kişinin savunuculuğu artar, ne konuşulduğu önemsizleşir, kimin konuştuğu önemli hale gelir (Güven,2013).

Üstünlük kurucu, baskıcı, yargılayıcı, denetleyici bir tutum içinde iletişim kurulması karşı tarafın savunucu davranışlarını arttırır. Kişinin karşısındaki kişiyi

eşit gören bir tutum içinde sorunun çözümüne yönelik, anlayış göstererek konuşması ise savunucu iletişim ortamının oluşmasını engeller (Korap,2013).

1.2.4.2. Yargılayıcılık (Eleştirmek, Suçlamak ve Yargılayıcılık)

Çocukla iletişim kurulurken destekleyici ve koruyucu bir tutum sergilenmeli, yargılayıcı olmaktan kaçınılmalıdır (Gönener,2010). "Olgunca düşünmüyorsun...", "Sen zaten tembelsin..." gibi ifadeler yetersizlik, aptallık, yanlış değerlendirme, anlamı taşır. Bu gibi ifadeler çocuğun olumsuz bir yargıya hedef olma ya da eleştirilme korkusuyla iletişimi kesmesine yol açar. Çoğunlukla çocuk yargı ve eleştirileri gerçek olarak algılar ("Ben kötüyüm!") ya da karşılık verir ("Siz de daha mükemmel değilsiniz!") (Kahraman,2016).

Sağlıksız bir aile ortamında yetişen çocuklar, eleştiri, yargılama, suçlama, azarlama gibi birçok olumsuz duruma maruz kalırlar. Sağlıksız aile ortamının oluşmasını engellemek; karşılıklı sohbet, empati ve saygıya dayalı bir aile iletişim ortamı yaratmakla mümkündür (Temiz ve Tekin,2023).

Ebeveynler, çocuklarla iletişimin açık ve etkili bir şekilde kurulabilmesi için çocuklarına gerçek ve samimi bir ilgi göstermeli ve onları dinlemeye istekli olduklarını hissettirmelidir. Aksi bir durumda çocuklar anne babalarının konuşma içeriklerinin nutuk çekme veya eleştirel olacağını düşündüklerinde hiç iletişim kurmak istemeyecektir. Ebeveynler genelde çocuklarını dinlediklerini düşünürler. Ancak çocuk konuşurken sürekli ikaz, hatırlatma, önerilerde bulunma, fikir yürütme gibi müdahalelerde bulunarak çocuğu aslında dinlemezler. Bir sorunu olan veya bir şey anlatan birine karşı uyarıda bulunma, ikaz etme, yargılama gibi müdahalelerde bulunmak konuşan kişinin susmasına veya kendisinin anlaşılmadığını hissetmesine, küsmesine, içine kapanıp sessizleşmesine neden olabilmektedir (Bayraktar ve Doğan,2015).

Kazan ve Sarısoy'un (2021) çalışmaları sonucunda; annelerin en çok kullandığı iletişim engelinin öğüt ve ahlak dersi vermek olduğu, en az kullandıkları iletişim engelinin ise suçlama, yargılama, eleştirme ve kıyaslama olduğu sonucunu elde etmişlerdir. Ebeveynler çocuğunu her davranışını eleştirirse, kınarsa, duygu ve düşüncelerini önemsemezlerse, küçümserlerse, çocukların düşüncelerini ve

davranışlarını kontrol altında bulundurmak isterlerse; çocuklarını kaygılı, özgüveni ve özsaygısı düşük bireyler olarak yetiştirirler. Çocuklarına duygu ve düşüncelerini rahatça ifade etmesi için cesaret veren, ifade ettiği duygular yüzünden çocuğu azarlamayan, kınamayan ebeveynler ise çocuklarını özgüveni ve özsaygısı yüksek, atılgan ve sosyal ilişkilerinde başarılı bireyler olarak yetiştirirler (Tezel,2004).

1.2.4.3. Denetleyicilik

Ebeveynlerin sürekli çocuklarına kendi kararlarını dayatması ve çocukları üzerinde baskı ve kontrol oluşturması aile ortamında öfke, sinirlilik, çatışma ve isyan gibi sorunların çıkmasına neden olur (Akarşlan, 2022).

Hofmann'a (1964) göre otoriter aile ortamında büyüyen çocukların özgüven duyguları gelişmez. Ebeveynin çocuğun davranışlarını yoğun bir biçimde denetlemesi, koşulsuz boyun eğmenin erdem sayması ve ceza verildiğinde bunun altında yatan sebebin çocukla tartışmaması; çocuğun dış otoriteye bağımlı olmasına, içe kapanık, çekingen ve sosyal ilişkileri zayıf bir birey olarak yetişmesine sebep olur (Biricik,2011).

Çocuk ile denetleyici iletişim kurmak çocuğun sorunu tamamıyla düşünmesine ve soruna yönelik çözümler üretmesine engel olur. Aynı zamanda çocukta bağımlılık ve üsteleme meydana getirir. Böylelikle çocuk, sorunun çözümünü kendi bulmak yerine otoritenin çözüm bulmasını bekler. Bu durum çocuğa suçluluk hissettirebilir. İletişimin kopmasına ya da yön değiştirmesine sebep olabilir (Çağdaş, 2012).

Lamborn ve arkadaşları (1991) yaptıkları çalışmada, ebeveynlerin kabul edici ve katılımcı tutum da bulunmalarının, çocuklarda olumlu benlik kavramının oluşmasında ve dengeli bir kişiliğin gelişmesinde yardımcı olduğunu; katı ve denetleyici tutum sergilemenin ise kişilik üzerinde olumsuz etkileri olabileceğini bulmuşlardır (Yücel,2013).

1.2.4.4. Aldırmazlık

Ebeveynin çocuğun hissettiği duyguları anlamak için çaba göstermeden teselli etmeye çalışması ya da hafife alıp önemli görmemesi çocuğun kendisinin anlaşılmadığını hissetmesine neden olur. Ebeveynin göstermiş olduğu bu tutum

sağlıklı iletişimi engeller (Akarslan, 2022). Bu tutuma sahip ebeveynler çocukları ile az ilişki ve iletişime girerler. Ebeveyn ve çocuk arasındaki iletişim zayıftır. Çocuk bu duruma kızarak tepki gösterir ve savunucu iletişime geçer. Sorunlar karşısında savaştan kaçınır. Yapılan araştırmalara bakıldığında bu tutuma sahip ebeveynlerin çocuklarında saldırganlık eğilimi vardır (Çebi,2019). Çocukları ile iletişimde bu tutumu kullanan ebeveynler, çocuğun duygu düşünce ve davranışlarına kayıtsız kalmaktadır (Çağdaş,2012).

1.2.4.5. Sen Dili

Genellikle kızgınlık duygusunu ifade ederken kullanılan sen dili, ebeveynlerin çok sık kullandığı bir iletişim dilidir. "Yaramazlık yapıyorsun, yeterince ders çalışmıyorsun ve çok ses çıkarıyorsun" gibi cümleler bu iletişim diline örnektir. Çocuğu suçlayıp zor durumda bırakarak böyle davranışların istenmeyen davranışlar olduğu mesajı sen dili ile verilmeye çalışılır (Horan Dinç,2023). Sen dili ile aktarılan iletiler hem sorunun gerçek nedenini açıklamaz hem de çocuğun direnmesine, inatlaşmasına bunun sonucunda da ebeveyn ile çocuk arasında iletişimin kesilmesine neden olur (Kazan ve Sarısoy,2021).

Ebeveyn çocuk iletişimde çocuğa karşı "sen ifadelerinin" kullanması çocuk tarafından ebeveyni ile arasında bir mesafe olduğu hissini uyandırır. Sen ifadelerini kullanan kişi karşı tarafın sorumlu tutulduğunu hissetmesine ve çoğu zaman kişinin savunmaya geçmesine sebebiyet verir. Sen dilinin kullanılması çatışmaların çıkmasına neden olurken ben dilinin kullanılması disiplin anlayışının yerleşmesine sebep olur (Öksüzöğulları,2013).

Sen dili mesajları anne babalar tarafından, çocuğun istenmeyen davranışını değiştirme amacı ile kullanılsa da bu yönde çok az olumlu etki oluşur çocuğun kendi öz benliğini yaralaması ve ebeveynleri ile olan iletişimini bozulması açısından olumsuz etkileri daha çoktur (Tepeli,2013).

1.2.5. Ebeveyn Çocuk İletişimini Destekleyen Kavramlar

Olumlu iletişim, aile içi sorunların çözülmesinde mutlak bir ilkedir. Aile içi iletişimin en önemli hedefleri; iletişimi olumsuz etkileyen unsurları ortadan

kaldırmak, olumlu faktörleri desteklemek, iletişimin devam etmesini ve gelişmesini sağlamaktır. Okul öncesi çocukları çok fazla uyarana maruz kalır. Bundan dolayı olumsuz bir iletişim ortamı çocuğun kişiliği ve gelişimi üzerinde olumsuz etki yaratır (Tekin ve Temiz,2023).

Keski ve Aykaç'a (2014) göre iletişim engelleri yerine kullanılacak en yararlı yöntemler; "empati kurmak, etkin dinlemek ve ben dili" kullanılmaktadır. Yavuzer'e (2015) göre başarılı bir iletişimin temel koşulları: Karşımızdaki kişiye saygı duymak, önemli ve kıymetli olduğunu hissettirmek, olduğu gibi kabul etmek, içten ve doğal davranmak, empati kurmak olarak örneklendirilebilir.

1.2.5.1. Kabul

Ebeveynler; stres ve kaygı seviyesi düşük, güven verici, iş birliğe yatkın ve kabul edici bir tutum sergilerse çocuklarıyla sağlıklı ve etkili iletişim kurarlar (Döğer ve Kılınç,2021). Kabul edici tutum sergileyen anne babalar çocuklarına olan sevgilerini ve tepkilerini söz ve davranışa dökerek gösterir: Öper, kucaklar, korur, okşar, şakalaşır vb. (Önder ve Gülay,2007)

Maslow'a göre, çocuğun yaşamının ilk yıllarında çevresinden ve özellikle ebeveynlerinden göreceği sevgi ve şefkat ileride kişilik gelişiminde olumlu etkiler oluşturur. Çocuğun çevresindeki kişilerden saygı görme ve sevilme ihtiyacı temel fizyolojik gereksinimler kadar önemlidir. Bu ihtiyaçlar fark edilmeli ve yeterince karşılanmak için çaba gösterilmelidir. Bu doğrultuda anne babaların dikkat etmesi gerekenler, çocuğa seçme imkanının olduğu ve ihtiyaçlarını rahatlıkla söyleyebileceği rahat, kabul edici bir ortamın oluşturulmaya çalışılmasıdır (Ünsal Seydooğulları,2008).

1.2.5.2. Empati

Empatik beceri, iletişim çatışmalarını engeller ve daha olumlu ilişkilerin kurulmasını sağlar. Carl Rogers'a göre empati, bir bireyin kendini karşısındaki kişinin yerine koyması, olay karşısında onun ne düşünebileceğine odaklanıp olaya onun bakış açısıyla bakması, o kişinin bu durum karşısında hissettiği duygu ve düşünceleri doğru anlayarak ona iletmesi sürecidir (Hasdemir ve Köksal

Akyol,2012). Aile içi empati ise aile üyelerinin karşısındaki kişi yerine kendisini koymasdır (Keski ve Aykaç,2014).

Empati, çocukların başkaları ile iletişim kurarken daha rahat olmasını ve aralarındaki ilişkinin daha sıcak olmasını sağlar. Çocuğun empati kurabilmesi ve empati becerisinin gelişebilmesi için ebeveynlerinin bir takım empatik tepkiler ile empatik anlayışı çocuğa aktarması gerekir. Anne babalar sözel ve sözsüz mesajlar kullanarak empatiyi çocuğa iletebilir.

Sezer, Yılmaz ve Koçyiğit (2016) yapmış oldukları araştırmada okul öncesi çocuklarının oyun becerilerinin anne baba-çocuk iletişimiyle ilişkili olduğunu sonucunu elde etmişlerdir. Aynı zamanda anne-baba çocuk arasında gerçekleşen konuşma, dinleme, mesaj, sözsüz iletişim ve empati kurma biçimlerinde ortaya çıkan iletişimin de çocukların oyun becerilerini etkilediğini gözlemlemişlerdir.

1.2.5.3. Etkin/ Aktif Dinleme

Anne ve babaların çocukları ile etkili bir iletişim kurması için bazı becerilere sahip olması gerekir. Dinleme becerileri, sen dili, ben dili ve beden dilinin etkili kullanımı bu becerilerden bazılarıdır. İki yönlü iletişim be olumlu iş birliği etkili dinleme sayesinde olur. Etkin dinlemenin amacı, bireyden çok fazla bilgi toplamak ve bu süreçte kendisini değerli ve anlaşıldığını hissetmesini sağlamaktır. Aktif dinleme bireyin kendisini daha fazla güvende hissetmesini, daha fazla kendini açmasını ve duygu ve düşünceleri hakkında daha çok konuşmasını sağlar (Doğan,2019).

Etkin dinleme; konuşanı sadece duyduğunu değil, aynı zamanda doğru bir şekilde anladığını da gösterir. Bundan dolayı bu yöntem en sağlıklı iletişim yöntemi olarak kabul edilir. Etkin dinleme, konuşan kişinin sözlerini açtığı ve tekrar ettiği için çocukların olumsuz duygulardan dolayı kendilerini kötü hissetmesini engeller. Aynı zamanda ebeveyn ile çocuk arasında sıcak bir ilişkinin kurulmasını sağlamada, problemlerin çözümlenmesini kolaylaştırmada ve ebeveynlerin çocukların düşüncelerini önemsemesinde aracıdır. Etkin dinlemeden sonra çocuğa verilen sözel mesaj çocuğun bir önceki sözünü mesajın anlamını değiştirmeden yansıtmayı ve tekrarlamayı içerir. Etkin dinleme sonucunda ebeveyn çocuğu gerçekten duyduğunu

ve anladığını kanıtlamış olur. Ebeveynlerinin kendisini dinlediğini fark eden çocuk önce kendisine değer ve önem verildiğini, kabul edildiğini görür ve anne babasının kendisine olan sevgisinden emin olur. Duygularını ifade etme imkanı bulan çocuk "anlaşıldım" duygusunu deneyimler ve rahatlar. Etkin dinlemede anne baba suskun ve pasif bir konumda değildir. Çocuğun duygu ve düşüncelerini onaylar, tek başına düşünmesini engeller. Sorumluluk çocuktur, anne baba sadece çocuğun çözüm bulması konusunda aracı roledir (Yavuzer,2015).

1.2.5.4. Dürüstlük

İnsanlar bazen bir olay ya da durum hakkında nasıl hissettiğini, gerçek duygularını ya da düşüncelerini karşısındaki kişi ile paylaşmazlar. Genelde karşısındaki kişiye o anki durum hakkında hissedilmesi uygun olan duygu ve düşünceleri iletirler. Ancak açık ve etkili bir iletişimin sağlanması için insanların birbirine karşı dürüst, içten ve samimi olması önem arz eder. Özellikle ebeveynlerin çocukları ile iletişimde çocuğa karşı dürüst olmaları aralarında sıcak bir ilişkinin gelişmesine yardımcı olur (Çağdaş,2012). Çocukların dürüst bireyler olarak yetişmeleri için öncelikle anne babaların da çocuklarına karşı dürüst davranmaları gerekir (Alisinanoğlu,2002). Örneğin; pırasa yemeğini sevmeyen bir çocuk, babasına ‘‘Babacığım sen çocukken pırasa yemeğini sever miydin’’? diye sorduğunda, baba sevmediği halde ‘‘Evet severdim’’ diye cevap verirse çocuğa dürüst davranmış olmaz. Baba eğer ‘‘Evet çocukken bende pırasa yemeğini pek sevmezdim. Ama pırasa yemeğinin yararlarını öğrendikten sonra azar azar yemeğe başladım ve zamanla hoşlandım.’’ diyebilir (Çağdaş,2012). Çocukla kurulan iletişimde anne babaların dürüst olması, çocuğun kendisine ve diğerlerine karşı olumlu ve dürüst bir tavır geliştirmesinde yardımcı olmakla birlikte çocukların ebeveynlerine olan güvenini artırır. Aynı zamanda anne babaların çocuğu etkin bir şekilde dinlemesi ve çocuğa karşı dürüst ve açık olması çocuğun duygu ve düşüncelerini rahat bir şekilde ifade etmesini sağlar (Şahin ve Aral,2012).

1.2.5.5. Ben Dili

Ben dili; kişinin kendisi hakkında konuşması ya da kendisini övmesi demek değildir. Ben dilini kullanan kişi karşısındaki kişinin göstermiş olduğu istenen ya da

istenmeyen davranışın tanımını yapar, bu davranışın kendisini nasıl etkilediğini ve nasıl duygular yaşattığını açıklar. Ben dili ile iletişim, sen dilinde olan olumsuz anlamı karşı tarafa iletmeden mesajın gönderilmesini sağlar. Ben dili ile sen dili arasındaki en önemli fark; ben dilini kullanan kişi bir durum karşısında kendisinde oluşan gerçek duyguları karşı tarafa ifade eder. Kişi duygularını ifade ederken eleştirme, suçlama ve yargılayıcı kullanmaz. Cümleye "sen" yerine "ben" ifadesi ile başlanır. Sürekli ben dilini kullanan kişi zamanla karşı tarafında ben dili ile konuşmasını sağlar. Örneğin, anne baba ben dili ile çocukla konuşursa çocukta bu konuda ebeveynlerini örnek alarak alışkanlık haline getirebilir (Kasapoğlu,2008).

Ben dili ile iletişim kurmak, karşı tarafa duygu ve düşünceleri direkt iletildiği için iletişimi kolaylaştırır. Sen dili ile "Beceriksiz, sen ne yaptın böyle. Ben sana gününü gösteririm." demek olumsuz veya düşük benlik algısına yol açarken ben dili ile "Bana dinlemediğin zaman çok üzülüyorum. Çünkü beni sevmediğini düşünüyorum." demek karşı tarafı incitmez Aynı zamanda anne babalar, kendi hak ve gereksinimlerini unutmuş gözükmekte ve bunları asla dile getirmemektedir. Oysaki anne babalar gerçekten çocuğu ile ilgili bir problem yaşadığında, "ben dili" kullanarak hoşlarına gitmeyen davranış, davranışın etkilerini ve bu davranışın kendilerinde oluşturduğu duyguları açıkça ifade etmelidir. Yani ebeveynler kendi duygularının farkında olmak için önce kendini dinlemeli ve hissettiği duyguları dürüst bir şekilde çocuğuyla paylaşmalıdır. Ben mesajları çocuklara ve gençlere diğerlerini düşünmeyi ve bencil olmamayı öğretir; ebeveynlerine karşı saygıları ve yakın ilişkileri artar. Bu çocuklar kendi istek, ihtiyaç ve tepkilerini de ben diliyle ifade etmeyi öğrenir Gordon (1996); ben dili mesajları, istenmeyen olumsuz davranışın yargılayıcı ve suçlayıcı olmayan tanımını, kişi üzerindeki gözlenen etkileri ve bu davranışa yönelik duyguları içerirse etkili olmaktadır. Ebeveynlerin açık ve yargısız tutumu çocukların da kendilerini rahatça ifade etmesini kolaylaştırır (Mehdiyev,2018; Öksüzoğulları,2013; Tepeli,2013).

1.2.6. Ebeveyn Çocuk İletişiminde Ebeveyn Tutumları

Ebeveyn tutumlarını; toplumsal yapı, kültür ve beklentiler ile aile değerlerindeki farklılıklar etkiler. Anne babaların çocuklarına karşı tutumlarını

etkileyen etmenler arasında çocuklarından beklentileri, çocuklarını yetiştirirken benimsedikleri anne baba rolleri, kendi çocukluk deneyimleri, buldukları toplumun değer yargıları, üstlenmeleri gereken görev ve sorumluluklarının farkında olma düzeyleri gibi unsurlar bulunmaktadır (Arabacıoğlu,2019).

Ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları özellikle topluma uyum sağlama sürecinin en yoğun yaşandığı ve kişilik gelişiminin temellerinin atıldığı okul öncesi dönemde önemli rol oynar. Bu dönemde çocuk anne babayla özdeşim kurduğu için ebeveynin ödüllendirici, dinlemeyi ve açıklamayı benimseyen tutumları çocuk tarafından benimsenir ve çocuğun çevreyle olan ilişkisini destekler. Olumlu çocuk yetiştirme tutumları, çocuğun gelecekte hem kendisine hem de topluma fayda sağlayan bir birey olarak yetişmesini sağlamaktadır (Şanlı ve Öztürk,2012). Erken çocukluk döneminde anne babaların çocuklarına karşı kontrolcü, umursamaz ve reddedici davranması çocuklarda ortaya çıkabilecek problemlili davranışların ortaya çıkmasına zemin hazırlar (Işık ve Demircioğlu,2021).

Ebeveynler eğer ilgili ve destekleyici bir tutumla çocuğun ilgi alanlarına katılım sağlayıp vakit geçirmek için zaman ayırırsa çocukla sağlıklı bir iletişim kurmuş olurlar. Anne babalar çocukla iletişim kurarken çocukların duygu ve düşüncelerini kabul etmeli, duygusal ihtiyaçlarını anlamalı, değer verildiğini hissettirmeli ve kabul edici tutumlar sergilemelidir (Öztürk,2023).

Demirkaya ve Abalı'nın (2012) 24-72 aylık 200 çocukla yaptığı araştırmada, annelerin olumsuz tutumları ile çocukların psikopatolojileri arasında pozitif bir ilişki olduğu görülmüştür. Eğitim seviyesi yüksek annelerin daha çok olumlu çocuk yetiştirme tutumu sergilediği gözlemlenmiştir. Ruh sağlığı hizmetlerine başvuran her çocuğun tanısı ne olursa olsun aile ortamının değerlendirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Kasser, Koestner ve Lokes (2002) ebeveyn tutumlarının uzun süreli etkilerini incelemek amacıyla Amerika'daki 79 çocuğu 5 yaşından 31 yaşına kadar incelemiştir. Elde edilen sonuca bakıldığında 5 yaşında ebeveyni tarafından kısıtlanan çocuk, yetişkinlik dönemine geldiğinde öz düzenleme becerisi olumsuz yönde etkilenmektedir (Ogelman ve Özyürek,2021).

Ebeveyn tutumlarına ilişkin alan yazında çeşitli sınıflandırmalar bulunmaktadır. Yavuzer (2021) ebeveyn tutumlarını "baskıcı ve otoriter tutum, gevşek tutum, koruyucu tutum, dengesiz ve kararsız tutum, ilgisiz ve kayıtsız tutum, güven verici, destekleyici ve hoşgörülü tutum" olmak üzere altı başlıkta toplamıştır.

1.2.6.1. Baskıcı ve Otoriter Tutum

Otoriter ve baskıcı tutumda; iletişim tek yönlüdür, otorite olarak fiziksel ceza uygulanır, çocuğun duygu ve düşüncelerine önem verilmez, çocuk otorite olmadığında saldırgan davranış gösterebilir (Özyürek,2015). Bu tutuma sahip anne babalar katı, kuralcı ve disiplinlidir. Çocuk; kibar, dürüst, disiplinli ve yardımsever biri olsa da ebeveynlerinden birinin ya da her ikisinin de otoriter olmasından dolayı çocuğun ürkek, çekinik, özgüveni düşük, başkalarından kolaylıkla etkilenen ve başkalarına bağımlı bir kişilik geliştirebilir (Kahraman,2016).

Otoriter anne babalar, sevgilerini pekiştireç olarak kullanır. Anne babalar eğer çocukları istedikleri gibi davranırsa sevgilerini gösterir. Bu kişiler kendilerini toplumsal otoritenin temsilcisi olarak görürler. Çocuğun kendilerine koşulsuz şartsız uyum göstermesini beklerler. Aile de otoriter olan kişi hem çocuğun hem de diğer aile üyelerinin bağımsız benlik geliştirmesine engeldir, herkesin ona boyun eğmesini ve itaatkar olmasını ister (Biricik,2011).

Otoriter tutuma sahip ailelerde pekiştirecin yerini ceza tutar. Bu cezanın çocuğun işlediği suçla orantılı olması gerekse bile bu durum dikkate alınmaz. Çocuk, hayatını ilgilendiren her alanda ve her konuda kendi düşünceleriyle değil anne babasının düşünceleriyle karar almak zorunda kalır (Üçok,2014)

Kuzlu Ayyıldız, Ocakcı ve Ayoğlu (2006) tarafından yapılan çalışmada annelerin çalışma durumlarının annelik tutumuna etkisi araştırılmış; çalışmayan annelerin çocuklarına karşı çalışan annelere göre daha otoriter ve koruyucu bir tutum sergilendiği sonucu elde edilmiştir.

1.2.6.2. Aşırı Hoşgörülü (Gevşek) Tutum- İzin Verici, Serbest Tutum

Baumrind (1971) izin verici ebeveynlerin kontrol ve olgunluk beklentisi boyutları düşük olmakla birlikte iletişim ve bakım boyutları yüksektir (Korap,2013).

Bu yaklaşıma sahip ebeveynler çocuğun tüm davranışlarını hoş görür ve kural koyucu olmaktan kaçınır. Bu durum da çocuk ne doğru ne yanlış olduğunu tam olarak ayırt edemez. Ebeveyn çocuğun yanlış davranışlarını uyarmadığı gibi bunları sorgulamaz, ihmale varan bir hoşgörü vardır (Kara,2019). Ebeveyn çocuğun ihtiyaçlarını ve isteklerini anlamaya çalışmadan çocuğun her istediğini yapar. Çocuğun herhangi bir davranışına sınır koymadan çocuğu özgür bırakır. Ebeveynler çocuğun kurallara uyup uymadığı ile ilgilenmediği gibi çocuğun bütün davranışlarına karşı vurduğunu duymaz ve ilgisizdirler (Güven,2013). Bu tür çocuklar arzu ve isteklerini kontrol etmekte zorluk yaşar, ailelerinin bulunmadığı ortamlarda birçok sorunla karşı karşıya kalabilirler. En büyük problem ebeveynlerinin izin verici tutumlarını dış dünyada bulamayınca hayal kırıklığına uğramalarıdır. Bu çocuklar özellikle okul hayatında ve iş hayatında başarılı olmakta zorlanır (Durmuş,2006).

Maslow'a göre (1970) çocuğu sevmek onun her dediğini yerine getirmek demek değildir. Aşırı hoşgörölü olmak ve şımartmak çocukta kendine olan güveninin gelişmesini engeller. Her istediğini çaba göstermeden elde eden çocuklar, başkalarını kendi ihtiyaçlarının doymu için araç olarak görmeye başlar. Şımartılan çocuklar kendilerine ve başkalarına saygı duymayı öğrenemezler (Kuzgun, 1972).

1.2.6.3. Dengesiz ve Kararsız Tutum

Ebeveynler bazen aşırı hoşgörölü ve izin verici, bazen de engelleyici, otoriter ve cezalandırıcıdır. Bu tip aile ortamında kararlılık ve süreklilik yoktur. Ebeveynler arasındaki tutarsızlık, birbirinden farklı disiplin anlayışlarını oluşturur. Bu durumda çocuk hangi davranışın doğru hangi davranışın yanlış olduğunu anlayamamaktadır. Çünkü ailenin o anki psikolojik durumuna göre çocuğa karşı tavrı ve tutumu değişmektedir. Dengesiz ve kararsız tutum sergileyen ebeveynlerin söz, davranış ve kararlarında farklılıklar vardır. Bir davranış anne tarafından hoş görülüyor, baba tarafından ayıplanıyorsa, bu tepki çocukta annenin yanında yapılabilir, babanın yanında yapılmamalıdır şeklinde algılanmasına yol açar. Bu durum çocuğu her türlü davranışı yapabilirsin anlayışına sevk edebilir. Bu tutarsızlıkların sebebi anlayamayan çocukların özgüven duygusu zedelenmektedir. Ebeveynler için tutarlı ve istikrarlı davranmak güçtür. Anne baba bir karar aldığında istikrarlı davranıp

kararını sonuna kadar sürdürmelidir. Gelecekte doğru karar alabilen, olaylar ve durumlar karşısında karar vermekte zorlanmayan, güçlü bir kişiliğe sahip çocuklar yetiştirmek isteyen anne babalar çocuğuna tutarlı davranmalıdır. Çocuk doğru olan davranışı bulmak için ebeveynlerin, aynı davranışa farklı zamanda farklı tepkiler göstermemesi gerekir (Özyürek,2004; Tetik,2020; Yurt ve Özyürek,2023).

1.2.6.4. Koruyucu Tutum

Aşırı koruyucu ebeveyn, çocuğu gerektiğinden fazla kontrol eder ve çok fazla özen gösterir. Bu tutumla yetişen çocukların özgüvenleri zayıf, içine kapanık, hassas ve sosyal ilişkileri zayıf olmaları söz konusudur (Aktaş Özkafacacı,2012). Aşırı koruyucu anneler sürekli çocuklarının başına olumsuz bir olay gelebilir endişesiyle hareket ederler. Çocuk terler, hasta olur, düşer, ağlar endişesiyle çocuklarının rahat bir şekilde sokakta oynamalarına engel olurlar. Bu endişe hem annenin hem de çocuğun kişilik gelişimini olumsuz yönde etkiler. Çocuk başkalarına aşırı bağımlı, güvensiz, duygusal, hassas, içine kapanık, özdenetimi olmayan bir birey olarak yetişir (Ayyıldız,2005).

Ebeveynler çocuğa aile içinde sürekli korunmaya muhtaç biriymiş gibi davranırsa, çocuğun kendi kararlarını vermesi için gereken ortamın oluşmasını engellemiş olurlar. Ebeveynlerin çocuklarını tehlikeler karşısında koruması ve kontrol etmesi görevleri olmalı ancak bu görevi yerine getirirken çocuğun sağlıklı bir şekilde büyüüp gelişmesinde engel olmaları gerekir (Korap,2013).

Çocuğun okula başladığı dönemde anne babasıyla özdeşiminde bir çözülme başlar. Bu dönemde anne babanın çocuğu aşırı korumaya devam etmesi, çocuk yerine karar vermesi ve çocuğu yeni deneyimler kazanmasında engel olması çocuğun bireyselleşmesini geciktirir (Ünsal Seydoğulları, 2008)

1.2.6.5. İlgisiz ve Kayıtsız Tutum

İlgisiz tutum, ebeveynin çocuklarına karşı denetim ve tepkiselliğın çok az olduğu çocuk yetiştirme tutumudur. İlgisiz ebeveyn, çocuğu ile kuracağı ilişki için ayırması gerektiği zamanı ve çabayı en aza indirmeye çalışır (Ayyıldız,2005). Ebeveynin önceliği kendi istek ve ihtiyaçlarını sağlamaktır. Bu ebeveynler çocuğu

ikinci planda tutar, bazen de çocuklarına karşı ihmalkar davranır (Bolattekin,2014). Çocuğun fiziksel ihtiyaçları olduğu gibi duygusal ihtiyaçlarının da olduğunun farkında değildir. Bu durumu yaşayan çocuklar duygusal boşluk ve duygusal ihmalkarlık hisseder, bundan dolayı da aile ortamında iletişim bozuklukları ve soğukluklar yaşanır (Sever,2020). Çocuğun sosyal ve duygusal ihtiyaçları önemsenmediği gibi çocuğa sınırsız haklar tanındığından dolayı çocuk kuralları ciddiye almaz (Özyürek,2015) Çocuğun ebeveynleri tarafından dışlanması, sevgi gösterilmemesi ve ilgisizce yaklaşılmasının birçok psikososyal sebepleri vardır. Bu tutum çocuğun kişiliğini olumsuz olarak en çok etkileyen ebeveyn tutumudur (Kaya,1997).

Anne babanın ilgisiz davranması ile çocuğun öğretmenine, arkadaşlarına ve çevresindeki eşyalara zarar vermesi ve suçluluk davranışında bulunması arasında yakın bir ilişki bulunmuştur (Ünsal Seydoğulları,2008).

1.2.6.6. Güç Verici- Denetleyici- Hoşgörülü- Destekleyici Tutum

Çocukların özgüvenli olabilmeleri ve özgür bir şekilde karar alıp, aldığı kararın sonucunu üstlenebilmeleri gerekir. Bu da destekleyici ve hoşgörünün olduğu bir ortamda gerçekleşir. Bu durumda ebeveynler çocuklarına karşı yakın davranmalı, dengeli bir denetim sağlamalı ve çocukların kendilerini geliştirebileceği ortamlar sunmalıdır (Güner ve Çelik,2021).

Baldwin ve Watson'ın çalışmalarına göre hoşgörülü ve demokratik aile ortamında büyüyen çocuklar, arkadaşlık ilişkilerinde daha etkin olur, daha girişken, yaratıcı fikirler üretir ve düşüncelerini özgürce söyler. Bununla birlikte, daha sert ve kontrol altında tutulan ya da öğretme yöntemleri değişken olan ailelerde büyüyen çocuklar ise karşı çıkar, saldırgan davranışlar gösterir, kendilerini kabul ettirmek ister ve kendi iç dünyalarını açıklamakta zorlanır (Aslan,2008).

Bu tür anne babalar çocuklarını destekler, sınır koyar ve çocukların hareketlerini kontrol ederler. Anne baba ile çocuk arasında sözel iletişim kanalları açıktır. Bu tutumdaki anne babalar, destekleyicidir, hoşgörülüdür, bazı sınırlamalar dışında, çocukların istediklerini yapar veya izin verir. Böyle bir aile ortamında çocuklar, şefkat ve teşvik görür. Aile büyükleri tarafından dinlenir, duygu ve

düşüncelerine saygı gösterilir. Bu çocuklar; girişken olabilme, özgüveni yüksek olabilme, kendi kararını kendi verebilme, sorumluluk alabilme, kendi denetimini sağlayabilme ve çevresiyle bağ kurabilme becerisine sahip kişilerdir (Tetik,2020).

Dengeli ve tutarlı ebeveyn tutumları olan ebeveynler çocukları ile sağlıklı ilişki kurarlar. Bu tür ebeveynlerin çocuğuna karşı sevgisi esastır. Çocuğun hayatını ilgilendiren konularda çocukla birlikte karar alır ve çocuğun yeteneklerine göre yönlendirme yaparlar. Aile içinde emir verme, etiketleme, suçlama ve yargılama gibi iletişim engellerine yer verilmez (Turan,2013).

1.2.7. Ebeveyn Çocuk İletişimi Boyutları

Çocuk- Ebeveyn İlişki Terapisinde ebeveyn çocuk iletişimi birçok boyuttan oluşturmaktadır. Landreth ve Bratton'a (2019) göre bu boyutlar şu şekildedir (Akt; Güler Öztekin,2021) :

1.2.7.1. Ebeveyn Çocuk İlişkisi

Fine ve Schwebel (1983) göre çocuk- ebeveyn ilişkisi, ebeveyn ve çocuk arasındaki psikolojik yakınlık, güven ve iletişimidir (Dereli ve Dereli,2017). Çocuk Ebeveyn İlişki Terapisinin ana amacı, Çocuk Merkezli Oyun Terapisinin becerilerini kullanarak ebeveyn ve çocuk arasında olumlu ilişkilerin geliştirilmesini kolaylaştırmak ve sağlıklı ebeveyn-çocuk ilişkisini kurmaktır. Ebeveyn eğitim programları, genellikle çocukların istenmeyen davranışlarının düzeltilmesinde veya söndürülmesinde kullanılacak olan belirli yöntemlerin ya da sorun çözme becerilerinin öğretilmesinde odaklanırken Çocuk- Ebeveyn İlişki Terapisi, ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişkinin, çocukların istenmeyen davranışlarını azaltmada veya tamamen ortadan kaldırılmasında ve gelecekte oluşabilecek sorunların oluşmasını önlemek için gerekli ve iyileştirici terapötik boyut olduğu gerekçesine dayanır.

1.2.7.2. Oyun Temelli İletişim

Çocuk- Ebeveyn İlişki Terapisinin ve Filial Terapi modelinin diğer sözel becerilere dayanan ebeveyn eğitim programlarından farkı çocuğun duygularını, düşüncelerini, ihtiyaçlarını, isteklerini, deneyimlerini ve fantezilerini iletilmesinde birincil araç olarak çocukların doğal iletişim yolu olan oyunu kullanır. Çocuk-

Ebeveyn İlişki Terapisinde oyun, çocuğu anlamak ve ebeveyn ile çocuk arasında ilişkinin kurulmasında iletişim aracıdır.

1.2.7.3. Sembolik İfade

Oyun çocuğun doğal iletişim aracıdır. Çocuk- Ebeveyn İlişki Terapisi oyun temellidir ve bu terapi yöntemi çocukların duygularını tam olarak ve sembolik bir dilde ifade etmelerini sağlayan tek ebeveyn eğitim modelidir. Bu eğitim modeli uygulanan ebeveynlere çocukların oyunlarının bir anlamı olduğu, özel olarak seçilmiş oyuncaklarla çocuğun yaşamındaki olaylar ve duygular arasında nasıl ilişki kurulabileceği ve çocukların oyunlarındaki ortaya çıkabilecek anlamlara duyarlı olmaları öğretilir. Ebeveynlerden çocuğun oyunundaki sembolik anlamı anlamaları beklenilmez, sadece oyun ve oyunun terapötik değerini fark etmeleri beklenir. Amaç çocuğun yaşamını etkileyen önemli mesajları oyuna aktarması için ortam oluşturmaktır.

1.2.7.4. Çocuğun Liderliği

Diğer ebeveyn eğitim programlarının aksine Çocuk- Ebeveyn İlişki Terapisindeki özel oyun zamanlarında çocuğun oyunu yönetmesine izin verilir. Ebeveyn bu durumu izler. Ebeveyn hiçbir şekilde konuşmayı başlatmaz, sorunların çözülmesine yardımcı olmaz, oyunun içeriğine ve zamanın nasıl yönetileceğine karışmaz. Çocuğun liderlik yapmasına izin vermek, çocuğun sorumluluğu nasıl üstleneceği konusunda deneyim kazanmasını sağlar.

1.2.7.5. Düzeltme Yerine Kabul.

Çocuk- Ebeveyn İlişki Terapisinde eğitimin odak noktası, 30 dakikalık özel oyun zamanı boyunca kullanılacak becerileri geliştirmektir. Ebeveyn özel oyun odasında çocuğu ve çocuğun kararlarını, uygun sınırlar çerçevesinde kabul eder, çocuğun davranışlarını düzeltmeye kalkmaz. Çocuğun hangi oyunla ya da oyuncakla ne kadar süre oynayacağı, ne ile oynayacağı, nasıl oynayacağı gibi konularda karar çocuğa aittir. Ebeveynler bu kararları kabul eder. Ebeveyn, önceden belirlenmiş sınırların gerekli olduğu olaylar dışında, çocuğu düzeltmez, çocuğun farklı

davranmasını istemez, çocuğa müdahale etmeden ya da önerilerde bulunmadan hata yapmasına izin verir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. YÖNTEM

2.1. KATILIMCILAR

Çalışmaya kartopu örnekleme yoluyla seçilen ve araştırmaya katılmayı gönüllü olarak kabul eden 2-10 yaş arası çocuğa sahip toplam 20 anne katılmıştır. Annelerden 10 tanesi uygulama 10 tanesi karşılaştırma grubuna rastgele atanmıştır. Katılımcıların %5,0'i (1 kişi) 18-25 yaş, %55,0'i (11 kişi) 26-30 yaş, %40,0'ı (8 kişi) 31-40 yaş aralığındadır.

2.2. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmada Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği ve araştırmacı tarafından uygulama ve karşılaştırma grupları için ayrı ayrı hazırlanmış olan iki adet Demografik Bilgi Formu kullanılmıştır.

2.2.1. Demografik Bilgi Formu (Uygulama Grubu)

Araştırmacı tarafından uygulama grubu için hazırlanmış olan Demografik Bilgi Formu 12 sorudan oluşmaktadır. Bu form anne ve çocuğun isimleri; anne ve babanın yaşları, eğitim durumları, gelir durumları; annenin medeni durumu; çocuğun cinsiyeti, yaşı, eğitim durumu, kardeş sayısı sorularını içermektedir.

2.2.2. Demografik Bilgi Formu (Karşılaştırma Grubu)

Araştırmacı tarafından karşılaştırma grubu için hazırlanmış olan Demografik Bilgi Formu 11 sorudan oluşmaktadır. Bu form annenin takma ismi, medeni durumu;

anne ve babanın yaşları, eğitim durumları, gelir durumları; çocuğun cinsiyeti, yaşı, eğitim durumu, kardeş sayısı sorularını içermektedir.

2.2.3. Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği

Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği (EÇİÖ), 2016 yılında Kahraman tarafından ebeveynin çocuğuyla olan iletişim kalitesini ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek toplamda 27 madde ve beş alt boyuttan oluşmaktadır. Bu boyutlar, paylaşım açık olma (PAO), engelsiz dinleme (ED), saygı-kabul (SK), duyarlılık (D) ve problem çözme (PÇ)'dir. Paylaşım açık olma boyutu 4 maddeden (11, 13, 14, 21), engelsiz dinleme boyutu 5 maddeden (2, 8, 10, 15, 27), saygı-kabul boyutu 7 maddeden (5, 9, 16, 18, 20, 22, 23), duyarlılık boyutu 6 maddeden (6, 12, 17, 24, 25, 26), problem çözme boyutu ise 5 maddeden (1, 3, 4, 7, 19) oluşmaktadır. Beşli likert tipi şeklinde hazırlanan ölçekten yüksek puan almak ebeveynin çocuğuyla iletişim düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. Engelsiz dinleme alt boyutunun maddeleri ters puanlanmaktadır. Ölçeğin iç güvenirlik katsayısı 0,865 olarak bulunmuştur. İç güvenirlik katsayısı ölçeğin paylaşım açık olma boyutu için 0,842, engelsiz dinleme boyutu için 0,703, saygı-kabul boyutu için 0,768, duyarlılık boyutu için 0,769, problem çözme boyutu için 0,762 olarak bulunmuştur (Kahraman, 2016).

2.2.4. Çocuk Ebeveyn İlişki Terapisi

Bu terapi programı, haftada bir 30 dakika olacak şekilde düzenlenmiş 10 oturumlu özel bir ebeveyn eğitim programıdır. Programın genel amacı oyun vakitleri kullanarak ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişkiyi güçlendirmektir.

Programda ebeveynlere, evlerinde çocukları ile oynamaları için dikkatlice seçilmiş bir takım oyuncaklarla, özel bir şekilde düzenlenmiş 30 dakikalık oyun vakitlerinin olması öğretilmektedir. Bu özel oyun vakitlerinde ebeveynler çocuklarının duygularına empatik tepkiler vermeyi, çocuklarının özsaygısını geliştirmeyi, onların kendini kontrol etmeyi ve kendinden sorumlu olmayı öğrenmesine yardım etmeyi ve bu özel oyun vakitleri sırasında terapötik sınırlar koymayı öğrenmektedir.

Her hafta 30 dakikalığına, çocuk ebeveyninin evreninde merkezde olmaktadır. Bu özel zaman içerisinde, ebeveyn, çocuğun oyun şekliyle kendini ifade etmesini tamamen kabul ettiği ve kendini güvende hissettiği bir ilişki yaratmaktadır. Bu alışılmış tarzdaki bir oyun vakti değildir. Bu çocuğun yönlendirdiği ve ebeveynin takip ettiği özel bir oyun vaktidir. Bu özel ilişkide azarlama, aşağılama, değerlendirme, zorunluluk ve yargılamalar yoktur (Bratton v.d., 2006).

2.3. UYGULAMA

Demografik bilgi formu ve ilgili ölçeği içeren anket formu için etik kurul izni alındıktan sonra formlarinternet üzerinden ebeveynlere gönderilmiştir. Araştırma hakkında gerekli bilgi formun giriş sayfasında verilmiş ve gönüllülük esasına dayalı olduğu belirtilmiştir. Anket formunun cevaplanma süresi bir kişi için yaklaşık 10 dakika olarak belirlenmiştir. Veri toplama süreci yaklaşık üç ay sürmüştür. Uç değer analizi sonucunda veri setinde tek yönlü ve çok yönlü uç değer bulunmadığı görülmüştür.

Çalışmada uygulanan ÇEİT çevrimiçi Zoom programı üzerinden her hafta 90 dakika süren oturumlar halinde düzenlenmiştir. Aşağıda oturum planları özet bilgiler halinde verilmiştir.

Birinci oturum grupta tanışmanın yapıldığı bölümdür. Bu oturumda tanışma ve bağ kurmaya ağırlık verilmiştir. Ardından, bilgide aşırıya kaçmadan ÇEİT'in yapısından ve ebeveynlere nasıl yardımcı olacağından bahsedilmiştir. Sonrasında, ilk dersin konusu olan koşulsuz kabul ve yansıtıcı dilin önemi ve nasıl olduğuyla ilgili bilgi verilmiştir. Bunu yaparken ebeveynler kısa soru ve örneklerle sürece dahil edilmiştir. Kendini iyi hisseden bir çocuğun, daha iyi davranacağını bu yüzden ebeveyn olarak çatışmadan kaçınmanın önemi anlatılmıştır. Haftanın ödevleri verilmiş, özellikle yansıtıcı dil ödevlerini yapmaları için ebeveynler motive edilmiştir. Oturum 90 dakika sürmüştür.

İkinci oturumda geçen haftanın ödevi olan duyguları yansıtma diyalogları ile başlandı. Ebeveynlerin örnekleri üzerinden yansıtıcı dil uygulamaları tekrar edildi. Ödevlerle ilgili pozitif geribildirimler yapılmasına önem verildi. Ardından özel oyun saatlerinin temel prensiplerinden örneklerle bahsedildi. Oyun saati prensipleri anlatılırken, özel oyun saatlerini 'doğru' şekilde yapmayacağından endişelenen

ebeveynler motive edildi. Oyun saati için gerekli oyuncakları hazırlamaları istendi. Ebeveynlere örnek oyuncaklar, video ve fotoğraf örnekleriyle gösterildi. Ardından oyun oturumlarını gerçekleştirecekleri uygun bir yer ve zaman belirleme ödevi verildi. Oturum 90 dakika sürmüştür.

Üçüncü oturumda ödevlerle ilgili geribildirim verildikten sonra özel oyun saatlerinde ‘yapılacaklar ve yapılmayacaklar’ listesi üzerinden detaylı bilgi verildi ve ebeveynlerin soruları cevaplandı. Tekniği yapamayacaklarından endişe eden ebeveynler motive edilip, çocukla iyi bir ilişki kurma ve niyetin önemi vurgulandı. Çeşitli ÇEİT uygulama videoları paylaşıldı. Tüm ebeveynlerin oyun saatlerine başlaması söylendi. Ödevlere ek olarak, grup içinden iki kişinin özel oyun saatini kaydedip eposta aracılığıyla terapistle paylaşması istendi. Oturum 90 dakika sürmüştür.

Dördüncü oturumda oyun saatlerine başlayan ebeveynlerin duyguları ve tecrübeleri dinlendi. Sonrasında, haftanın konusu olan sınırların neden ve ne zaman gerekli olduğuyla ilgili bilgi verildi. Sınır koyma örnekleriyle ebeveynlerle pratik yapıldı. Ebeveynlerin paylaştığı özel oyun saati videoları izlenerek pozitif geribildirimde bulunuldu. Haftanın ödevlerinden olan ‘Ebeveyn Oyun Oturumu Notları’ formunun nasıl doldurulacağı hakkında bilgi verilerek, haftaya izlenecek özel oyun seansı videoları için katılımcı ebeveynler belirlendi ve oturum sonlandırıldı. Oturum 90 dakika sürmüştür.

Beşinci oturumda geçen haftanın ödevleriyle ilgili pozitif geribildirimlerde bulunuldu. Sınır koyma ödev diyalogları gözden geçirildi. Kabul edilemez davranışlar ardından verilen, tipik ebeveyn yanıtları hakkında konuşuldu. Ardından özel oyun saati videoları izlenerek pozitif geribildirimler verildi. Ödev olarak, oyun oturumu beceriler listesinin nasıl doldurulacağı anlatıldı ve ebeveynlerin özel oyun saatleri sonrasında doldurması istendi. İzlenecek video seanslarının belirlenmesiyle oturum sonlandırıldı. Oturum 90 dakika sürmüştür.

Altıncı oturumda geçen haftanın ödevleriyle ilgili geribildirim verildikten sonra, çocuğa sorumluluk kazandırma ile ilgili 'Seçim-verme' metodu anlatılmıştır. Seçim verme örnekleri üzerinden interaktif olarak ebeveynlerin sürece katılması sağlanmıştır. Seçim verme yöntemiyle ebeveynin öğrendiği becerileri özel oyun saatleri dışında kullanması için motive edilmiştir. Böylelikle terapi becerilerinin ev

hayatına genellemesi için rehberlik edilmiştir. Haftanın ödevleri verilip, katılımcı özel oyun saati videoları süpervize edilerek altıncı oturum sonlandırılmıştır. Oturum 90 dakika sürmüştür.

Yedinci oturumda, ileri seviyede seçim verme metodu örneklerle anlatılmıştır. Konuyla ilgili sınır koyma örnek videoları izletilmiştir. Eve ait kurallar belirlemekle ilgili, terapi becerilerini genelleştirme üzerinden ebeveynlerle diyalog örnekleri yapılmıştır. Özsaygı geliştiren yanıtlar vermenin önemi ve haftanın ödevleri ardından, paylaşılan özel oyun saati videoları süpervize edilerek oturum sonlandırılmıştır. Oturum 90 dakika sürmüştür.

Sekizinci oturumda, ödevlerin geribildirimleri yapıldı. Ebeveynin özel oyun saatlerinde çocuğu övmek yerine cesaretlendirmesi, çabasını teşvik etmesi konusyla ilgili örnekler yapıldı. Teşvik etmenin önemi anlatıldı. Ebeveynlerin paylaştığı özel oyun saati videoları süpervize edilerek haftanın ödevleriyle oturum sonlandırıldı. Oturum 90 dakika sürmüştür.

Dokuzuncu oturumda, 'gelişmiş sınır belirleme' tekniği anlatıldı. Örnekler yapılarak, paylaşılan oyun seansı videoları süpervize edildi. Sınır koymayı oyun oturumu dışına genelleme ile ilgili örnekler yapıldı. Haftanın ödevleri verilerek oturum sonlandırıldı. Oturum 90 dakika sürmüştür.

Onuncu oturumda, her oturumunun özlü sözleriyle özetler yapıldı. Ebeveynlerin terapiye dair geribildirimleri alındı. Okumaları için kitap önerilerinde bulunuldu. Oyun saatlerine devam etmelerinin öneminden bahsedildi. Paylaşılan son videolar süpervize edildi. Sürece katkıları için ebeveynlere teşekkür edilerek, terapi oturumları sonlandırıldı. Oturum 90 dakika sürmüştür.

2.4. VERİLERİN ANALİZİ

Verilerin analizi için SPSS programı kullanılmıştır. Verilerin analizinde öncelikle katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin değişkenler açısından dağılımı verilmiştir. Sonrasında ölçek ve ölçek alt boyut puanlarının ön test ve son test ayrı ayrı olacak şekilde güvenirlik katsayıları ve tanımlayıcı istatistikleri verilmiştir. Ardından ön ve son testlerin uygulama ve karşılaştırma gruplarına göre farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir ve normallik analizi sonucu normal dağılım gösterdiği için parametrik test kullanılmıştır. Son olarak araştırma ölçeğinin

toplam puanı alınmış ve uygulama ve karşılaştırma gruplarında terapinin etkisine bakılmıştır. Ön test ve son test arasında farkın normallik testi yapılmış ve verinin normal dağıldığı görülmüştür. Bundan dolayı analizde parametrik test kullanılmıştır

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BULGULAR

Bu bölüm katılımcılardan elde edilen verilerin analizlerini içermektedir.

Tablo 1. Örneklemin Demografik Değişkenler Açısından Dağılımı

Değişkenler	Değişken Grupları	Kişi Sayısı	Yüzde
Anne Yaşı (Uygulama Grubu)	18-25 yaş	1	10,0
	26-30 yaş	4	40,0
	31-40 yaş	5	50,0
	Toplam	10	100,0
Anne Yaşı (Karşılaştırma Grubu)	26-30 yaş	7	70,0
	31-40 yaş	3	30,0
	Toplam	10	100,0
Baba Yaşı (Uygulama Grubu)	26-30 yaş	2	20,0
	31-40 yaş	8	80,0
	Toplam	10	100,0
Baba Yaşı (Karşılaştırma Grubu)	26-30 yaş	3	30,0
	31-40 yaş	7	70,0
	Toplam	10	100,0
Medeni Durum (Uygulama Grubu)	Evli	10	100,0
	Toplam	10	100,0
Medeni Durum (Karşılaştırma Grubu)	Evli	10	100,0
	Toplam	10	100,0
Anne Eğitim Durumu (Uygulama Grubu)	İlköğretim	1	10,0
	Lise	1	10,0
	Üniversite	8	80,0
	Toplam	10	100,0

Anne Eğitim Durumu (Karşılaştırma Grubu)	Lise	4	40,0
	Üniversite	6	60,0
	Toplam	10	100,0
Baba Eğitim Durumu (Uygulama Grubu)	Lise	2	20,0
	Üniversite	8	80,0
	Toplam	10	100,0
Baba Eğitim Durumu (Karşılaştırma Grubu)	Lise	2	20,0
	Üniversite	7	70,0
	Toplam	10	100,0
Gelir Durumu (Uygulama Grubu)	Düşük	1	10,0
	Orta	9	90,0
	Toplam	10	100,0
Gelir Durumu (Karşılaştırma Grubu)	Düşük	1	10,0
	Orta	9	90,0
	Toplam	10	100,0
Çocuk Cinsiyet (Uygulama Grubu)	Kız	7	70,0
	Erkek	3	30,0
	Toplam	10	100,0
Çocuk Cinsiyet (Karşılaştırma Grubu)	Kız	3	30,0
	Erkek	7	70,0
	Toplam	10	100,0
Çocuk Yaş (Uygulama Grubu)	2-4 yaş	3	30,0
	5-7 yaş	5	50,0
	8-10 yaş	2	20,0
Çocuk Yaş (Karşılaştırma Grubu)	2-4 yaş	5	50,0
	5-7 yaş	4	40,0
	8-10 yaş	1	10,0
Toplam	10	100,0	
Çocuk Eğitim Durumu (Uygulama Grubu)	Anaokulu	5	50,0
	İlkokul	5	50,0
	Toplam	10	100,0
Çocuk Eğitim	Anaokulu	7	70,0

Durumu (Karşılaştırma Grubu)	İlkokul	3	30,0
	Toplam	10	100,0
Kardeş Sayısı (Uygulama Grubu)	Kardeş Yok	2	20,0
	1 Kardeş	5	50,0
	2 Kardeş	1	10,0
	3 Kardeş	2	20,0
	Toplam	10	100,0
Kardeş Sayısı (Karşılaştırma Grubu)	Kardeş Yok	4	40,0
	1 Kardeş	5	50,0
	2 Kardeş	1	10,0
	Toplam	10	100,0

Uygulama grubuna bakıldığında annelerin%10,0'u (1 kişi) 18-25 yaş, %40,0'ı (4 kişi) 26-30 yaş, %50,0'si (5 kişi) 31-40 yaş aralığındadır. Babaların yaşlarına bakıldığında %20,0'si (2 kişi) 26-30 yaş, %80,0'i (8 kişi) 31-40 yaş aralığındadır. Katılımcıların %100,0'ü (10 kişi) evlidir. Eğitim durumlarına bakıldığında annelerin %10,0'u (1 kişi) ilköğretim, diğer %10,0'u (1 kişi) lise, %80,0'i (8 kişi) üniversite; babaların ise %20,0'si (2 kişi) lise, %80,0'i (8 kişi) üniversite mezunudur. Annelerin %10,0'u (1 kişi) gelir durumunu düşük, %90,0'ı (9 kişi) orta olarak belirtmiştir. Çocukların cinsiyet ve yaşları incelendiğinde %70,0'inin (7 kişi) kız, %30'unun (3 kişi) erkek olduğu ve %30,0'unun (3 kişi) 2-4 yaş, %50,0'sinin (5 kişi) 5-7 yaş, %20,0'sinin (2 kişi) 8-10 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Çocuklardan %50,0'si (5 kişi) anaokuluna, diğer %50,0'si (5 kişi) ise ilkokula gitmektedir. Kardeş sayılarına bakıldığında çocuklardan %20,0'sinin (2 kişi) kardeşi olmadığı, %50,0'sinin (5 kişi) 1 kardeşi olduğu, %10,0'unun (1 kişi) 2 kardeşi olduğu, %20,0'sinin (2 kişi) 3 kardeşi olduğu görülmektedir.

Karşılaştırma grubuna bakıldığında annelerin %70,0'i (7 kişi) 26-30 yaş, %30,0'u (3 kişi) 31-40 yaş aralığındadır. Babaların yaşlarına bakıldığında %30,0'u (3 kişi) 26-30 yaş, %70,0'i (7 kişi) 31-40 yaş aralığındadır. Katılımcıların %100,0'ü (10 kişi) evlidir. Eğitim durumlarına bakıldığında annelerin%40,0'ı (4 kişi) lise, %60,0'ı (6 kişi) üniversite; babaların ise %10,0'u (1 kişi) ilköğretim, %20,0'si (2

kişi) lise, %70,0'i (7 kişi) üniversite mezunudur. Annelerin %10,0'u (1 kişi) gelir durumunu düşük, %90,0'ı (9 kişi) orta olarak belirtmiştir. Çocukların cinsiyet ve yaşları incelendiğinde %30,0'unun (3 kişi) kız, %70'inin (7 kişi) erkek olduğu ve %50,0'sinin (5 kişi) 2-4 yaş, %40,0'nin (4 kişi) 5-7 yaş, %10,0'unun (1 kişi) 8-10 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Çocuklardan %70,0'i (7 kişi) anaokuluna, %30,0'u (3 kişi) ise ilkokula gitmektedir. Kardeş sayılarına bakıldığında çocuklardan %40,0'mın (4 kişi) kardeşi olmadığı, %50,0'sinin (5 kişi) 1 kardeşi olduğu, %10,0'unun (1 kişi) 2 kardeşi olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Araştırmada Kullanılan Ölçekler İçin Tanımlayıcı İstatistikler ve İç Tutarlılık Katsayıları

Ölçek	En Küçük Değer	En Büyük Değer	Ortalama	Standart Sapma	k	Cronbach Alfa
EÇİÖ Ön Test Puan	82	126	107,45	11,569	27	0,901
Paylaşım Açık Olma Puanı	8	20	16,40	3,872	4	0,944
Engelsiz Dinleme Puanı	11	23	16,75	3,323	5	0,751
Saygı-Kabul Puanı	25	34	30,55	2,605	7	0,679
Duyarlılık Puanı	18	28	23,95	2,395	6	0,568
Problem Çözme Puanı	15	25	19,80	2,895	5	0,794
EÇİÖ Son Test Puan	98	128	112,20	9,790	27	0,884
Paylaşım Açık Olma Puanı	10	20	17,30	3,097	4	0,928
Engelsiz Dinleme Puanı	13	23	18,20	2,764	5	0,601

Puanı						
Saygı-Kabul Puanı	27	35	31,50	2,743	7	0,815
Duyarlılık Puanı	20	30	24,75	2,712	6	0,710
Problem Çözme Puanı	17	25	20,45	2,259	5	0,730

Katılımcıların Ön Test olarak puanladıkları Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeğinde aldıkları en düşük puan 82, en yüksek puan 126 iken puan ortalaması 107,45, standart sapması 11,569 olarak bulunmuştur. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı ise 0,901 olarak elde edilmiştir. EÇİÖ Paylaşım Açık Olma alt boyutunda katılımcıların aldıkları en düşük puan 8, en yüksek puan 20, puan ortalaması 16,40, standart sapması 3,872, iç tutarlılık katsayısı ise 0,944'tür. EÇİÖ Engelsiz Dinleme alt boyutunda katılımcıların aldıkları en düşük puan 11, en yüksek puan 23, puan ortalaması 16,75, standart sapması 3,323, iç tutarlılık katsayısı ise 0,751'dir. EÇİÖ Saygı-Kabul alt boyutunda katılımcıların aldıkları en düşük puan 25, en yüksek puan 34, puan ortalaması 30,55, standart sapması 2,605, iç tutarlılık katsayısı ise 0,679'dur. EÇİÖ Duyarlılık alt boyutunda katılımcıların aldıkları en düşük puan 18, en yüksek puan 28, puan ortalaması 23,95, standart sapması 2,395, iç tutarlılık katsayısı ise 0,568'dir. EÇİÖ Problem Çözme alt boyutunda katılımcıların aldıkları en düşük puan 15, en yüksek puan 25, puan ortalaması 19,80, standart sapması 2,895, iç tutarlılık katsayısı ise 0,794'tür.

Katılımcıların Son Test olarak puanladıkları Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeğinde aldıkları en düşük puan 98, en yüksek puan 128 iken puan ortalaması 112,20, standart sapması 9,790 olarak bulunmuştur. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı ise 0,884 olarak elde edilmiştir. EÇİÖ Paylaşım Açık Olma alt boyutunda katılımcıların aldıkları en düşük puan 10, en yüksek puan 20, puan ortalaması 17,30, standart sapması 3,097, iç tutarlılık katsayısı ise 0,928'dir. EÇİÖ Engelsiz Dinleme alt boyutunda katılımcıların aldıkları en düşük puan 13, en yüksek puan 23, puan ortalaması 18,20, standart sapması 2,764, iç tutarlılık katsayısı ise 0,601'dir. EÇİÖ Saygı-Kabul alt boyutunda katılımcıların aldıkları en düşük puan 27, en yüksek puan

35, puan ortalaması 31,50, standart sapması 2,743, iç tutarlılık katsayısı ise 0,815'tir.EÇİÖ Duyarlılık alt boyutunda katılımcıların aldıkları en düşük puan 20, en yüksek puan 30, puan ortalaması 24,75, standart sapması 2,712, iç tutarlılık katsayısı ise 0,710'dur.EÇİÖ Problem Çözme alt boyutunda katılımcıların aldıkları en düşük puan 17, en yüksek puan 25, puan ortalaması 20,45, standart sapması 2,259, iç tutarlılık katsayısı ise 0,730'dur.

Tablo 3. Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği Ön Test Puanlarının Uygulama ve Karşılaştırma Grupları için Bağımsız Örnek t Testi ile Karşılaştırılması

Toplam Puan	Kategoriler	Kişi Sayısı	Ortalama	Standart Sapma	t	Serbestlik Derecesi	p
EÇİÖ Toplam Puanı	Uygulama	10	102,30	12,455	-		
	Karşılaştırma	10	112,60	8,276	2,178	18	0,043

Araştırmaya katılan ebeveynlerin Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği ön test puanları arasında farklılık olup olmadığının incelenmesi için yapılan Bağımsız Örnek t Testi sonucuna göre uygulama grubundaki ebeveynlerin puan ortalaması ($\bar{X}_{deney} = 102,30$) ile karşılaştırma grubundaki ebeveynlerin puan ortalaması ($\bar{X}_{kontrol} = 112,60$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gözlenmiştir, $t(18) = -2,178$; $p < 0,05$.

Tablo 4. Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği Son Test Puanlarının Uygulama ve Karşılaştırma Grupları için Bağımsız Örnek t Testi ile Karşılaştırılması

Toplam Puan	Kategoriler	Kişi Sayısı	Ortalama	Standart Sapma	t	Serbestlik Derecesi	p
EÇİÖ Toplam Puanı	Uygulama	10	111,00	9,381			
	Karşılaştırma	10	113,40	10,543	-0,538	18	0,597

Araştırmaya katılan ebeveynlerin Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği son test puanları arasında farklılık olup olmadığının incelenmesi için yapılan Bağımsız Örnek t Testi sonucuna göre uygulama grubundaki ebeveynlerin puan ortalaması ($\bar{X}_{deney} = 111,00$) ile karşılaştırma grubundaki ebeveynlerin puan ortalaması ($\bar{X}_{kontrol} = 113,40$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir, $t(18) = -0,538$; $p > 0,05$.

Tablo 5. Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği Toplam Puanının Uygulama ve Karşılaştırma Grupları için Bağımlı Örnek t-Testi ile Karşılaştırılması

	Kişi Sayısı	Ortalama	Standart Sapma	t	Serbestlik Derecesi	p
EÇİÖ Ön Test Puanı (Uygulama Grubu)	10	102,30	12,455	-2,344		
EÇİÖ Son Test Puanı (Uygulama Grubu)	10	111,00	9,381		9	0,044
EÇİÖ Ön Test Puanı (Karşılaştırma Grubu)	10	112,60	8,276	-0,529		
EÇİÖ Son Test Puanı (Karşılaştırma Grubu)	10	113,40	10,543		9	0,609

Ebeveynin çocuğuyla iletişimini geliştirmek için uygulanan terapinin ebeveynin çocuğuyla iletişimi puanlarını etkileyip etkilemediğini incelemek için yapılan Bağımlı Örnek t Testi sonucuna göre uygulama grubundaki ebeveynlerin terapi öncesi puan ortalaması ($\bar{X}_{öntest} = 102,30$) ile terapi sonrası puan ortalaması ($\bar{X}_{sonrest} = 111,00$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gözlenmiştir, $t(9) = -2,344$; $p < 0,05$.

Ebeveynin çocuğuyla iletişimini geliştirmek için uygulanan terapinin ebeveynin çocuğuyla iletişimi puanlarını etkileyip etkilemediğini incelemek için yapılan Bağımlı Örnek t Testi sonucuna göre karşılaştırma grubundaki ebeveynlerin ön test puan ortalaması ($\bar{X}_{öntest} = 112,60$) ile son test puan ortalaması ($\bar{X}_{sonrest} = 113,40$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir, $t(9) = -0,529$; $p > 0,05$.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. TARTIŞMA

Bu bölümde öncelikle mevcut çalışmanın bulgularının özeti ve alanyazındaki diğer çalışmalarla olan ilişkisine değinilecektir. Çalışmanın kısıtlılıkları ve gelecekte yapılacak ilgili çalışmalar için önerilere yer verilerek bölüm sonlandırılacaktır.

Mevcut araştırma Çocuk- Ebeveyn İlişki Terapisinin ebeveyn çocuk iletişimine etkisini belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada ebeveynin çocuğuyla iletişimini geliştirmek için Çocuk- Ebeveyn İlişki Terapisini uygulanmış, ebeveynin çocuğuyla iletişimini değerlendirmek için Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği (EÇİÖ) kullanılmıştır. EÇİÖ; engelsiz dinleme, paylaşımına açık olma, saygı- kabul, duyarlılık ve problem çözme olmak üzere 5 alt boyuttan oluşmaktadır (Kahraman,2016).

Çalışmaya katılan annelerin demografik özelliklerine bakıldığında annelerin büyük çoğunluğunun eğitim durumunun yüksek düzeyde (üniversite mezunu) olduğu gözlemlenmiştir. Katılımcı annelerin tamamı evlidir. Ayrıca annelerin büyük kısmı, gelirini orta düzey olarak belirtmiştir. Çalışmaya dahil olan çocukların cinsiyetlerinin yarısı erkek yarısı kız olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın H_1 hipotezi Çocuk-Ebeveyn İlişki Terapisi ebeveyn çocuk iletişimi üzerindeki etkisi vardır şeklindedir. Hipotezi incelemek için uygulama ve karşılaştırma gruplarına ön test son test ölçümleri yapılmış ve Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeğinden (EÇİÖ) aldıkları puanlar analiz edilmiştir.

İki grubun ön testten aldıkları puanlar anlamlı şekilde farklılaşırken son testten aldıkları puanlar farklılık göstermemiştir. Ortalamalara baktığımızda ön testte

karşılaştırma grubunun ortalaması daha yüksek son teste geldiğimizde uygulama grubunun ortalaması büyük ölçüde artarken karşılaştırma grubununki neredeyse sabit kalmıştır. Bu sonuca göre uygulanan ÇEİT terapisinin etkili olduğu söylenebilir.

Ebeveynin çocuğuyla iletişimini geliştirmek için uygulanan ÇEİT'in ebeveynin çocuğuyla iletişimi puanlarını etkileyip etkilemediğini incelemek için yapılan Bağımlı Örnek t Testi sonucuna göre uygulama grubundaki ebeveynlerin terapi öncesi puan ortalaması ile terapi sonrası puan ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gözlenmiştir. Aynı şekilde karşılaştırma grubunda yapılan ölçümlerde ise ön test ile son test puan ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir. Sonuca bakıldığında ÇEİT ebeveynin çocuğuyla olan iletişimini etkilediği ve faydalı olduğu söylenebilir.

Alanyazına bakıldığında elde edilen bu sonuç ile benzerlik taşıyan, ÇEİT'in ebeveyn çocuk iletişimine olan etkisiyle ilgili alanda yapılmış çalışmaya rastlanmasa da, bu çalışmada kullanılan ölçek EÇİÖ'nin kullanıldığı birçok çalışma bulunmaktadır. Okulöncesi dönem çocuklarıyla yapılan bir çalışmada, pozitif disiplinin ebeveynlerdeki etkisine bakılmıştır. Çalışmada EÇİÖ toplam puanı ve engelsiz dinleme, duyarlılık, problem çözme alt boyutlarında anlamlı düzeyde artmıştır (Doğan & Candan 2022). Bu çalışmada EÇİÖ'nin alt boyutları incelenmesi de yapılan ÇEİT sonrasında uygulama grubunun total EÇİÖ puanlarında artış görülmüştür.

Ebeveynlere yönelik planlanan çeşitli programlarla ilgili alanyazında çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. 4-6 yaş çocukları olan ebeveynlere uygulanan Bilinçli Farkındalık Aile Eğitim Programı sonucunda ebeveynin çocuğu ile olan iletişimini ölçmek amacıyla EÇİÖ kullanılmıştır. Çalışma sonucunda programın ebeveyn-çocuk iletişiminde etkili olduğu saptanmıştır (Işık, E, 2020).

Özbay ve arkadaşlarının 2023 yılında yapmış oldukları ‘‘Kontrol Odağı ve Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi İlişkisi: Genel Öz- Yeterliliğin Aracı Rolü’’ konulu araştırmaya 412 ebeveyn katılmıştır. Araştırmada ebeveynin çocuğuyla olan iletişimi ölçmek için EÇİÖ kullanılmıştır. Analiz sonucunda ebeveyn çocuk iletişimi ile öz-yeterlilik puanları arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu

bulunmuş ve kontrol odağı ile öz-yeterlilik ve ebeveyn çocuk iletişimi puanları arasında negatif zayıf düzeyde anlamlı ilişki olduğu görülmüştür. Bu çalışmadan elde edilen bulgular alanyazın ile uyumlu bulunmuştur (Özbay, v.d., 2023).

Okul öncesi dönemde çocuğu olan 416 anneyle yapılan çalışmada duygu düzenleme stratejileri ile çocuklarıyla iletişimi ilişkisinde bilinçli farkındalığın rolü incelenmiş. Araştırmada Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği kullanılmış. Elde edilen sonuçlar; duygu düzenleme stratejilerinden bilişsel denetleme ile ebeveynin çocuğuyla iletişimi arasındaki ilişkinin anlamlı ve pozitif yönde olduğu, ifadeyi bastırma ile ebeveynin çocuğuyla iletişimi arasındaki ilişkinin anlamlı ve negatif yönde ilişkili olduğu yönündedir (Kahraman ve Alemdar,2021).

Kahraman 2016 yılında yapmış olduğu çalışmada ebeveynin çocuğuyla iletişimini geliştirmeye yönelik hazırlanan psiko-eğitim programının, üstün yetenekli çocukların ebeveynlerinin ebeveyn- çocuk iletişimleri üzerindeki etkisini incelemek amacıyla EÇİÖ kullanılmıştır. Elde edilen bulgular deney grubundaki ebeveynlerin üstün yetenekli çocuklarıyla iletişimlerinde gelişme olduğu görülürken kontrol grubundaki ebeveynlerde herhangi bir değişim olmadığı görülmüştür.

Literatür taraması yapıldığında Çocuk-Ebeveyn İlişki Terapisinebeveyn, çocuk ve çocuk- ebeveyn ilişkisine dair pek çok özellik ile ilgili değişkene etkisi incelendiği görülmüştür. Bununla birlikte ÇEİT'in ebeveyn çocuk iletişimine etkisi ile ilgili bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak ÇEİT'in, ebeveynin çocuğuyla arasındaki stresinin azalmasında olan etkisini inceleyen birçok çalışma bulunmaktadır (Kale ve Landreth, 1999; Swan ve diğerleri, 2019; Kidron&Landreth, 2010; GloverLandreth).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada araştırmacı Çocuk-Ebeveyn İlişki Terapisinin ebeveyn çocuk iletişimine etkisini incelemiştir. Araştırmanın katılımcıları 2-10 yaş aralığında çocuğu olan toplam 20 anneden oluşmaktadır. Annelerden ‘‘Demografik Bilgi Formu (Uygulama Grubu), Demografik Bilgi Formu (Karşılaştırma Grubu) ve Ebeveynin Çocuğuyla İletişim Ölçeği’’ aracılığıyla veri toplanmıştır.

Annelere öntest ve sontest olarak Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği uygulanmıştır. Yapılan analiz sonucunda Çocuk-Ebeveyn İlişki Terapisinin etkili olduğu görölmüştür.

Araştırma bulgularını değerlendirilirken bazı sınırlılıkları göz önünde bulundurmakta fayda vardır. Ölçeklerin çevrimiçi ortamda doldurulmasından dolayı katılımcıların maddeleri doğru bir Şekilde anladığı, dikkatle doldurdukları ve içtenlikle cevap verdikleri varsayılmaktadır. Aynı zamanda uygulama ve kontrol gruplarının eşlenik olmaması ile katılımcıların demografik dağılımı incelendiğinde anne ve babaların çoğunun eğitim durumunun ‘‘üniversite’’ olması ve gelir durumunun ‘‘orta’’ olması araştırmanın bir diğer sınırlılığıdır. Araştırmada tek bağımsız değişken (ebeveyn çocuk iletişimi) ve tek ölçek (Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği) kullanılması ÇEİT’ten elde edilen sonuçların çok boyutlu etkililiğini değerlendirilmeyi sınırlamaktadır.

Konuyla ilgili yapılabilecek bir sonraki araştırmalarda annelere verilen 10 seanslık ÇEİT eğitiminin hem etkililiği hem de uzun vadede kalıcı etkisinin ölçülebilmesi için uygulama ve karşılaştırma grubuna izlem çalışması yapılabilir. Aynı zamanda ÇEİT sürecine araştırmacı tarafından birtakım düzenlemeler yapılarak diğer bakım verenler ve çocuğun eğitimi ilgilenen kişiler de katılabilir.

Alanyazın incelendiğinde ÇEİT ile ilgili yapılan araştırmaların sınırlı olduğu görölmüştür. İlgili konuyla ilgili farklı çalışmalar yapılabilir. Yapılabilecek bir sonraki araştırmada Çocuk-Ebeveyn İlişki Terapisinin etkililiğini belirlemek amacıyla birden fazla bağımsız değişken kullanılması ve farklı ölçeklerin kullanılmasıninalanyazına çok daha faydalı olacağı düşünölmektedir.

KAYNAKÇA

- Akarşlan, Y.** (2022). Algılanan ebeveyn ilişkisi ile yetişkinlikte görülen duygusal tepkisellik düzeyi ve evlilikte ebeveyn çocuk iletişimi arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek lisans tezi, İstanbul Topkapı Üniversitesi, İstanbul
- Aktaş Özkafacı, A.** (2012). Annenin çocuk yetiştirme tutumu ile çocuğun sosyal beceri düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Alisınanoğlu, F.** (2002). Gençlik dönemi özellikleri ve genç anne- baba iletişimi. *Eğitim ve Bilim*, 27(123), 62-63.
- Arabacı, N. ve Ömeroğlu, E.** (2013). 48-72 aylık çocuğa sahip anne - babaların çocukları ile iletişimlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 30, 41-53.
- Arabacı, N. ve Ömeroğlu, E.** (2016). Anne- baba- çocuk iletişimi değerlendirme aracı'nın (ABÇİDA) geliştirilmesi: Geçerlik güvenirlik çalışması. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(7), 1-21.
- Ashori M. ve KarimnejadR.** (2021). Theeffect of filial therapy on theinteraction of deafmotherswiththeirhearingchildren. *International Journal of Play Therapy*, 30(3):195.
- Aslan, E.** (2008). Drama temelli sosyal beceri eğitiminin 6 yaş çocuklarının sosyal ilişkiler ve işbirliği davranışlarına etkisi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

- Ateş, F. B.** (2015). Çocuk-ebeveyn ilişkisi terapisi eğitiminin boşanmış annelerin empati, kabul ve stres düzeylerine etkisi. Doktora tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Ayyıldız, T.** (2005). Zonguldak il merkezinde 0-6 yaş çocuğu olan annelerin çocuk yetiştirme tutumları. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Zonguldak.
- Baggerly, J. & Landreth, G.L.** (2001). Training children to help children : A new dimension in play therapy. *Peer Facilitator Quarterly*, 18(1), 6-14.
- Basit, O.** (2017). Çocuktan anneye yaklaşımıyla uygulanan iletişim eğitiminin anne çocuk iletişimine etkisinin incelenmesi. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Bekeç, M.** (2018). Deneysel oyun terapisinin dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olan 6-11 yaş arasındaki çocukların duyu ve davranışları üzerindeki etkisinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Biricik, Z.** (2011). Üniversite öğrencilerinde algılanan anne baba tutumları ile uyum düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Bratton, S. C. & Landreth, G. L.** (1995) Filial therapy with single parents. Effects on parental acceptance, empathy and stress. *International Journal of Play Therapy*, 4(1), 61-80.
- Bratton, S. C., Ray, D., Rhine, T., & Jones, L.** (2005). The efficacy of play therapy with children: A meta-analytic review of treatment outcomes. *Professional Psychology Research and Practice*, 4(36), 376-390.

- Bratton, S. C., & Landreth, G. L.** (2006). *Child parent relationship therapy (CPRT) treatment manual: A 10-session filial therapy model for training parents*. Routledge.
- Bratton, S., Landreth, G. L., Kellam, T., Blackard, S.R.** (2006). *Çocuk ebeveyn ilişkisi (Ç-E-İ) eğitimi* (L. S. Ekemen, Çev.). Routledge.
- Bolattekin, A.** (2014). Anne-babanın bağlanma stilleri, anna-baba tutumları ve çocuklarındaki davranış problemleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek lisans tezi, İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul.
- Candan, S.** (2017). *3-10 yaş arası gelişimsel problemleri olan çocuklarda çocuk merkezli oyun terapisinin etkisinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Carnes Holt, K., Bratton, S.C.** (2014). The efficacy of Child-Parent Relationships Therapy for adopted children with attachment disruptions. *Journal for Counseling and Development*, 92, 328-337
- Ceballos, P. & Bratton, S.** (2010). Empowering Latinofamilies: A culturally responsive, school based intervention with low-income immigrant Latin parents and their children identified with academic and behavioral concerns. *Psychology in the Schools*, 47(8), 761-7.
- Chau I. & Baggerly J.,** (2023). Online child-parent relationship therapy in Hong Kong during COVID-19: Results of a pilot study. *International Journal of Play Therapy*, 33(1), 12-23
- Chau, I., & Landreth, G.** (1997). Filial therapy with Chinese parents. *International Journal of Play Therapy*, 6(2), 75-92.

- Cornett, N., & Bratton, S. C.** (2014). Examining the impact of child-parent relationship therapy (CPRT) on family functioning. *Journal of Marital and Family Therapy*, 40(3), 302-318.
- Costas, M., & Landreth, G.** (1999). Filial therapy with non-offending parents of children who have been sexually abused. *International Journal of Play Therapy*, 8(1), 43.
- Cooper J, Brown T, Yu M.L.** (2020). A pilot study of school-based filial therapy (SBFT) with a group of Australian children attending rural primary schools: The impact on academic engagement, school attendance and behaviour. *International Journal of Play*, 9(3):283-301.
- Cüceloğlu D.** (2003), İnsan ve Davranışı: Psikolojinin Temel Kavramları, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Cüceloğlu, D.** (2010). İletişim donanımları keşkesiz bir yaşam için iletişim. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çağdaş, A.** (2012). Anne-Baba-Çocuk İletişimi. Ankara: Eğiten Kitap
- Çebi, B.** (2019). Okul öncesi eğitime devam eden (48-72 ay) çocukların annelerinin iletişim becerilerinin ve çocuklarının sosyal problem çözme becerilerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi. Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Çetintaş, F.** (2022). Zihinsel yetersizliği olan çocuğa sahip ebeveyn ve kardeşinin, engelli çocuğa karşı iletişim etkinlikleri ve davranışlarının incelenmesi. Yüksek lisans tezi, KTO Karatay Üniversitesi, Konya.
- Dayılar Candan, H.** (2022). Okul öncesi çocukların ebeveynlerine uygulanan pozitif disiplin programının etkililiği: randomize kontrollü bir çalışma. Doktora tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.

- Demirkaya, S. K., & Abali, O.** (2012). Annelerin çocuk yetistirmetutumlarının okul öncesi dönem davranissorunları ile ilişkisi/Therelationshipbetweenchildrearingattitudes of mothersandproblematicbehaviorsin theirpreschoolperiodchildren. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 13(1), 67.
- Dereli, E. Ve Dereli, B.M.** (2017). Ebeveyn- çocuk ilişkisinin okul öncesi dönem çocukların psikososyal gelişimlerini yordaması. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 227-258.
- Doğan, S.** (2019). Problem çözme becerileri ve akıllı telefon bağımlılığı belirtilerinin ebeveyn çocuk iletişimi üzerindeki etkisi. Yüksek lisans tezi, Beykent Üniversitesi, İstanbul.
- Döğer, S. S. & Kılınç, F. E.** (2021). 4-6 yaş çocuğa sahip ailelerin covid-19 pandemisi sürecinde çocukları ile iletişimlerinin incelenmesi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (10), 480-496.
- Durmuş, R.** (2016). 3-6 yaş arası çocuğu olan ebeveynlerin kişilik özellikleri ile anne – baba tutumlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Ebrahimi E, Mirzaie H, Borujeni MS, Zahed G, Baghban AA, Mirzakhani N.** (2019). Theeffect of filial therapy on depressivesymptoms of childrenwithcancerandtheirmother'sdepression, anxiety, andstress: A randomizedcontrolledtrial. *Asian Pacific journal of cancerprevention*, 20(10):2935.
- Ersevım, İ.** (2009). *Oyun ve oyun tedavisi*. Cinius Yayınları
- Esenboğa, N. Y.** (2022). Birey merkezli perioperatif hemşirelik ölçeği (PCPON): Türkçe'ye uyarlama, geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. Yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi, İstanbul.

- Genç, Z.** (2023). Çocuk ebeveyn ilişki terapisinin (filial terapi) ebeveynler ve çocuklar üzerindeki etkisinin incelenmesi. Yüksek lisans tezi, Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul.
- Genç Cengiz, N.** (2022). Ebeveynlerin çocuklarıyla olan iletişim düzeyi ile çocuğun kendini yönetme davranışı arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Glover, G. J., & Landreth, G. L.** (2000). Filial therapy with Native Americans on the Flathead reservation. *International journal of playtherapy*, 9(2), 57.
- Gönener, H.** (2010). Zihinsel engelli çocuklarda ihmal-istismar ve hemşirelik bakımı. *Journal of Experimental and Clinical Medicine*, 27(4), 137-143.
- Guerney, L.** (1997). Filial Therapy. In K. O'Connor & L. Braverman (Eds.), *Play Therapy Theory and Practice: A Comparative Presentation* (2nd ed.) (131-159).
- Guerney, L., Ryan, V.** (2013). *Group filial therapy: The complete guide to teaching parents to play therapeutically with their children*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Günaydın, Y.** (2019). Aile içi şiddete tanıklık etmiş çocuklarda, çocuk ebeveyn ilişki terapisine dayalı oyun desteğinin; ebeveynin stresi ve kabulüne, çocuk davranışlarına etkisi. Doktora tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri
- Güner, A. S. & Çelik, B.** (2021). Kısa süreli çözüm odaklı terapi'de ebeveyn- çocuk iletişiminin incelenmesi. *Uluslararası Eğitimde Yenilikçi Yaklaşımlar Dergisi*, 5 (4), 321- 333.

- Güven, A.** (2013). Çocukta benlik gelişiminde aile içi iletişimin rolü: İslam dini açısından bir inceleme, Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Halmatov, S.** (2016). Oyun terapisinde pratik teknikler, çocuklar için psikoegzersiz eğitim programları. Ankara: Pegem Akademi
- Harris, Z. L., & Landreth, G. L.** (1997). Filial therapy with incarcerated mothers: A five week model. *International Journal of Play Therapy*, 6(2), 53.
- Hasdemir, A. D. & Köksal Akyol, A.** (2012). Ergenler ile anne- babalarının empatik becerilerinin incelenmesi. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(1), 129-140.
- Helker, W. P., & Ray, D. C.** (2009). " The impact of child teacher relationship training on teachers' and aides' use of relationship-building skills and the effects on student classroom behavior. *International Journal of Play Therapy*, 18 (2), 70-83
- Horan Dinç, İ.** (2023). Ebeveyn çocuk iletişimin yordayıcıları olarak psikolojik iyi oluş ve özyeterliliğin incelenmesi. Yüksek lisans tezi, İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul.
- Işık, E.** (2020). Bilinçli farkındalık aile eğitim programının ebeveynlerin bilinçli farkındalıkları, yetkinlik algıları ve iletişim düzeyleri ile çocukların davranış problemleri üzerindeki etkisinin incelenmesi. Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara
- Işık, E. ve Demircioğlu, H.** (2021). Bilinçli farkındalık aile eğitim programı'nın ebeveynlerin bilinçli farkındalıkları, yetkinlik algıları ve iletişim düzeyleri ile çocukların davranış problemleri üzerindeki etkisinin incelenmesi. 3.Ulusal Başkent Disiplinler Arası Bilimsel Çalışmalar Kongresi. Ankara.

- Jones, L., Rhine T., & Bratton, S.** (2002). High school students as therapeutic agents with young children experiencing school adjustment difficulties: The effectiveness of filial therapy training model. *International Journal for Play Therapy*, 11(2), 43-62.
- Kahraman, S.** (2016). Ebeveynin üstün yetenekli çocuğuyla iletişimini geliştirmeye yönelik psiko eğitim programının etkisinin incelenmesi. Doktora tezi, Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kale, A. L. & Landreth, G. L.** (1999). Filial therapy with parents of children experiencing learning difficulties. *International Journal of Play Therapy*, 8(2), 35-56.
- Kara, F. C.** (2019). 3-6 yaş çocukların sosyal beceri düzeyleri ile annelerinin çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek lisans tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul.
- Kasapoğlu, A.** (2008). İletişimde ben-dili -“Ashâbu'l-Karye” -kıssasından bir kesit-. *Hikmet Yurdu*, 57-70
- Kaya, M.** (1997). Ailede anne-baba tutumlarının çocuğun kişilik ve benlik gelişimindeki rolü, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 9 (9), 193-204.
- Kaya, Ö. S., & Odacı, H.** (2019). Birey merkezli terapiye dayalı bir psiko-eğitim programı akademik erteleme davranışı üzerinde ne kadar etkili? Bir değerlendirme çalışması. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 9(53), 261-295.
- Kazan, H.; Sarısoy, S.** (2021). Anne-çocuk ilişkisi bağlamında okul öncesi dönemde iletişim becerileri üzerine bir araştırma. *İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2), 441-472.

- Keski, Y. & Aykaç, M.** (2014). İletişim engellerinin aile içi iletişime etkisini incelemede yaratıcı drama yönteminin kullanımına ilişkin katılımcı görüşleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3, 121-143.
- Kidron, M., & Landreth, G.L.** (2010). Intensive Child-Parent Relationship Therapy with Israeli Parents in Israel. *International Journal of Play Therapy*, 19(2), 64-78.
- Kolucki B. & Lemish D.** (2011). Çocuklarla iletişim- yetiştirme, ilham verme, heyecan uyandırma, eğitime ve iyileştirme için ilkeler ve uygulamalar. UNİCEF
- Korap, N.** (2013). Algılanan anne baba tutumlarının ergenlerin iletişim becerilerine etkisi. Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Kraft, A.** (1973). *Are you listening to your child? How to bridge the communication gap through creative play sessions.* NY: Walker
- Kuzgun, Y.** (1972). Kendini gerçekleştirme. *Araştırma Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümü Dergisi*, 10, 162-172.
- Kuzlu Ayyıldız T, Ocakçı A, Ayoğlu F.** (2006). Zonguldak il merkezinde 0-6 yaş çocuğu olan annelerin çocuk yetiştirme tutumları. *Zonguldak Sağlık Yüksekokulu Sağlık Eğitim Araştırma Dergisi*, 2(1), 34 - 45.
- Landreth, G.** (2012). *Play therapy: The art of the relationship.* PA: Brunner-Routledge.
- Landreth, G. L. & Bratton, S. C.** (2020). *Child Parent Relationship Therapy (CPRT): A 10 Session Filial Therapy Model.* New York: Routledge Taylor & Francis Group.

- Landreth, G.I., & Lobaugh, A.** (1998). Filial therapy with incarcerated fathers: Effects on parental acceptance of child, parental stress and child adjustment. *Journal of Counseling Development*, 76, 157-165
- Lee, M., & Landreth G.L.** (2003). Filial therapy with immigrant Korean parents in the United States. *International Journal of Play Therapy*, 12(2), 67-85
- Lim, S.-L., & Ogawa, Y.** (2014). "Once I had kids, now I am raising kids": Child-Parent Relationship Therapy (CPRT) with a Sudanese refugee family—A case study. *International Journal of Play Therapy*, 23(2), 70–89.
- Mehdiyev, G.** (2018). Çocuk ile iletişim: insan yetiştirmek. Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8(16), 613-624.
- Meriç, A. ve Özyürek, A.** (2019). Çocukların ahlaki ve sosyal kural bilgisiyle anne-baba-çocuk iletişimi arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Jass Studies-The Journal of Academic Social Science Studies*, Number: 75, Summer, p. 93-101.
- Narimani, M., & Taghizadeh, S.** (2021). Effectiveness of Child-Parent Relationship Therapy (CPRT) on Parenting Stress and Child-Parent Relationship of Mothers of Children with Attention Deficit/Hyperactivity Disorder. *Woman Cultural Psychology (The Former Woman and Culture)*, 13(48), 83-98
- Ogelman, H. G., & Özyürek, A.** (2021). Anne-baba tutum ölçekleri (4-12 yaş): Geliştirilmesi, geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Uluslararası Eğitim Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 7(1), 1-16.
- Opiola, K., & Bratton, S.** (2008). The efficacy of Child Parent Relationship Therapy for adopted children with attachment disruptions. *Journal for Counseling and Development*, 96 (4), 155-166

- Öksüzoğulları, H.** (2013). 4-6 yaş grubu çocuğu olan ebeveynlerin çocuklarıyla iletişimlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. Yüksek lisans tezi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Burdur.
- Önder, A. ve Gülay,H.** (2007). Annelerin kabul red düzeyi ile çocuklarının empati becerisi arasındaki ilişkinin incelenmesi. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 22 (22), 23-30.
- Özatça, A.** (2009). Ergenlerde sosyal ve duygusal yalnızlığın yordayıcısı olarak aile işlevleri. Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Özbay, A., Kahraman, S., Özdemir, H., Güre, G.** (2023). Kontrol odağı ve ebeveynin çocuğuyla iletişimi ilişkisi: genel öz- yeterliliğin aracı rolü. Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi, 5(2), 111-120.
- Özçiçek, G.** (2014). Çocuğun benlik kavramının olumluluğu, annenin mükemmeliyetçiliği ve anne kabul red algısı arasındaki ilişkilerin incelenmesi. Yüksek lisans tezi, İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul
- Öztekin, G.G.** (2021). Tek ebeveynli çocuklar ve ebeveynleri üzerinde çocuk-ebeveyn ilişki terapisi odaklı psikoeğitim programının etkisi. Doktora tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Öztekin,G.G.** (2022). Filial Problem Kontrol Listesi'nin (FPKL) Türkçe Uyarlaması: Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışması. Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8(1), 128-145
- Öztürk, E.** (2023). Aile içi iletişimin çocuk üzerindeki etkileri. Yüksek Lisans Tezi, KTO Karatay Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Konya.

- Özyürek, A.** (2015). Okul öncesi çocukların sosyal beceri düzeyleri ile anne tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi, *Milli Eğitim Dergisi*, 106-120
- Paul-Elling, R.** (2003). A comparison of skilllevel of parenttrained in theLandreththerapy model andgraduatestudenttrained in playtherapy. Doctoroldissertation, University of North Texas.
- Ray, D.C. ve Landreth, G. L.** (2015). Child-Centered Play Therapy. InCrenshaw, D.A, Stewart A.L. (Eds.). *Play therapy: A comprehensiveguidetotheoryandpractise*. New York: GuilfordPress.
- Scalone, A., Misbah, F., &Pennant, A.** (2021). Child-ParentRelationshipTherapy.
- Schaefer, C. E., &Drewes, A. A.** (2013). *Oyunun ve oyun terapisinin terapötik güçleri*. C. E. Schaefer (Ed.), *Oyun terapisinin temelleri* (s. 15-27). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Schaefer, C. E.** (2013). *Oyun terapisinin temelleri. İkinci Basımdan Çeviri. Çeviren Uzm. Psk. Banu Tortamış Özkaya*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Sever, H.** (2020). 5-6 yaş grubunda çocuğu olan ebeveynlerin tutumlarının incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Sezer, T.; Yılmaz, E. ve Koçyiğit, S.** (2016). 5-6 yaş grubu çocukların oyun becerileri ile aile-çocuk iletişimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16 (2), 185-204.
- Sheely, A., &Bratton, S.** (2010). A strengths- basedparentinginterventionwithlow-incomeAfricanAmericanfamilies. *Professional School Counseling*, 13(3), 175-183.
- Shultz, D. P. &Shultz, S.E.** (2007). *Modern psikoloji tarihi*. Kaknüs Yayınları.

- Smith, N., & Landreth, G.L.** (2003). Intensive filial therapy with child witnesses of domestic violence: A comparison with individual and sibling group play therapy. *International Journal of Play Therapy*, 12(1), 67- 88.
- Smith, N., & Landreth, G.L.** (2004). Filial therapy with teachers of deaf and hard of hearing preschool children. *International Journal of Play Therapy*, 13(1), 13-33
- Swan, A. M., Bratton, S. C., Ceballos, P., & Laird, A.** (2019). Effect of CPRT with adoptive parents of preadolescents: A pilot study. *International Journal of Play Therapy*, 28(2), 107.
- Sweeney, D. S. & Landreth, G. L.** (2017). Çocuk Merkezli Oyun Terapisi, Oyun Terapisinin Temelleri içinde (Ed. Charles E. Schaefer). Çev. B. Tortamış Özkaya. Nobel.
- Sweeney, D. S. & Skurja, C.** (2001). Filial therapy as a cross-cultural intervention. *Asian Journal of Counseling*, 8 (2), 175–208
- Şahin, S. & Aral, N.** (2012). Aile içi iletişim. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1 (3), 55-66
- Şanlı, D. & Öztürk, C.** (2012). Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyen etmenlerin incelenmesi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 31-48.
- Tanju Aşlışen, E. H.** (2017). Okul öncesi dönem çocuklarına yönelik hazırlanan resimli hikâye kitaplarındaki iletişim engelleri ve çocukların gelişimleri üzerindeki etkileri. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 2(1), 10-25.
- Teber, M.** (2021). *Çocuklarla online terapi*. Yenikapı Psikoloji ve Terapi Yayınları.

- Teke, Y. T.** (2021). Anne-çocuk iletişimi ile 4-6 yaş çocuklarının problem davranışlarına yönelik algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek lisans tezi, Karabük Üniversitesi, Karabük
- Tekin, H. & Temiz, G.** (2023). Anne- çocuk iletişiminde dinleme engelleri: 60-72 ay çocuğu olan annelerin görüşleri. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi, 13 (3), 1561-1577.
- Tepeli, K.** (2013). Çocukların istenmeyen davranışlarına karşı annelerin kullandıkları iletilerin niteliksel analizi. *HumanitiesSciences*, 8(1), 138-158.
- Tetik, H.** (2020). Anne baba tutumları ve ailede çocuğun dini gelişimi. *Universal Journal of theology* 5 (2), 135-171.
- Tew, K., Landreth, G. L., Joiner, K. D., & Solt, M. D.** (2002). Filial therapy with parents of chronically ill children. *International Journal of Play Therapy*, 11(1), 79-100.
- Tezel, A.** (2004). Aile içi iletişim. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, ISSN: 1303-5134
- Turan, İ.** (2013). Günümüz aile problemleri çerçevesinde Kur'an'da ebeveyn-çocuk ilişkisi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 35(35), 71-104.
- Tüfekçi, Y.** (2023). Okul öncesi dönemdeki çocukların sosyal davranışları ile aile içi iletişimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek lisans tezi, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Uçar Çabuk, F.** (2017). Ebeveyn çocuk iletişimi eğitim programı'nın anne baba çocuk ilişkisine ve iletişimine etkisi. Doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Uzun, H.** (Ed.). (2020). *Recent Advances in Education and Sport Researches*. Ankara: Gece Kitaplığı.
- Üçok, A.** (2014). Ailede anne baba çocuk iletişimi üzerine sosyolojik bir değerlendirme. Yüksek lisans tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- Ünsal Seydoğuları, S.** (2008). Demokratik ve otoriter ana baba tutumlarının lisede öğrenim gören öğrencilerin ahlaki yargı yeteneğine etkisi. Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- VanFleet, R., Ryan, S. D., & Smith, S. K.** (2005). Filial therapy: A critical review. In L. A. Reddy, T. M. Files-Hall, & C. E. Schaefer (Eds.), *Empirically based play interventions for children* (pp. 241–264). American Psychological Association.
- VanFleet, R.** (2011). Filial Therapy: Whatever play therapists should know. Part One of a series. *Play Therapy: Magazine of the British Association of Play Therapists*, 65, 16–19.
- Vanfleet, R.** (2013). Filial terapi: Oyunun gücü ile aile ilişkilerimi kuvvetlendirmek. C. Schaefer (Ed.). *Oyun terapisinin temelleri içinde*. B. T. Özkaya (çev.), Ankara: Nobel Yayıncılık, ss.153-169
- Vanfleet, R., Sywulak, A. E., & Sniscak, C. C.** (2018). Çocuk merkezli oyun terapisi (B. Tuncel, D., & H. U. Kural, Çev.). İstanbul: APAMER Psikoloji Yayınları.
- VanFleet, R.** (2021) Filial terapi: Oyun yoluyla ebeveyn-çocuk ilişkilerini güçlendirme. Apamer Yayıncılık.
- Vatansever Bayraktar, H., & Doğan, M. C.** (2015). Çocukların ebeveynleri ile olan iletişimleri ile Türkçe dersi konuşma becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar*

Dergisi/The Journal of Academic Social Science (ASOS Journal), 15 (15), 132-145.

Vural, İ. (Ed.). (2012). İletişim. Ankara: Pegem Akademi.

Wisn-Vincent, G., & Bokoch, R. (2023). Effectiveness of the PlayStrongNeuro-Filial Parenting Program: A program evaluation of an online pilot during COVID-19. *International Journal of Play Therapy, 32(1), 37.*

Yanıt, E. (2019). Selektif mutizm vakasının yönlendirilmemiş oyun terapisi teknikleri ile sağaltımı (olgu sunumu). *Türkiye Bütüncül Psikoterapi Dergisi, 2 (3), 68-76.*

Yavuz, S. (2017). Filial terapinin bakım elemanlarının öz-yeterlik ve kaygı düzeyleri ile korunma ihtiyacı olan çocukların davranış sorunları üzerine etkisi. Doktora tezi, Arel Üniversitesi, İstanbul.

Yavuzer, H. (2021). Ana- baba ve çocuk çocuk eğitiminde sorunlar ve çözümler. Remzi Kitapevi .

Yuen, T. C., Landreth, G.L., & Baggerly, J. (2002). Filial therapy with immigrant Chinese parents in Canada. *International Journal for Play Therapy, 11(2), 63-90*

Yurt, N. & Özyürek, A. (2023). Ebeveyn tutumları ile okul öncesi çocukların sosyal değer kazanımları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi, 21 (45), 123-150.*

Yücel, Y. (2013). Ortaokul öğrencilerinin algıladıkları anne- baba tutumlarının, benlik saygısı ve öğrenilmiş çaresizlik ile ilişkisi. Yüksek lisans tezi, Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Zorlu, A. (2016). Yönlendirici olmayan oyun terapisinin dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu belirtili çocukların duyu ve davranışları

zerindeki etkisinin incelenmesi. Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi,
İstanbul

EKLER

Ek- 1. Demografik Bilgi Formu (Uygulama Grubu)

1. Annenin Adı ve Soyadı:
2. Çocuğun Adı ve Soyadı
3. Annenin Yaşı: ( ) 18-25 ( ) 25-30 ( ) 30-40 ( ) 40-50 ( ) 50-60
4. Babanın Yaşı: ( ) 18-25 ( ) 25-30 ( ) 30-40 ( ) 40-50 ( ) 50-60
5. Annenin Medeni Durumu: ( ) Evli ( ) Boşanmış ( ) Eş Vefat
6. Annenin Son Mezun Olduğu Okul: ( ) İlköğretim ( ) Lise ( ) Üniversite
7. Babanın Son Mezun Olduğu Okul: ( ) İlköğretim ( ) Lise ( ) Üniversite
8. Gelir Seviyeniz: ( ) Düşük ( ) Orta ( ) Yüksek
9. Çocuğun Cinsiyeti: ( ) Kız ( ) Erkek
10. Çocuğunuzun Doğum Tarihi (Gün/ Ay/ Yıl):
11. Çocuğunuzun Eğitim Seviyesi: ( ) Anaokulu ( ) İlkokul
12. Kardeş Sayısı: ( ) 0 ( ) 1 ( ) 2 ( ) 3 ( ) 4 ve daha fazlası

Ek-2. Demografik Bilgi Formu (Karşılaştırma Grubu)

1. Annenin Takma Adı:
2. Annenin Yaşı: ( ) 18-25 ( ) 25-30 ( ) 30-40 ( ) 40-50 ( ) 50-60
3. Babanın Yaşı: ( ) 18-25 ( ) 25-30 ( ) 30-40 ( ) 40-50 ( ) 50-60
4. Medeni Durumunuz: ( ) Evli ( ) Boşanmış ( ) Eş Vefat
5. Annenin Son Mezun Olduğu Okul: ( ) İlköğretim ( ) Lise ( ) Üniversite
6. Babanın Son Mezun Olduğu Okul: ( ) İlköğretim ( ) Lise ( ) Üniversite
7. Gelir Seviyeniz: ( ) Düşük ( ) Orta ( ) Yüksek
8. Çocuğun Cinsiyeti: ( ) Kız ( ) Erkek
9. Çocuğunuzun Doğum Tarihi (Gün/ Ay/ Yıl):
10. Çocuğunuzun Eğitim Seviyesi: ( ) Anaokulu ( ) İlkokul
11. Kardeş Sayısı: ( ) 0 ( ) 1 ( ) 2 ( ) 3 ( ) 4 ve daha fazlası

Ek- 3. Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği (EÇİÖ)

		Her zaman	Sıklıkla	Bazen	Nadiren	Hiçbir
1	Çocuğum lakurduğum iletişimin niteliği, onun sorumluluklarını yerine getirmesini kolaylaştırır					
2	Çocuğumun anlattığı konuların önemsiz olduğunu düşündüğümde genellikle sakay vururum					
3	Çocuğum lakurduğum iletişimin niteliği, onun disiplin etmemi kolaylaştırır					
4	Kullandığım iletişim tarzı çocuğumun sınırlarını anlamasını kolaylaştırır					
5	Çocuğumi için koyduğum kuralların onun anlayacağı şekilde açıklarım					
6	Çocuğumla iletişim kurarken onun hissediyor olabileceğini anlarım					
7	Çocuğum yanlış bir davranış yaptığında bunu anlaması için onunlara hatırlatırım					
8	Çocuğumla konuşurken genellikle kendimiona öğüt verirken bulunurum					
9	Bir durum hakkında gerçekten düşündüğümü çocuğumla paylaşırım					
10	Çocuğumun ben dinlemediğimde ona gözdağı vererek konuşurum					
11	Çocuğum düşüncelerini benimle paylaşır					
12	Çocuğumla iletişimimi aksatacak engelleri kullanmaktan kaçınırım					
13	Çocuğum duygularını benimle paylaşır					
14	Çocuğum canını sıkı bir durumda oluncu benimle paylaşabileceğini bilir					
15	Çocuğum dinlerken başkalarınına örnek gösteririm					

16	Çocuğumudinlerim					
17	Çocuğumabirsorumlulukverirkenbunuonaen iyi şekildeifadeetmeninyollarınıbilirim					
18	Çocuğumufikirleriniifadeetmesikonusundacesaretlendiririm					
19	Çocuğumlakurduğumiletişimin niteliği, onunmotivasyonunuartırır					
20	Çocuğumlailişimkurarkenonunkişiselhaklarınısaygıduymayaözen gösteririm					
21	Çocuğumbenimle her konuyurahatçakonusur					
22	Çocuğumunfikirlerinedeğer veririm					
23	Çocuğumlailişimkurarkeniçtenolmayaçalışırım					
24	Çocuğumlailişimkurarkenpotansiyelinin/yeteneklerinin getirdiği özelliklerinedikkatederim					
25	Çocuğumlailişimkurarkenonun ne düşünüyorolabileceğinianlarım					
26	Çocuğumlailişimimigeliştirmek için yapabileceklerimi arıştırırım					
27	Çocuğumunkonuşmakistediğikonuyudinlemekistemediğimdekonuyudeğiştiririm					

Evrak Tarih ve Sayısı: 12.12.2023-383

FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU KARARI

Karar Tarihi	07/12/2023	Karar Sayısı	30/15
--------------	------------	--------------	-------

KURUL ÜYELERİ

Prof. Dr. Fahameddin BAŞAR / Rektör Yardımcısı - Başkan	Prof. Dr. İbrahim KOCABAŞ / Eğitim Fakültesi – Dekan - Üye
Prof. Dr. Erol KILIÇ / Güzel Sanatlar Fakültesi - Dekan - Üye	Prof. Dr. Şaban SAĞLIK / Eğitim Fakültesi - Üye
Prof. Dr. Esra AKGÜL / MYO – Üye	Prof. Dr. Sefa SAYGILI / İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi - Üye
Prof. Dr. Ayşe Pınar VURAL / İnsan ve Toplum Bil. Fak. - Üye	Dr. Fatih HASDEMİR / Hukuk Müşaviri V. - Raportör

Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu 07.12.2023 tarihinde saat 14:00'de toplanmış ve aşağıdaki karar alınmıştır.

KARAR

KARAR NO 2023-30/15 Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı öğrencisi Nergiz Tuba ÇAĞIL'ın "Çocuk-Ebeveyn İlişki Terapisinin Ebeveyn Çocuk İletişimine Etkisi" isimli araştırmasında kullanacağı anket ve ölçeklerinin etik yönden uygunluğuna,

Toplantıya katılan Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu üyelerinin oy birliği ile karar verildi.

e-izmalıdır

Prof. Dr. Fahameddin BAŞAR
Başkan

e-izmalıdır

Prof. Dr. Şaban SAĞLIK
Üye

e-izmalıdır

Prof. Dr. Erol KILIÇ
Üye

Katılmadı

Prof. Dr. Sefa SAYGILI
Üye

e-izmalıdır

Prof. Dr. İbrahim KOCABAŞ
Üye

e-izmalıdır

Prof. Dr. Esra AKGÜL
Üye

e-izmalıdır

Prof. Dr. Ayşe Pınar VURAL
Üye